

ความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุของอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส
และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

รายงานการวิจัย
ของ
จิตตินันท์ พรหมสุวรรณ

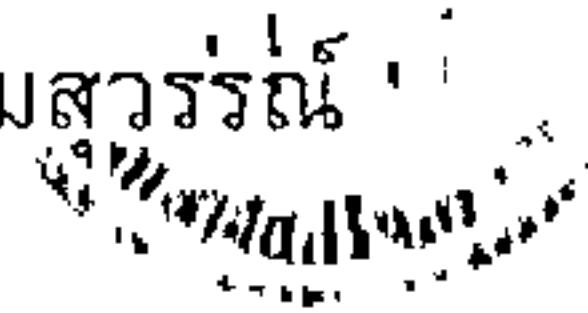
เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่
ตุลาคม 2547

ความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุของอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส
และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

บทคัดย่อ

ของ

จิตตินันท์ พรหมสุวรรณ

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่

ตุลาคม 2547

จิตตินันท์ พรหมสุวรรณ. (2547). *ความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุของอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*. รายงานการวิจัย กศ.ม. (การศึกษาผู้ใหญ่) กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร. เพ็ญแข ประจณปัจจนิก.

การวิจัยครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุของอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านการศึกษาในระบบ ด้านการศึกษานอกระบบ และด้านการศึกษาตามอัธยาศัย และเปรียบเทียบความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุ จำแนกตามตัวแปรด้านเพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครอบครัว การมีงานทำหลังเกษียณอายุ การเป็นสมาชิกชมรมหรือกลุ่มต่าง ๆ และรายได้ต่อเดือน

กลุ่มตัวอย่างของการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ อาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จำนวน 174 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามเพื่อถามความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุทั้ง 3 ด้าน

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบคะแนนที (t – test) และการทดสอบค่าเอฟ (F-test)

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. อาจารย์หลังเกษียณอายุมีความต้องการการศึกษาโดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้วพบว่า ความต้องการการศึกษาด้านการศึกษาตามอัธยาศัยมีอยู่ในระดับมาก

2. เมื่อเปรียบเทียบความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุ จำแนกตามตัวแปรด้านเพศ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครอบครัว การมีงานทำหลังเกษียณอายุ การเป็นสมาชิกชมรมหรือกลุ่มต่าง ๆ และรายได้ต่อเดือน พบโดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่นัยสำคัญทางสถิติ

3. เมื่อเปรียบเทียบความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุ จำแนกตามตัวแปรด้านอายุของอาจารย์หลังเกษียณอายุโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้ที่มีอายุ 60 – 70 ปี มีความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุมากกว่าผู้ที่มีอายุมากกว่า 70 ปีขึ้นไป

4. ด้านข้อเสนอแนะ อาจารย์หลังเกษียณอายุมีข้อเสนอแนะให้จัดการศึกษาหลังเกษียณอายุ ในด้านการศึกษาตามอัธยาศัย ได้แก่ ควรมีการจัดข่าวสารข้อมูลทั้งทางด้านเอกสาร วิทยุ โทรทัศน์ ให้แก่ผู้สูงอายุได้เลือกเรียนตามความสนใจ และควรให้มีการจัดการศึกษาอย่างหลากหลายตามความสนใจของแต่ละบุคคล ส่วนด้านการศึกษานอกระบบ ควรให้มีการจัดแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ ให้มากขึ้น เช่น การอบรมให้ความรู้ทางไกลและสื่อต่าง ๆ รวมทั้งการจัดหลักสูตรระยะสั้นที่ไม่ใช่การเรียนการสอนให้เหมาะสมกับวัยมากขึ้น

POSTRETIREMENT EDUCATION NEEDS OF THE RETIRED FACULTY
MEMBERS WHO WERE MEMBERS OF KASETSART UNIVERSITY
SENIOR CITIZEN ASSOCIATION AND SRINAKHARINWIROT
UNIVERSITY SENIOR CITIZEN ASSOCIATION

ABSTRACT

By

JITTINUN PROMSUVAN

๑

306.380715

๖423๙

Presented in partial fulfillment of the requirements
for the Master of Education degree in Adult Education
at Srinakharinwirot University

October 2004

Jittinun Promsuvan. (2004). *Postretirement Education Needs of the Retired Faculty Members Who Were Members of Kasetsart University Senior Citizen Association and Srinakharinwirot University Senior Citizen Association*.
Research Report for M.Ed. Degree in Adult Education.
Srinakharinwirot University. Bangkok : Thailand.
Advisor : Associate Professor. Dr. Penkhae Prachonpachanuk.

The main purpose of this study was to find out the needs for postretirement education of the retired faculty members who were members of Kasetsart University Senior Citizen Association and Srinakharinwirot University Senior Citizen Association in three areas : formal education, nonformal education and informal education. Postretirement education needs varied by age, sex, marital status, educational level, family size, postretirement occupation, group membership and monthly income were also compared.

One hundred and seventy four retired faculty members were randomly selected for the study by simple random technique. Research instrument used for the study was a questionnaire inquiring about needs for postretirement education. Data analysis were made by various types of statistical technique : percentage, mean, standard deviation, t-test and F-test

Research results were as follows

1. The retired faculty members had postretirement education needs at moderate level by all whereby needs for informal education were in high level.
2. The retired faculty members who were different in sex, marital status, educational level, family size, postretirement occupation, group membership and monthly income had no different needs in postretirement education.
3. The retired faculty members who were different in age had different levels of postretirement education need. The younger group (60 – 70 year old) had higher levels of postretirement education need than the older group (70 years old and over).

4. As for suggestions, various suggestions were made as follows : various types of learning resources such as books, radio, television should be provided for the elderly. Postretirement education should be arranged according to the interests of the elderly, and finally, much more learning resources and methods should be provided especially the distance learning method.

อาจารย์ที่ปรึกษาและคณะกรรมการสอบ ได้พิจารณารายงานการวิจัยฉบับนี้แล้ว
เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต
วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

อาจารย์ที่ปรึกษา

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญแข ประจณปัจจนิก)

คณะกรรมการสอบ

..... ประธาน
(รองศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญแข ประจณปัจจนิก)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ เลวลัย)

..... กรรมการ
(อาจารย์กัมปนาท บริบูรณ์)

อนุมัติให้รับรายงานการวิจัยฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... ประธานกรรมการบริหารหลักสูตร
(รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ เลวลัย)

วันที่ 20 เดือน ตุลาคม พ.ศ. 2547

ประกาศคุณูปการ

รายงานการวิจัยฉบับนี้ สำเร็จลงได้ โดยได้รับความกรุณาให้คำปรึกษาแนะนำและตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องอย่างดียิ่งจาก รองศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญแข ประจันปัจจนึก อาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัย ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอกราบขอบคุณคณาจารย์ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ทุกท่านที่ได้ให้ความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์อย่างมากแก่ผู้วิจัย ทำให้ผู้วิจัยสามารถดำเนินการวิจัยครั้งนี้ได้ จนกระทั่งสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์หลังเกษียณอายุที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และอาจารย์หลังเกษียณอายุที่เป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒทุกท่านที่ได้สละเวลาและให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามเพื่อการศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นอย่างดี

คุณค่าอันพึงมีจากรายงานการวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบให้บิดา มารดา ครูอาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่าน ที่ได้เป็นผู้ให้การส่งเสริมสนับสนุน ให้กำลังใจในการศึกษาเล่าเรียนและในการทำรายงานการวิจัยฉบับนี้จนประสบความสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอย่างสูง ไว้ ณ ที่นี้

จิตตินันท์ พรหมสุวรรณ

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	บทนำ.....	1
	ภูมิหลัง.....	1
	ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า.....	4
	ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า.....	4
	ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า.....	5
	ประชากร.....	5
	กลุ่มตัวอย่าง.....	5
	ตัวแปรที่ศึกษา.....	5
	นิยามศัพท์เฉพาะ.....	6
2	เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	8
	ความหมายของผู้สูงอายุและการเปลี่ยนแปลงในวัยสูงอายุ.....	8
	ความหมายของผู้สูงอายุ.....	8
	การเปลี่ยนแปลงในวัยสูงอายุ.....	10
	การเปลี่ยนแปลงทางจิตใจและสังคม.....	11
	โรคในผู้สูงอายุ.....	12
	ทฤษฎีเกี่ยวกับผู้สูงอายุ.....	14
	แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการของมนุษย์.....	17
	ความหมาย.....	17
	แนวคิดเกี่ยวกับการเกษียณอายุ.....	19
	การกำหนดอายุของการเกษียณอายุราชการ.....	20
	กระบวนการเปลี่ยนแปลงในวัยเกษียณอายุ.....	21
	ผลกระทบของการเกษียณอายุ.....	22
	แผนพัฒนาผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545 – 2564).....	23
	ข้อจำกัดและเงื่อนไขจำเป็นของแผนและการดำเนินการตามแผน.....	28
	การจัดการศึกษาให้แก่ผู้เกษียณอายุ.....	30
	การเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุ.....	30
	วิธีการจัดการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุ.....	32
	วิธีการจัดการหลังการเกษียณอายุ (Postretirement Education	33

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2 (ต่อ)	
ประวัติความเป็นมาของชมรมผู้สูงอายุ.....	35
ชมรม มก. อาวุโส (ช.มก.).....	35
ชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.....	36
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	38
งานวิจัยในประเทศ.....	38
งานวิจัยต่างประเทศ.....	43
สมมติฐานของการวิจัย	45
3 วิธีดำเนินการวิจัย	47
ประชากรและกลุ่มอย่าง.....	47
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	48
วิธีการสร้างเครื่องมือวิจัย	49
วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	49
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	50
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	51
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	52
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	52
การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	52
5 สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ.....	77
สรุป.....	77
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	77
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า.....	77
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	78
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	78
วิธีการสร้างเครื่องมือวิจัย.....	79
วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	80

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
5 (ต่อ)	
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	80
สรุปผลการศึกษาค้นคว้า	81
การอภิปรายผล.....	87
ข้อเสนอแนะเพื่อให้นำไปใช้.....	92
ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป.....	92
บรรณานุกรม.....	93
ภาคผนวก.....	98
ภาคผนวก ก. หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญ	
ตรวจเครื่องมือการวิจัย.....	99
ภาคผนวก ข. รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือการวิจัย.....	109
ภาคผนวก ค. แบบสอบถามการวิจัย	111
ประวัติย่อผู้วิจัย	122

บัญชีตาราง

ตาราง		หน้า
1	จำนวนและค่าร้อยละ จำแนกตามสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม	53
2	การเป็นสมาชิกของชมรมหรือกลุ่มและกิจกรรมที่ทำ	56
3	ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุ ของอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยรวมและรายด้าน	57
4	ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุ ของอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ด้านการศึกษาในระบบ เป็นรายข้อ	58
5	ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุ ของอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ด้านการศึกษานอกระบบ เป็นรายข้อ	60
6	ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุ ของอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ด้านการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นรายข้อ	64
7	ความแตกต่างของความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุของอาจารย์ ที่เป็นสมาชิกชมรม มก.อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ หลังเกษียณอายุ เป็นรายด้าน จำแนกตามเพศ	66
8	ความแตกต่างของความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุของอาจารย์ ที่เป็นสมาชิกชมรม มก.อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ หลังเกษียณอายุ เป็นรายด้าน จำแนกตามอายุ	67
9	ความแตกต่างของความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุของอาจารย์ ที่เป็นสมาชิกชมรม มก.อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ หลังเกษียณอายุ เป็นรายด้าน จำแนกตาม สถานภาพสมรส.....	68
10	ความแตกต่างของความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุของอาจารย์ ที่เป็นสมาชิกชมรม มก.อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ หลังเกษียณอายุ เป็นรายด้าน จำแนกตาม ระดับการศึกษา.....	69

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
11 ความแตกต่างของความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุของอาจารย์ ที่เป็นสมาชิกชมรม มก.อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ หลังเกษียณอายุ เป็นรายด้าน จำแนกตาม ที่มีจำนวนสมาชิกในครอบครัว	70
12 ความแตกต่างของความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุของอาจารย์ ที่เป็นสมาชิกชมรม มก.อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ หลังเกษียณอายุ เป็นรายด้าน จำแนกตาม ที่มีงานทำหลังเกษียณอายุ	71
13 ความแตกต่างของความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุของอาจารย์ ที่เป็นสมาชิกชมรม มก.อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ หลังเกษียณอายุ เป็นรายด้าน จำแนกตาม สมาชิกชมรมหรือกลุ่มต่าง ๆ	72
14 ความแตกต่างของความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุของอาจารย์ ที่เป็นสมาชิกชมรม มก.อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ หลังเกษียณอายุ เป็นรายด้าน จำแนกตาม รายได้ต่อเดือน	73
15 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการศึกษาหลังเกษียณอายุให้แก่อาจารย์ที่เป็น ชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ	74

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางประชากรของไทยที่มีการลดลงของอัตราเกิดและอัตราตายเป็นผลสืบเนื่องมาจากรัฐบาลได้เน้นเรื่องการวางแผนครอบครัว ทำให้อัตราการเกิดลดลง และความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและทางด้านการแพทย์ สาธารณสุข มีผลทำให้อัตราการตายของประชากรลดลง และส่งผลให้สัดส่วนของประชากรไทยเปลี่ยนไป คือกลุ่มประชากรในวัยเด็กจะลดลงและกลุ่มประชากรวัยผู้ใหญ่และวัยสูงอายุจะเพิ่มขึ้น จากข้อมูลที่ได้จากการสำรวจเชิงเศรษฐกิจในปี 1990 พบว่า ประชากรกลุ่มสูงอายุในระยะ 10 ปี ที่ผ่านมานี้ มีอัตราการเพิ่มค่อนข้างสูง เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศที่กำลังพัฒนา ซึ่งพบว่าในปี พ.ศ. 2503 สัดส่วนของประชากรผู้สูงอายุของไทย ต่อประชากรทั้งหมดเท่ากับร้อยละ 4.6 และจะเพิ่มเป็นร้อยละ 9 ในปี 2542 (เพ็ญแข ประจักษ์ปัจฉิม. 2534 : 13)

ประเทศไทยมีประชากรในวัยสูงอายุที่อายุ 60 ปีขึ้นไปเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ จัดได้ว่าเป็นประเทศที่มีการเพิ่มของผู้สูงอายุมากที่สุดในโลกด้วยประเทศหนึ่ง โดยปัจจุบันมีผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไปถึงประมาณร้อยละ 9.4 ของประเทศทั้งหมดหรือประมาณ 5.9 ล้านคน และอายุขัยเฉลี่ยก็ยืนยาวได้ถึงประมาณ 70 ปี เป็นอย่างน้อย และในเวลาอันใกล้จำนวนผู้สูงอายุของไทยก็จะเพิ่มจำนวนเป็น 7 ล้านคนเป็นอย่างน้อย ดังนั้น การจัดการดำเนินการเพื่อรองรับจำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้น โดยการจัดการเตรียมตัวให้แก่ผู้สูงอายุเอง และกิจกรรมใดที่จัดขึ้นเพื่อช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถเตรียมตัวและปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้ ถือได้ว่าเป็นกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อผู้สูงอายุทั้งสิ้น (เพ็ญแข ประจักษ์ปัจฉิม. 2545 : 2)

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้หรือการศึกษาให้แก่ผู้สูงอายุ ถือเป็นสิ่งจำเป็นและเป็นสิทธิที่ผู้สูงอายุจะต้องได้รับ ดังที่ได้ระบุอยู่ในกฎหมายของประเทศต่าง ๆ และในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย รวมทั้งปณิญาผู้สูงอายุ 9 ข้อที่รัฐบาลไทยได้จัดทำขึ้น เพื่อเป็นการคุ้มครองผู้สูงอายุซึ่งใน ข้อ 3 ได้ระบุไว้ว่าผู้สูงอายุควรได้รับโอกาสในการศึกษาเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของตนอย่างต่อเนื่อง เข้าถึงข้อมูลข่าวสารและบริการทางสังคมอันเป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิตเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมรอบด้านเพื่อสามารถปรับบทบาทของตนให้สมวัย (เพ็ญแข ประจักษ์ปัจฉิม. 2545 : 49) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญแก่การศึกษาของผู้สูงอายุของรัฐบาลไทย

มหาวิทยาลัยไทยเป็นสถาบันที่มีภารกิจซึ่งสังคมมอบหมายให้ต้องกระทำอยู่สี่ด้าน คือ สอน วิจัย บริการทางวิชาการ และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมซึ่งภารกิจสี่ด้านล้วนแต่ต้องอาศัยความชำนาญการทั้งสิ้น ความเป็นเลิศทางวิชาการเป็นพื้นฐานทั้งสี่ประการนี้ จะสำเร็จ ลุล่วงไปได้ย่อมต้องอาศัยบุคลากรของมหาวิทยาลัยทุกคนมีส่วนร่วมช่วยดำเนินการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาจารย์มหาวิทยาลัย เพราะอาจารย์นั้นถือได้ว่าเป็นบุคคลหลักที่มีบทบาทสำคัญ ในการปฏิบัติการกิจและสร้างสรรค์ความก้าวหน้าทางวิชาการให้แก่มหาวิทยาลัย ดังที่ วิจิตร ศรีธำณ (2527 : 26) ได้กล่าวว่าอาจารย์เป็นปัจจัยสำคัญที่สุดของการก่อกำเนิดมหาวิทยาลัย ดังนั้นอาจารย์จึงเป็นผู้มีบทบาทเกี่ยวข้องกับภารกิจทั้งสี่ประการของมหาวิทยาลัยโดยตรง โดยที่อาจารย์มีหน้าที่สอน วิจัย บริการทางวิชาการ และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม เพื่อให้สอดคล้องเป็นไปตามภารกิจของมหาวิทยาลัย อาจารย์ในมหาวิทยาลัยของไทย จัดได้ว่าเป็น บุคลากรที่มีคุณค่ามีความรู้ความสามารถและทำประโยชน์ให้แก่สังคมได้อย่างมาก สามารถ พัฒนาตนเองในการดำรงชีวิตที่ดีหลังเกษียณอายุแล้วได้อย่างมีประสิทธิภาพ ถือได้ว่าเป็นกลุ่ม คนที่สามารถเป็นต้นแบบที่ดีของสังคมแก่คนกลุ่มอื่น ๆ ได้ ขณะเดียวกันในปัจจุบันนี้มีอาจารย์ ของมหาวิทยาลัยเกษียณอายุราชการตามเวลาราชการ และตามโครงการเกษียณอายุก่อน กำหนดเป็นจำนวนเพิ่มขึ้นทุกปี ซึ่งทำให้มีการสูญเสียกำลังไปไม่น้อย จึงน่าที่จะนำกำลังคน กลุ่มนี้มาทำประโยชน์ให้แก่ประเทศต่อไป โดยจัดกิจกรรมด้านการศึกษาและการเรียนรู้ให้ซึ่งจะมีประโยชน์ไม่แต่เฉพาะผู้สูงอายุเท่านั้น แต่ยังเป็นการพัฒนากำลังคนเพื่อนำกลับมาใช้งานอีกครั้งหนึ่งด้วย

ปัจจุบันในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ได้มีการจัดชมรมผู้สูงอายุให้แก่อาจารย์และข้าราชการ ที่เกษียณอายุไปแล้ว เช่น

ชมรม มก. อาวุโส KU Senior Citizen Association (KUSA) ซึ่งได้เริ่มก่อตั้ง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2532 ปัจจุบันมีสมาชิก จำนวน 352 คน ที่ตั้งของชมรม อาคารสารนิเทศ 50 ปี ชั้น 2 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มีวัตถุประสงค์หลักคือ

1. รักษาและส่งเสริมความสัมพันธ์และความสามัคคีระหว่างสมาชิก
2. แลกเปลี่ยน เผยแพร่ และเสริมสร้างความรู้ ความคิด และประสบการณ์ทางวิชาการ และอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อสมาชิก ต่อมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ต่อชาติ ศาสนา และ พระมหากษัตริย์
3. ระดมความคิดเห็นเสนอต่อผู้มีอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบ ให้แก่ปัญหาสำคัญของสังคม
4. ช่วยเหลือ และ/หรือให้ความร่วมมือในกิจการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เท่าที่อยู่ในวิสัยความสามารถของชมรม
5. ช่วยเหลือสงเคราะห์ซึ่งกันและกันในหมู่สมาชิก
6. เสริมสร้างสวัสดิการต่าง ๆ ในหมู่สมาชิก

7. เพื่อทำการต่าง ๆ ให้เกิดผลตามวัตถุประสงค์ข้างต้น

ส่วนอีกชมรมหนึ่ง ได้แก่ ชมรมผู้สูงอายุอาจารย์และข้าราชการมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มีชื่อย่อว่า ชส.มศว ได้เปิดทำการเมื่อวันที่ 30 มกราคม 2538 และต่อมาในปี พ.ศ. 2546 ได้เปลี่ยนชื่อจากชมรมผู้สูงอายุอาจารย์และข้าราชการมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เป็นชมรมผู้สูงอายุมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มีอาจารย์และข้าราชการเกษียณอายุมาสมัครเข้าเป็นสมาชิกจำนวนมาก ในปัจจุบันชมรมฯ มีสมาชิกอยู่ทั้งหมด 487 คน โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญ 4 ประการ คือ

1. เพื่อให้อาจารย์และข้าราชการผู้สูงอายุของมหาวิทยาลัยที่เกษียณอายุแล้ว มีโอกาสได้พบปะสังสรรค์และทำกิจกรรมร่วมกันตามวาระอันควร
2. ได้มีกิจกรรมทำตามวัยอันเป็นประโยชน์ เพื่อส่งเสริมสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่ดี
3. เพื่อให้มีโอกาใช้ศักยภาพความรู้ความสามารถที่มีอยู่เป็นประโยชน์ต่อสังคมต่อไป
4. เพื่อก่อให้เกิดความผูกพันอันดีงาม ระหว่างอาจารย์และข้าราชการที่เกษียณอายุแล้วกับบุคคลที่ยังไม่ได้เกษียณอายุและนิสิตของมหาวิทยาลัย อันจะเป็นประโยชน์เชิงจิตใจ สังคมและวัฒนธรรม ต่อบุคลากรทุกระดับ และต่อมหาวิทยาลัย

ชมรมผู้สูงอายุของมหาวิทยาลัยทั้งสองแห่งจัดได้ว่าเป็นชมรมผู้สูงอายุที่มีความมั่นคง ดำเนินการมานานพอสมควรและมีจำนวนสมาชิกอยู่ในระดับมาก รวมทั้งมีการจัดกิจกรรมให้แก่สมาชิกอย่างสม่ำเสมอตลอดปี น่าที่จะทำให้สมาชิกเกิดความกระตือรือร้นในการปรับตัวต่อการศึกษาหรือการเรียนรู้หลังเกษียณอายุและเป็นกลุ่มที่เป็นตัวแทนของการวิจัยครั้งนี้ได้เป็นอย่างดี ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุของอาจารย์เกษียณอายุที่เป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์หรือชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ หรือ ชส.มศว ดังกล่าวข้างต้นใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งข้อมูลที่ได้รับในครั้งนี้สามารถนำไปเป็นแนวทางในการจัดรูปแบบการศึกษาหลังเกษียณอายุของสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพได้ต่อไป และยังสามารถใช้เป็นต้นแบบในการจัดการศึกษาให้แก่อาจารย์เกษียณอายุของไทยโดยรวมได้ต่อไป

งานวิจัยครั้งนี้ ถือได้ว่าเป็นงานวิจัยที่มีประโยชน์และยังไม่มีผู้จัดทำมาก่อน ดังนั้น ผลของการวิจัยครั้งนี้ นอกจากนำมาเป็นข้อมูลด้านผู้สูงอายุแล้วยังสามารถใช้เป็นพื้นฐานของการวิจัยต่อไปอีกด้วย

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุของอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ แบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการศึกษาในระบบ ด้านการศึกษานอกระบบ และด้านการศึกษาตามอัธยาศัย
2. เพื่อเปรียบเทียบความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุของอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จำแนกตามตัวแปรด้านเพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครอบครัว การมีงานทำหลังเกษียณอายุ การเป็นสมาชิกชมรมหรือกลุ่มต่าง ๆ และรายได้ต่อเดือน
3. เพื่อรวบรวมข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการศึกษาหลังเกษียณอายุให้แก่อาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการศึกษาในระบบ ด้านการศึกษานอกระบบ และด้านการศึกษาตามอัธยาศัย

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

1. ทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุของอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สามารถนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาหลังเกษียณอายุให้แก่อาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้อย่างมีคุณภาพต่อไป
2. ทำให้ได้ข้อมูลด้านความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุของอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จำแนกตามตัวแปรด้านเพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครอบครัว การมีงานทำหลังเกษียณอายุ การเป็นสมาชิกชมรมหรือกลุ่มต่าง ๆ และรายได้ต่อเดือน สามารถนำมาเป็นข้อมูลในการจัดรูปแบบการศึกษาหลังเกษียณอายุให้แก่อาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้อย่างเหมาะสมกับกลุ่มได้ต่อไป
3. ทำให้ได้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์สามารถนำมาใช้ในการจัดการศึกษาหลังเกษียณอายุให้แก่อาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้ต่อไป

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ เพื่อศึกษาความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุของอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ แบ่งเป็น 3 ด้าน คือ ด้านการศึกษาในระบบ ด้านการศึกษานอกระบบ และด้านการศึกษาตามอัธยาศัย โดยมีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1. **ประชากร** ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยที่เกษียณอายุ ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ที่เป็นสมาชิกของชมรม มก. อาวุโส จำนวน 100 คน และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จำนวน 468 คน รวมทั้งสิ้น 568 คน

2. **กลุ่มตัวอย่าง** กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างเอามาร์ยอละ 30 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 170 คน โดยผู้วิจัยทำการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เอามาร์ยอละ 80 ของอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส ได้จำนวน 80 คน และร้อยละ 20 ของอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จำนวน 94 คน รวมได้กลุ่มตัวอย่างเพื่อใช้ในการวิจัย จำนวน 174 คน โดยผู้วิจัยดำเนินการสุ่มตัวอย่างดังต่อไปนี้

1. นำรายชื่ออาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปมาทำการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย เอามาร์ยอละ 80 โดยวิธีจับสลากที่ละชื่อจนครบจำนวนที่ต้องการ

2. นำรายชื่ออาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปมาสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย เอามาร์ยอละ 20 โดยวิธีจับสลากมาที่ละชื่อจนครบจำนวนที่ต้องการ

3. ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรอิสระ ได้แก่

1.1 เพศ

1.1.1 ชาย

1.1.2 หญิง

1.2 อายุ

1.2.1 60 – 70 ปี

1.2.2 มากกว่า 70 ปีขึ้นไป

1.3 สถานภาพสมรส

1.3.1 โสด

1.3.2 สมรส

1.3.3 หม้ายหรือหย่าร้าง

- 1.4 ระดับการศึกษา
 - 1.4.1 ปริญญาตรี
 - 1.4.2 ปริญญาโทขึ้นไป
- 1.5 จำนวนสมาชิกในครอบครัว
 - 1.5.1 1 – 3 คน
 - 1.5.2 มากกว่า 3 คน
- 1.6 การมีงานทำหลังเกษียณอายุ
 - 1.6.1 มี
 - 1.6.2 ไม่มี
- 1.7 การเป็นสมาชิกของชมรมหรือกลุ่มต่าง ๆ
 - 1.7.2 เป็นสมาชิกเพียง 1 กลุ่ม
 - 1.7.3 เป็นสมาชิกตั้งแต่ 2 กลุ่มขึ้นไป
- 1.8 รายได้ต่อเดือน
 - 1.8.1 ต่ำกว่า 20,000 บาท
 - 1.8.2 20,000 - 30,000 บาท
 - 1.8.3 สูงกว่า 30,000 บาทขึ้นไป

2. ตัวแปรตาม ได้แก่ ความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุของอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ แบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการศึกษาในระบบ ด้านการศึกษานอกระบบ และด้านการศึกษาตามอัธยาศัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุ หมายถึง ความประสงค์ที่จะได้รับการศึกษาต่อเนื่องหลังจากได้เกษียณอายุราชการแล้ว แบ่งเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1.1 การศึกษาในระบบ หมายถึง การเรียนในระบบในมหาวิทยาลัยหรือสถานศึกษาเพื่อปริญญาบัตรหรือใบรับรองที่มีการเรียนเป็นระยะยาว ซึ่งอาจจัดการเรียนการสอนในรูปแบบต่างๆ อย่างหลากหลาย เช่น เปิดสอนเป็นรายวิชาและการเรียนทางไกล เป็นต้น

1.2 การศึกษานอกระบบ หมายถึง การเรียนการสอนนอกระบบที่จัดโดยแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ และสื่อประเภทต่าง ๆ ด้วยการเรียนรู้แบบต่าง ๆ เช่น กลุ่มสนใจ การฝึกอบรม การประชุมและการสัมมนา เป็นต้น

1.3 การศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง การเรียนที่ไม่มีรูปแบบที่ผู้เรียนทำการศึกษาค้นคว้าหรือเรียนรู้ด้วยตนเอง เช่น การศึกษาค้นคว้าจากข้อมูลที่สนใจจากแหล่งสื่อต่าง ๆ การฟังข่าวสารและการเรียนรู้จากสิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น

2. สมาชิกชมรมผู้สูงอายุ ในที่นี้หมายถึง อาจารย์ที่เกษียณอายุของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป และเป็นสมาชิกของชมรม มก. อาวุโส และเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

3. ชมรม มก. อาวุโส หมายถึง ชมรมผู้สูงอายุของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ใช้ชื่อว่า ชมรม มก. อาวุโส ซึ่งรับสมัครสมาชิกตั้งแต่อายุ 50 ปีขึ้นไป ซึ่งเป็นบุคลากรในมหาวิทยาลัยของสายอาจารย์ที่เป็นราชการหรือเป็นบุคลากรอื่น ๆ ที่สนใจต้องการเข้าเป็นสมาชิกชมรมก็ได้ ชมรมมีเป้าหมายหลักอยู่ที่การก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก การเสริมสร้างสวัสดิการต่าง ๆ แก่สมาชิกและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ปัจจุบันมีสมาชิกอยู่ 352 คน โดยมีอาจารย์หลังเกษียณอายุราชการ 100 คน

4. ชมรมผู้สูงอายุมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ หมายถึง ชมรมผู้สูงอายุที่รับสมาชิกซึ่งเป็นอาจารย์และข้าราชการในมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ รับสมาชิก 2 ประเภท คือ ประเภทสมาชิกสามัญ ซึ่งเป็นอาจารย์และข้าราชการที่เกษียณอายุแล้วของมหาวิทยาลัย และสมาชิกสมทบ ซึ่งเป็นบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป หรือเป็นบุคคลภายนอกที่ต้องการเข้าเป็นสมาชิกของชมรม ซึ่งผ่านการเห็นชอบจากคณะกรรมการของชมรมให้เข้าเป็นสมาชิกได้ ได้แก่ อาจารย์และข้าราชการที่เกษียณอายุแล้วของมหาวิทยาลัย ได้พบปะทำกิจกรรมร่วมกัน และทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมและมหาวิทยาลัย และทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการเชื่อมความผูกพันระหว่างมหาวิทยาลัยกับบุคลากรที่เกษียณอายุแล้ว ในปัจจุบันมีสมาชิกอยู่ทั้งหมด 487 คน

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ ผู้วิจัยนำเสนอเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในหัวข้อต่าง ๆ ตามลำดับต่อไปนี้

1. ความหมายของผู้สูงอายุและการเปลี่ยนแปลงในวัยสูงอายุ
2. ทฤษฎีเกี่ยวกับผู้สูงอายุ
3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการของมนุษย์
4. แนวคิดเกี่ยวกับการเกษียณอายุ
5. กระบวนการเปลี่ยนแปลงในวัยเกษียณอายุ
6. ผลกระทบของการเกษียณอายุ
7. แผนพัฒนาผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (2545 - 2564)
8. การจัดการศึกษาให้แก่ผู้เกษียณอายุ
9. ประวัติความเป็นมาของชมรมผู้สูงอายุ
10. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมายของผู้สูงอายุและการเปลี่ยนแปลงในวัยสูงอายุ

ความหมายของผู้สูงอายุ

ความหมายของผู้สูงอายุและการเปลี่ยนแปลงในวัยสูงอายุ (สุรกุล เจนอบรม. 2534 : 3-8) ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ว่า

คำว่า “ผู้สูงอายุ (Elderly) ถูกบัญญัติขึ้นครั้งแรกในประเทศไทย โดย พล.ต.ต.อรรถสิทธิ์ สิทธิสุนทร ในการประชุมระหว่างแพทย์อาวุโส และผู้สูงอายุจากวงการต่าง ๆ เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2505 จนเป็นที่เข้าใจ ยอมรับและใช้กันอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน

คนชรา หรือสูงอายุ (Elderly) หมายถึง บุคคลในวัยสุดท้ายของวงจรชีวิต ซึ่งวงจรชีวิตนั้น เริ่มตั้งแต่วัยทารก วัยเด็ก วัยหนุ่มสาว วัยผู้ใหญ่ และวัยชรา การกำหนดเกณฑ์ว่าเมื่อใดจึงจะเรียกว่าผู้สูงอายุนั้น ในสังคมดั้งเดิม ได้กำหนดการเป็นผู้สูงอายุโดยใช้บทบาทที่บุคคลนั้น ๆ ทำอยู่ในสังคมเป็นเกณฑ์ซึ่งบทบาทเหล่านี้มักจะเป็นบทบาทที่แสดงถึงความเป็นผู้นำ ความรับผิดชอบในสังคม ส่วนในปัจจุบันมักจะใช้อายุเป็นเกณฑ์ในการกำหนดความหมายของการเป็นผู้สูงอายุซึ่งการใช้อายุเป็นเกณฑ์นี้ก็แตกต่างกันไปในสังคมของต่างประเทศ เช่น บางประเทศกำหนด 55 ปี บางประเทศกำหนด 65 ปี หรือ 70 ปี และตัวเลขเหล่านี้ คือเกณฑ์อายุที่จะปลดเกษียณตัวเองออกจากการปฏิบัติงานตามที่แต่ละประเทศ กำหนดขึ้นไว้นั่นเอง

นุ การ์เดน ซึ่งเป็นนักจิตวิทยาผู้สูงอายุได้กล่าวว่า โดยปกติ ผู้สูงอายุจะแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้สูงอายุตอนต้น อายุ 60 – 74 ปี กลุ่มผู้สูงอายุตอนกลางอายุ 75 – 84 ปี และกลุ่มสูงอายุตอนปลายอายุ 85 ปีขึ้นไป (เพ็ญแข ประจักษ์ปัจฉิม. 2539 : 2 ; อ้างอิงจาก Neu Garten. 1964) ซึ่งสอดคล้องกับ คาร์น แห่งมหาวิทยาลัยโคลัมเบียที่ได้แบ่งผู้สูงอายุออกเป็น 3 กลุ่ม คือ (สุรกุล เจนอบรม. 2534 : 108 – 109 ; อ้างอิงจาก Kahn. 1973 : unpagged)

1. กลุ่มผู้สูงอายุวัยต้น (The Young Elderly) ซึ่งอายุต่ำกว่า 74 ปี
2. กลุ่มสูงอายุวัยกลางคน (The Middle – age Elderly) อายุระหว่าง 75 - 84 ปี
3. กลุ่มผู้สูงอายุวัยสุดท้าย (The Old Elderly) ซึ่งมีอายุ 85 ปีขึ้นไป

การกำหนดกฎเกณฑ์ดังกล่าว ซึ่งมีความแตกต่างกันไปอย่างนี้ จึงเป็นการยากที่จะทำให้มีการยอมรับกันได้ในทุก ๆ ประเทศ ดังนั้น ที่ประชุมสมัชชาโลกว่าด้วยผู้สูงอายุ (World Assembly on Aging) จึงได้กำหนดให้ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปเพื่อให้สอดคล้องกับเจตจำนงของที่ประชุมสมัชชาโลกว่าด้วยผู้สูงอายุ และอายุ 60 ปี นี้เอง จึงเป็นเกณฑ์การปลดเกษียณอายุราชการของข้าราชการในประเทศไทย

ลักษณะของกลุ่มผู้สูงอายุดังกล่าว ยังสามารถแบ่งประเภทได้อีก 3 ประเภท โดยพิจารณาจากการทำงานของร่างกาย คือ

1. ผู้สูงอายุที่ยังกระฉับกระเฉงคล่องแคล่ว (Active)
2. ผู้สูงอายุที่ปลดเกษียณแล้วแต่ยังปฏิบัติหน้าที่ได้ดีเยี่ยม (Retired but well – Functioning)
3. ผู้สูงอายุที่ปลดเกษียณแล้วและไร้ความสามารถ (Retired and Incapacitated)

นอกจากนี้ อวย เกตุสิงห์ (สุรกุล เจนอบรม. 2534 : 109 ; อ้างอิงจาก อวย เกตุสิงห์. 2523 : 15) ยังได้กล่าวถึงลักษณะของคนแก่ 2 ลักษณะ คือ

1. แก่อย่างสงัด เป็นคนแก่ที่ป่วยอดแอตทำอะไรไม่ไหวช่วยตัวเองไม่ได้เป็นภาระแก่สังคมและครอบครัว

2. แก่อย่างสง่า คือ แม้จะอายุมากแล้วแต่ยังมีสุขภาพดี มีสมรรถภาพการทำงานได้ช่วยตัวเองได้ไม่ต้องพึ่งพาอาศัยใคร มีประโยชน์แก่สังคม

การเปลี่ยนแปลงในวัยสูงอายุ

ผู้สูงอายุมีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ 3 ด้าน คือ การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย ด้านจิตใจ และด้านสังคม ดังต่อไปนี้

1. การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย ผู้สูงอายุมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย ดังนี้คือ

1.1 ระบบหัวใจและการไหลเวียนของโลหิต หลอดเลือดจะมีการเปลี่ยนแปลง และ ส่วนประกอบทางเคมีของเส้นเลือด ทำให้เส้นเลือดมีความยืดหยุ่นน้อย เลือดไปเลี้ยงอวัยวะต่าง ๆ น้อยลง โรคความดันโลหิตสูง ซึ่งพบว่าเป็นสาเหตุของการเสียชีวิตในผู้สูงอายุ

1.2 ระบบหายใจ กระดูกซี่โครงผู้สูงอายุเคลื่อนไหวได้ช้าลง เป็นผลให้การขยายตัวและการหดตัวของช่วงทรวงอกลดลง ความจุปอดลดลง มีอากาศค้างในปอดเพิ่มขึ้น ทำให้ได้รับออกซิเจนต่ำลง อัตราการหายใจช้า มีความรู้สึกเหมือนหายใจไม่อิ่ม จึงทำให้เกิดโรคปอดขึ้นง่ายในวัยนี้

1.3 ระบบกระดูกและกล้ามเนื้อกระดูกจะบางลงและเปราะง่าย เมื่อประสบอุบัติเหตุเพียงเล็กน้อย กระดูกจะหักง่ายและหายช้า นอกจากนี้ข้อต่อกระดูกมีการเสื่อมลง ทำให้ปวดหลัง หลังโก่ง กล้ามเนื้อที่ทำงานหนักที่ยึดเหยียดอ่อนแรงลง ทำให้การเคลื่อนไหวไม่คล่องตัว เกิดการปวดเจ็บบริเวณข้อต่าง ๆ

1.4 ระบบย่อยอาหาร ฟันของผู้สูงอายุหักโยกคลอน เจ็บปวด บางรายเหลือแต่เหงือก การเคี้ยวอาหารทำได้ไม่ดี ต่อม้ำลายเล็กลง ผลิตน้ำลายได้น้อยลงปลายประสาทสำหรับรับรสในลิ้นเสื่อมลง ทำให้รับประทานอาหารได้น้อยลง การดูดซึมไม่ดี ทำให้ขาดสารอาหาร วิตามิน และเกลือแร่

1.5 ระบบผิวหนัง ผิวหนังจะขาดความตึงตัวเหี่ยวแห้ง หย่อนยาน เนื่องจากจำนวนน้ำมันใต้ผิวหนังมีน้อยลง เลือดมาเลี้ยงผิวหนังน้อย

1.6 ระบบขับถ่าย ผู้สูงอายุจะมีการถ่ายปัสสาวะน้อยลง เนื่องจากกระเพาะปัสสาวะเล็กลง ผู้สูงอายุเพศชายอาจมีปัญหาดำยปัสสาวะลำบาก เนื่องจากต่อมลูกหมากโต ท้องมักจะผูกเนื่องจากรับประทานอาหารไม่ได้สัดส่วน

1.7 ระบบประสาท ความสามารถในการทำงานของระบบประสาทลดลง การรับความรู้สึกจากประสาททั้ง 5 ลดลง การมองเห็นและการได้ยินเสื่อมลง

1.8 ระบบสืบพันธุ์ เพศหญิงเยื่อบุช่องคลอดบางลง ของเหลวที่ช่วยในการหล่อลื่นช่องคลอดลดน้อยลง ช่องคลอดแคบและหดสั้น- เมื่อมีเพศสัมพันธ์จึงเจ็บปวด เพศชายมีการเปลี่ยนแปลงเช่นเดียวกัน แต่ปรากฏชัดกว่า ความสามารถทางเพศอาจลดลง ลูกอัณฑะเหี่ยวเล็กลง

1.9 ระบบต่อมต่าง ๆ จะเสื่อมลง ผิวหน้าแห้ง การปรับตัวของร่างกายไม่ดี ทำให้ทนต่อสภาพความเปลี่ยนแปลงของอากาศไม่ดี

1.10 ระบบการย่อยอาหาร ฟันหักเคี้ยวไม่ละเอียด น้ำย่อยในกระเพาะอาหารลดลง ทำให้ย่อยอาหารประเภทเนื้อสัตว์ไม่ดี เกิดท้องอืด การดูดซึมไม่ดี ภาวะการขาดสารอาหารมีมาก

1.11 ระบบประสาทเสื่อม สมองเสื่อม ความรู้สึก การรับรู้ ความรู้สึกชาลง ความสัมพันธ์ระหว่างสมองและกล้ามเนื้อเสียไป การทรงตัวไม่ดี

การเปลี่ยนแปลงทางจิตใจและสังคม

เชียร์ศรี วิวิธสิริ (2534 : 67-68) ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ว่า วัยชรามักเป็นวัยที่ถูกแยกออกจากสังคม อาจเป็นเพราะเกษียณอายุการทำงานแล้ว สุขภาพไม่ดี หูตึง เป็นต้น จึงมีชีวิตรโหดเดี่ยว เป็นเหตุให้อารมณ์ไม่เบิกบาน อาจมีอาการเศร้า คนชรามักไม่ชอบของใหม่ นิยายหวั่นโศรก แสดงออกมากขึ้น มีความสนใจในชีวิตอดีต มักไม่ฟังความคิดเห็นของใคร อาจทำเรื่องเล็กให้เป็นเรื่องใหญ่ อารมณ์หวั่นไหวง่ายแบบเด็ก มีความวิตกกังวลในเรื่องร่างกาย การเจ็บป่วย การสูญเสียคนรัก กลัวตนเองจะตาย นอกจากนี้แล้ว ศรีเรือน แก้วกังวาล (2530 : 253-254) ยังได้กล่าวถึงเรื่องเดียวกันนี้ว่า ความเสื่อมทางด้านอารมณ์และจิตใจมักเกิดควบคู่กับความเสื่อมโทรมทางร่างกาย ความเสื่อมโทรมสมรรถภาพทางกายภาพ มักทำให้คนเรารู้สึกเป็นบุคคลที่ไร้ค่า ต้องพึ่งพาผู้อื่น คนชรามักมีอาการกังวล ใจร้อน และกระทบกระเทือนได้ง่าย เกิดความเหงา

1. การเปลี่ยนแปลงทางสังคม

ผู้สูงอายุรู้สึกสูญเสียสถานภาพและบทบาททางสังคม เช่น การเปลี่ยนแปลงทางหน้าที่การงาน การสูญเสียบทบาทการเป็นผู้นำทางครอบครัว จากบทบาทที่เคยเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัวกลายเป็นผู้พึ่งพาอาศัยเป็นผู้รับมากกว่าเป็นผู้ให้ จึงรู้สึกสูญเสียอำนาจหรือจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมภายนอก มีส่วนกระทบต่อผู้สูงอายุ เช่น การถูกทอดทิ้งเพราะบุตรหลานต้องประกอบอาชีพนอกบ้าน ไม่มีเวลาเอาใจใส่ดูแลผู้สูงอายุได้อย่างเต็มที่ (สุธีรา น้อยจันทร์. 2530 : 15) จึงเป็นเหตุให้ผู้สูงอายุต้องประสบปัญหาความว้าเหว่ รู้สึกว้าเหว่ ถูกทอดทิ้งหมดความหมาย

2. ปัญหาที่พบในผู้สูงอายุ

สุภัททา ปิณฑะแพทย์ (2527 : 127) ได้กล่าวถึงปัญหาที่พบในผู้สูงอายุ มักประสบปัญหาต่าง ๆ ดังนี้

1. ปัญหาสุขภาพ เป็นผลมาจากการเสื่อมของสังขาร ทำให้ไม่สามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันได้ตามปกติ ดังนั้นผู้ที่ใกล้ชิดจึงควรให้การเอาใจใส่ดูแลและควรได้รับการตรวจร่างกายจากแพทย์เป็นระยะ ๆ

2. ปัญหาสุขภาพจิต จากการเสื่อมทางระบบประสาทและอวัยวะต่าง ๆ ส่งผลกระทบต่อสติปัญญา ความจำ และอารมณ์ของผู้สูงอายุให้การเปลี่ยนแปลงไปในทางลบด้วย

นอกจากนี้ผู้สูงอายุมักจะรู้สึกอ้างว้างและถูกทอดทิ้ง หากไม่ได้รับการเอาใจใส่ดูแลจากผู้ใกล้ชิด และอาจมีอาการนอนไม่หลับอีกด้วย

3. ปัญหาทางเศรษฐกิจ เป็นปัญหาที่สำคัญสำหรับผู้สูงอายุ เพราะผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะไม่ได้ประกอบอาชีพ จึงต้องพึ่งพาบุตรหลาน หากผู้สูงอายุไม่ได้เก็บสะสมเงินไว้บ้าง หรือไม่ได้รับการดูแลจากบุตรหลานเท่าที่ควรแล้ว ผู้สูงอายุอาจประสบปัญหาในการดำรงชีวิต บั่นปลายนี้ด้วย

4. ปัญหาเรื่องโภชนาการ เป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งในการดำรงชีวิต ผู้สูงอายุมักประสบปัญหาการไม่ได้สารอาหารที่ร่างกายต้องการอย่างเพียงพอ เนื่องจากปัญหาทางเศรษฐกิจทำให้ไม่มีเงินเพียงพอใช้ และอีกสาเหตุประการหนึ่งคือ ความเสื่อมของสังขารทำให้ไม่มีความอยากที่จะรับประทานอาหาร

5. ปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัย ผู้สูงอายุมักช่วยตัวเองไม่ได้ จึงจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยบุตรหลานหรือผู้ใกล้ชิด การเลือกใช้ชีวิตในบ้านของตนเองหรือบ้านของบุตรหลานก็อาจก่อให้เกิดปัญหาได้เช่นกัน

นอกจากนี้ จากผลการสำรวจของสถาบันวิจัยสังคม พบว่า ผู้สูงอายุมีปัญหาเรียงตามลำดับความสำคัญดังต่อไปนี้คือ

- 1) ปัญหาทางเศรษฐกิจอันสืบเนื่องจากรายได้ไม่แน่นอน
- 2) ปัญหาสุขภาพอนามัยทรุดโทรม
- 3) ปัญหาขาดเพื่อนสนิท ทำให้รู้สึกโดดเดี่ยว
- 4) ปัญหาไม่รู้จะมีชีวิตอยู่ไปเพื่ออะไร
- 5) ปัญหาความสำคัญกับครอบครัว
- 6) ปัญหาเกี่ยวกับทรัพย์สินและอื่น ๆ

โรคในผู้สูงอายุ

การเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย จิตใจ สังคม และทางเศรษฐกิจ มีอิทธิพลต่อสภาพการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ โรคในผู้สูงอายุเป็นสาเหตุอีกประการหนึ่งที่ก่อให้เกิดปัญหาสำหรับผู้สูงอายุ เพ็ญแข ประจวบจันทึก (2541 : 1-3) กล่าวถึงโรคในผู้สูงอายุไว้ดังนี้

1. โรคที่เกิดขึ้นอย่างเฉียบพลันและโรคที่เป็นในระยะยาว โรคที่เป็นปัญหาในวัยกลางคนและสูงอายุ คือ โรคที่เป็นในระยะยาว สำหรับโรคที่เกิดขึ้นอย่างเฉียบพลันจากการติดเชื้อจะมีน้อยกว่าโรคที่เป็นในระยะยาวเหล่านี้หายยาก เช่น โรคพาคินสัน (Parkinson) เป็นต้น โรคระยะยาวเหล่านี้ไม่ได้ทำให้ถึงกับเสียชีวิต แต่ทำให้ร่างกายอ่อนแอลง

1.1 โรคหัวใจ

ที่เป็นมาก คือ โรคหลอดเลือดในหัวใจตีบตันและหัวใจขาดเลือดไปหล่อเลี้ยงเนื่องจากอุดตัน เป็นในวัยกลางคนและสูงอายุที่มาอาจมาจากโรคความดันโลหิตสูงและคอเรสเตอรอลสูง ความเครียด บุหรี่ การดื่มสุรา ฯลฯ

1.2 โรคมะเร็ง

ที่มาของโรคมะเร็งยังไม่ทราบ เกิดจากการมีเซลล์ของร่างกายจำนวนผิดปกติ พบว่า เมื่ออายุมากขึ้น โอกาสของการเป็นโรคมะเร็งจะมีมากขึ้น และครึ่งหนึ่งของผู้สูงอายุจะมีอัตราตายด้วยโรคมะเร็ง

1.3 โรคอัมพาต

ส่วนมากมีที่มาจากโรคหัวใจ ซึ่งทำให้หลอดเลือดที่ไปเลี้ยงสมองตีบหรือไปอุดตันหลอดเลือดเลี้ยงสมองหรืออื่น ๆ นอกจากนี้ยังเกิดจากการตกเลือดในสมอง ซึ่งทำให้เซลล์สมองขาดเลือดก็จะทำให้เซลล์ตาย อาการอัมพาตขึ้นอยู่กับส่วนของสมองที่ตายและจำนวนของสมองที่ถูกกระทบกระเทือนและเนื่องจากอัมพาตที่มีมาจากสมอง ดังนั้นจึงมีผลกระทบด้านอื่น ๆ เช่น อาการทางประสาทของผู้ป่วย การรักษาทำโดยการเอาเลือดที่อุดตันออก

1.4 โรคข้อเสื่อม

มีอยู่หลายประเภท เช่น โรครูมาตอยด์ โรคเก๊าท์ โรคกระดูกข้อต่อโต และโรคกระดูกผุ ที่พบมากที่สุดคือ โรค 2 ชนิดหลัง ซึ่งจะพบในวัยกลางคนจนถึงสูงอายุ โรคกระดูกข้อต่อโต เกิดจากเนื้อเยื่อที่ข้อต่อจะแห้งไป ทำให้กระดูกโตขึ้น มีอาการเจ็บปวด ส่วนโรคกระดูกผุนั้นมาจากความหนาแน่นของกระดูกจะลดลงเรื่อย ๆ เป็นผลทำให้หลังโค้งเตี้ยลง อาจเกิดจากการขาดสารแคลเซียม การขาดฮอร์โมน และขาดการออกกำลังกาย

1.5 อุบัติเหตุ

การตกหกล้มของผู้สูงอายุจะทำให้ตายได้ พบว่า อุบัติเหตุจากการหกล้มทำให้เสียชีวิตถึง 26% ของอุบัติเหตุทั้งหมด ในผู้สูงอายุกลุ่มปลาย 85 ปีขึ้นไป เกิดขึ้นแทบทุกคน เนื่องจากกระดูกเปราะบางมาก อาการที่เป็นมากที่สุด คือ อาการกระดูกสะโพกหักมีน้อยรายที่หายเป็นปกติ การสูญเสียประสาทสัมผัสทั้งห้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านสายตาและหู ทำให้ผู้สูงอายุได้ยินและเห็นไม่ชัดเจน เกิดเป็นอุบัติเหตุได้บ่อย ๆ

2. การป้องกันโรคในผู้สูงอายุ

2.1 การออกกำลังกาย

เป็นวิธีที่ดีที่สุดสำหรับผู้สูงอายุ ช่วยป้องกันโรคหัวใจและอัมพาต การเดินเป็นการออกกำลังกายที่ดีที่สุด การเดิน 6-8 ชั่วโมงต่ออาทิตย์ ช่วยเผาผลาญแคลอรีได้ถึง 3,500 หน่วย (ลดความเสี่ยงต่อการตายได้ถึง 21%) วันละประมาณ 45 นาที/วันวันวันก็ได้

2.2 โภชนาการ

การได้รับโภชนาการที่ดีย่อมช่วยป้องกันโรคได้ จากการวิจัยพบว่าผู้สูงอายุขาดสารประเภทแคลเซียม ธาตุเหล็ก แมกนีเซียม และวิตามิน B, A และ C ซึ่งจะหาได้จากการรับประทานอาหารที่มีคุณค่า

2.3 การขาดโอกาสในการรับประทานอาหารที่ถูกส่วน ผู้สูงอายุมีปัญหาในการรับประทานอาหารมากกว่าคนกลุ่มอื่น ๆ เกิดจากปัญหาด้านร่างกายและจิตใจ ทำให้ไม่ยอมรับรับประทานอาหาร ถึงแม้ว่าจะมีเงินที่จะหาอาหารมาได้ก็ตาม

2.4 อาหารแก้โรค

ผู้สูงอายุจะต้องรับประทานอาหารเพื่อแก้โรคมกกว่าคนกลุ่มอื่น เช่น รับประทานโปรตีนน้อยลง รับประทานผักเขียว อาหารประเภทคาร์โบไฮเดรตมากขึ้น และลดเกลือและไขมัน

ทฤษฎีเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

ประมวล คิคคินสัน (2520 : 10) ได้กล่าวอ้างถึงงานวิจัยของศูนย์วิจัยผู้สูงอายุที่บัลติมอร์ (Baltimore) ประเทศสหรัฐอเมริกา อธิบายถึงระบบร่างกายที่เกี่ยวกับความชราอยู่ 2 ระบบ ได้แก่ ระบบผลิตฮอร์โมน (Endocrine System) กับระบบความต้านทานโรค (Immune System) ถ้าสองอย่างนี้ทำงานอยู่ดี คนเราก็ดำรงความเป็นหนุ่มสาวอยู่ได้นาน และถ้าเกิดความผิดปกติหรือบกพร่องในการทำงานของทั้งสองระบบนี้แล้วก็จะทำให้มนุษย์เกิดความชราได้เร็ว

ธีระ สุขวัจน์ (2523 : 10) ได้กล่าวถึงสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงในความชราภาพของคนเรามีดังนี้ คือ

1. กรรมพันธุ์
2. วิถีทางดำเนินชีวิต การกินอยู่ของบุคคล
3. ภัยพิบัติที่มีต่ออวัยวะต่าง ๆ
4. โรคต่าง ๆ โดยเฉพาะโรคติดต่อ
5. จิตใจและสภาพของประสาทกับหลอดเลือด
6. ฮอร์โมนและสารเคมีที่เกิดในการเผาผลาญในร่างกาย

ฮาร์ท และคาร์เพนเทอร์ (ปาทัน บัญหลง. 2523 ; อ้างอิงจาก Hart and Carpenter. 1971) ได้กล่าวถึงการศึกษาเกี่ยวกับทฤษฎีของการสูงอายุไว้ดังนี้ คือ

1. ทฤษฎีว่าด้วยคอลลาเจน (Collagen Cross-linkage Theory) ในทฤษฎีนี้มีความเชื่อว่าสารที่เป็นส่วนประกอบของเนื้อเยื่อและกระดูก (Collagen Fibers) หดสั้นเข้าเมื่อวัยชรา และกล้ามเนื้อเยื่อรอบ ๆ จะถูกทำลายบริเวณนั้นจะมีรอยย่นปรากฏมากขึ้นเรื่อย ๆ

2. ทฤษฎีว่าด้วยความเครียด (Stress Theory) ทฤษฎีนี้กล่าวว่า ความเครียดที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันที่ผ่านมาก่อให้เกิดความเสื่อมและถดถอย (Wear and Tear) ในชีวิตมนุษย์ พบว่าบุคคลที่ต้องเผชิญกับความเครียดบ่อย ๆ หรืออยู่กับความเครียดนาน ๆ อัตราของความเสื่อมและถดถอยลง ทำให้บุคคลนั้นเข้าสู่วัยสูงอายุเร็วกว่าบุคคลอื่นในวัยเดียวกัน

3. ทฤษฎีว่าด้วยยีนส์ (Genetic Theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่า การสูงอายุนั้นเป็นลักษณะที่เกิดขึ้นตามกรรมพันธุ์ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงในลักษณะโครงสร้างของอวัยวะบางส่วนของร่างกายคล้ายคลึงกันหลายชั่วอายุคน เมื่ออายุมากขึ้น เช่น ลักษณะศีรษะล้าน ผมหงอกเร็ว ซึ่งลักษณะนี้เกิดขึ้นในบางคนเท่านั้น แม้อายุเท่ากัน

4. ทฤษฎีว่าด้วยความสัมพันธ์ของพัฒนาการขั้นต้น (Counterpart Theory) ที่เกิดขึ้นในวัยสูงอายุ เป็นผลจากการรวมกันของพัฒนาการขั้นต้น และเกี่ยวพันหรือติดตามย้อนหลังไปสู่ชีวิตในวัยแรกเริ่ม ในทฤษฎีนี้ประกอบด้วย

4.1 ทฤษฎีบุคลิกภาพ (Personality Theory) ซึ่งบ่งถึงความเกี่ยวพันของลักษณะเด่นต่อประสบการณ์ระยะแรกของชีวิต

4.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับสารชีวเคมี (Biological Theory) หมายถึง ความสูงอายุที่เกิดเนื่องจากความเครียดสูงขึ้น คล้ายคลึงกับทฤษฎีว่าด้วย อุบัติการณ์ (Accidental Theory) ทำให้มีการเสื่อมและถดถอยของสารชีวเคมี ทำให้การทำหน้าที่ของอวัยวะไม่ดี

4.3 ทฤษฎีว่าด้วยพฤติกรรม (Behavioral Theory) เป็นการอธิบายถึงความแตกต่างในอายุกับพฤติกรรมและความสามารถของวัยผู้ใหญ่

5. ทฤษฎีว่าด้วยอุบัติเหตุหรือความเสื่อมและถดถอย (Accidental or "Wear and Tear" Theory) ในทฤษฎีนี้มีความเชื่อว่าคุณลักษณะในวัยสูงอายุเกี่ยวข้องกับการรวมของอิทธิพลที่เกิดจากเหตุการณ์หรืออุบัติเหตุต่าง ๆ ที่บุคคลนั้นได้รับในวัยที่ผ่านมา มีความเชื่อว่าผู้ที่มีชีวิตที่เต็มไปด้วยความวิตกกังวล ความเครียดสูง หรือทำงานหนัก เจ็บป่วยบ่อย จะมีอัตราของการเสื่อมและถดถอยสูง ก็จะมีลักษณะร่ายกายของความสูงอายุปรากฏให้เห็นชัดเจนได้มากกว่าผู้ที่อยู่ในวัยเดียวกัน แต่ภาระหน้าที่น้อย ความเครียดต่ำ ไม่มีโรคเรื้อรังประจำตัว

เพ็ญแข ประจวบจั่น (2534 : 14 – 15) ได้กล่าวถึงทฤษฎีผู้สูงอายุในเชิงสังคม ซึ่งเป็นทฤษฎีที่เป็นที่รู้จักและได้มีการใช้เพื่อศึกษาผู้สูงอายุมาเป็นเวลานานในต่างประเทศ 2 ทฤษฎี คือ

1. ทฤษฎีกิจกรรมทางสังคม (Activity Theory) ให้ความสำคัญทางกิจกรรมทางสังคมว่าเป็นหลักของชีวิตของบุคคล กล่าวคือ การปรับตัวของบุคคลมีความสัมพันธ์อย่างสูงกับกิจกรรมที่ทำ ยิ่งมีกิจกรรมมากขึ้นเท่าใดก็จะปรับตัวได้มากขึ้นเท่านั้น ตามแนวคิดนี้บุคคลผู้ชรา

จะพยายามรักษาทัศนคติและกิจกรรมในวัยกลางคนไว้ให้ได้มากที่สุดและพยายามทดแทนกิจกรรมที่สูญหายไปด้วยกิจกรรมใหม่ ๆ และสามารถทำนายได้ว่าบุคคลที่มีความกระตือรือร้นทางสังคมจะมีมโนภาพแห่งตนทางบวก และจะมีส่วนร่วมในสังคม รวมทั้งมีความพอใจในชีวิต และจะเป็นผู้ยอมรับภาวะชราภาพเป็นอย่างดี เพราะฉะนั้นนักวิชาการ เช่น เบอร์เกส (Burgess. 1960) เป็นต้น จึงเสนอแนะว่า ผู้ชราควรได้รับการจัดบทบาทใหม่ ๆ ซึ่งควรประกอบด้วยความรักชอบและภาระหน้าที่ที่จะนำไปสู่ความเจริญงอกงามของชีวิต ซึ่งในปัจจุบันบุคคลในวัยชราจะอยู่ในสภาพไม่มีบทบาททางสังคม (Roleless) และสภาพเช่นนี้ยังเป็นที่สนับสนุนจากสังคมด้วย จึงน่าที่จะได้มีการปรับสภาพนี้เสียใหม่ เพื่อส่งเสริมบทบาทของผู้ชราให้มีมากขึ้น

2. ทฤษฎีถอยจากสังคม (Disengagement Theory) อธิบายว่า บุคคลจะลดบทบาททางสังคมไปตามอายุ ซึ่งจะอยู่ในลักษณะที่สมยอมทั้งสองฝ่าย คือฝ่ายตัวบุคคลและฝ่ายสังคม และผู้ชราจะพยายามลดความขัดแย้งจากสถานภาพ โดยการยอมรับบทบาทของตนตามที่สังคมต้องการกระบวนการถอยออกจากสังคมจะขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคล แต่ตามแนวคิดนี้บุคคลจะค่อย ๆ ลดความผูกพันต่อสังคมลงไปเป็นลำดับ โดยที่ความตระหนักด้านอายุ ความคับแค้นของประสบการณ์ที่เพิ่มขึ้น และความสูญเสียความเชื่อมั่นในตนเอง เหตุของการถอยจากสังคมตัวอย่างที่เห็นชัดก็คือ ผู้ล่วงสู่วัยชราจะค่อย ๆ ลดบทบาททางสังคมของตนและทำให้สูญเสียสถานภาพทางสังคม ก่อให้เกิดความรู้สึกว่าตนเองไม่มีคุณค่า ทฤษฎีถอยจากสังคมได้รับการวิจารณ์ทั้งเชิงบวกและลบ อย่างไรก็ตามมีผลงานวิจัยบางชิ้นที่สนับสนุนทฤษฎีนี้ เช่น พบว่าการถอยจากสังคมเกิดในผู้ชราบางช่วงอายุหรือในบางพฤติกรรมเท่านั้น หรือผู้ชราจะมีการถอยจากสังคมเกิดในผู้ชราบางช่วงอายุหรือบางพฤติกรรมเท่านั้น หรือมีการถอยจากบทบาทบางอันเท่านั้นที่ตนเองไม่พอใจ แต่ยังคงพอใจที่จะรักษาบทบาทอื่น ๆ ไว้ นอกจากนี้แล้วพบว่าผู้ชราบางกลุ่มพอใจที่จะอยู่คนเดียวเพราะถือว่าเป็นประสบการณ์ที่ดี (Larson. 1985 : unpagged)

สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ (2545 : 39- 40) ได้กล่าวถึง ภารกิจเชิงพัฒนาการในวัยชรา คือ วัยสูงอายุ บุคคลในวัยนี้ คือผู้ที่มีอายุเกินกว่า 60 ปีขึ้นไป ควรจะมีบทบาทและภาระหน้าที่ดัง ต่อไปนี้

1. สามารถเรียนรู้และปรับตัวเกี่ยวกับความเสื่อมโทรมทางด้านร่างกาย
2. สามารถปรับตัวเองได้เกี่ยวกับการเกษียณอายุการทำงานประจำ ตลอดจนรายได้ที่ต้องลดน้อยลงไปด้วย
3. สามารถปรับตัวได้ถ้าเกิดการสูญเสียชีวิตของกลุ่มครอง และตกเป็นหม้าย
4. ควรมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับบุคคลที่มีอายุรุ่น ๆ เดียวกัน และความสนใจ ใกล้เคียงกันเพราะจะช่วยทำให้จิตใจสบาย ไม่เหงาจนเกินไป

5. มีการพบปะพูดคุยกับคนในวัยเดียวกัน ทั้งนี้เพื่อทำกิจกรรมทางสังคมร่วมกันบ้าง เป็นครั้งคราว

6. สามารถกำหนดสถานที่อยู่อาศัยในสภาพที่ตนเองพอใจ ทั้งนี้ไม่ว่าจะมีบ้านเป็นของตนเองหรือต้องอาศัยร่วมกลุ่มกับลูก ๆ หลาน ๆ หรือพักในบ้านพักคนชรา

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการของมนุษย์

ความหมาย

ความต้องการ หมายถึง ความคิดเห็นของแต่ละบุคคลที่อยากจะได้รับการตอบสนอง ต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งอาจจะมีระดับแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล (สุรกุล เจนอบรม. 2534 : 6)

ความต้องการ หมายถึง การขาดบางสิ่งบางอย่างของอินทรีย์ อาจเป็นด้านสรีระ ความพอใจในงานเป็นผลจากการที่ความต้องการทางกายและทางใจของบุคคลได้รับการตอบสนองความต้องการของบุคคลเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับมนุษย์ (โยธิน ศันสนยุทธ. 2535 : 42)

ความต้องการ (Need) หมายถึงความต้องการเป็นแรงผลักดันที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคล เพราะในชีวิตของคนเรานั้นจะต้องมีการดิ้นรนเพื่อหาทางตอบสนองความต้องการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นและทิศทางของพฤติกรรมก็จะถูกกำหนดโดยแรงผลักดันของความต้องการที่เกิดขึ้นในขณะนั้น (พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา. 2544 : 124)

ฮูล (Houle.1972 : 3 - 5) ความต้องการ หมายถึง สภาพที่จำเป็นของบุคคลที่จะต้องได้รับการตอบสนอง ซึ่งจะแสดงออกมาด้วยตัวของเขา หรือคนอื่นเห็นว่าเขาควรจะได้รับ การตอบสนองในบางสิ่ง

ทฤษฎีความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ (Basic Human Need)

มาสโลว์ (สวัณน์ วัฒนวงศ์. 2545 : 157 – 159 ; อ้างอิงจาก Maslow. 1943) ได้เสนอลักษณะของลำดับขั้นของความ ต้องการ (Hierarchy of Needs) โดยแยกออกเป็นลำดับขั้นที่สำคัญ 5 ขั้นตอนด้วยกัน คือ

1. ความต้องการทางด้านร่างกายหรือทางสรีรวิทยา (Bodily Need Or Physiological Needs) เป็นความต้องการที่มาสโลว์และนักจิตวิทยาเห็นว่าเป็นความต้องการระดับแรกสุด ได้แก่ อาหาร น้ำ เพื่อบรรเทาความหิว ความต้องการทางเพศ การพักผ่อน นอนหลับ การได้หย่อนใจ

2. ความต้องการได้รับความปลอดภัย (Safety Needs) จะเกิดขึ้นเมื่อความต้องการขั้นที่ 1 ได้รับการตอบสนองแล้ว มนุษย์ก็จะแสวงหาความมั่นคงการป้องกันภัยอันตรายต่าง ๆ ถ้าหากไม่ได้รับการสนองตอบ คนเราอาจหาทางหลบหนีไปจากสภาพนั้น ๆ ก็ได้

3. ความต้องการความรักและการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม (Love and Belonging Needs) เพราะว่าต้องการได้รับความอบอุ่น การยอมรับจากสมาชิกหรือเพื่อน ๆ ในกลุ่ม ต้องการทราบว่าตนเองมีฐานะอย่างไรในกลุ่มนั้น

4. ความต้องการได้รับการยกย่องในด้านความมีชื่อเสียงและเกียรติยศ (Self – esteem Needs) หมายถึงลักษณะที่เกี่ยวข้องกับการได้รับความเคารพ ความเชื่อมั่นอื่น ๆ ทำให้เกิดความรู้สึกอิสระ มีเสรีภาพ และความมีชื่อเสียงในด้านต่าง ๆ

5. ความต้องการได้กระทำตนตามความสามารถที่แท้จริง (Self – Actualization) เป็นขั้นสุดท้ายของความ ต้องการ และเป็นความต้องการสูงสุดของบุคคล เพื่อแสดงถึงสิ่งที่เขามีความสามารถและศักยภาพที่จะกระทำได้

ความต้องการ ขั้นที่ 1 และขั้นที่ 2 เป็นความต้องการส่วนบุคคล ความต้องการ ขั้นที่ 3 และขั้นที่ 4 เป็นความต้องการทางสังคม ส่วนขั้นที่ 5 เป็นความต้องการทางสติปัญญา

ความต้องการของมาสโลว์ มีข้อสังเกตอยู่ 2 ประการ คือ

ประการที่หนึ่ง แต่ละขั้นตอนของความ ต้องการจะต่อเนื่องกันไปตลอดชีวิตของบุคคล และมีอยู่ตลอดไป ประการที่สอง คือ บุคคลจะต้องได้รับการตอบสนองในขั้นต้นหรือขั้นที่สอง เสียก่อน จึงจะเกิดความต้องการในขั้นที่สูงขึ้นไป ซึ่งแต่ละบุคคลอาจจะไม่เกิดความต้องการ ครบทั้งห้าขั้น

โนลล์ (สุวัฒน์ วัฒนวงศ์. 2545 : 159 – 161 ; อ้างอิงจาก Knowles. 1970) นักการศึกษาผู้ใหญ่ที่มีชื่อเสียงชาวอเมริกันได้แยกความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ออกเป็น 6 ด้าน ดังนี้

1. ความต้องการทางกายภาพ (Physical Need) เป็นสิ่งที่สามารถสังเกตเห็นได้ง่าย ส่วนมากมนุษย์เรามีความต้องการทางด้านนี้เพื่อความคงอยู่ของร่างกาย

2. ความต้องการในการเจริญงอกงาม (Growth Needs) นักจิตวิทยาส่วนมากเห็นตรงกันว่าความต้องการด้านนี้เป็นสิ่งสำคัญที่จะพาไปสู่ส่วนอื่น ๆ ของความต้องการกระทำตนตามความสามารถ (Self – Actualization) ตามทฤษฎีของมาสโลว์นั่นเอง

3. ความต้องการได้รับความมั่นคงปลอดภัย (The Need for Security) เป็นที่ยอมรับกันมานานแล้วว่า สัตว์โลกย่อมมีสัญชาตญาณสำหรับการป้องกันตัวเอง ความต้องการ ด้านความปลอดภัยทางร่างกาย ถ้าหากความต้องการความมั่นคงไม่ได้รับการสนองตอบ จะเกิดอาการทางพฤติกรรมตามมาด้วย คือ เกิดความรู้สึกไม่มั่นคง โดยการถอนตัวออกจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทั้งหลาย

4. ความต้องการได้รับประสบการณ์ใหม่ ๆ (The Need For New Experience) เมื่อคนแสวงหาความมั่นคง เขาต้องผจญภัยและเสี่ยง คนเราจึงอาจจะเบื่อหน่ายต่องานประจำที่ซ้ำซาก (Routine) ดังนั้น เมื่อความต้องการด้านนี้เกิดสับสนขึ้นบุคคลจะเกิดความว้าวุ่นใจจน

เกิดอาการทางพฤติกรรมเหนื่อยอ่อน ความต้องการได้รับประสบการณ์ใหม่ ๆ รวมทั้งแนวความคิดใหม่ ๆ

5. ความต้องการทางด้านจิตใจและอารมณ์ (The Need for Affection) คนทุกคนต้องการได้รับความรัก รวมทั้งการที่ได้รับผลสำเร็จ ในบางครั้งก็เป็นสาเหตุมาจากความต้องการด้านนี้ อาจเรียกได้ว่าเป็นความต้องการทางด้านสังคม มีการร่วมกันแสดงความคิดเห็น ประสบการณ์ ความร่าเริง ความเศร้าโศก ถ้าหากความต้องการด้านนี้ไม่ได้รับการตอบสนอง ก็จะเกิดอาการ 2 ด้าน คือ การถอนตัวออกจากกลุ่มหรือมีลักษณะก้าวร้าว แสดงอาการเป็นศัตรู

6. ความต้องการได้รับการยอมรับ (The Need for Affection) มนุษย์ส่วนมากต้องการได้รับความรู้สึกว่ามีคุณค่า ได้รับการยกย่องนับถือจากคนอื่น ๆ ในบางด้านของเขาความต้องการทางด้านนี้ทำให้เขามีการรวมกลุ่มทางสังคม เป็นชุมชน สถาบันต่าง ๆ ทำให้เขาสามารถแสวงหาสถานภาพและความสนใจจากสมาชิกในกลุ่มได้ด้วย

สรุปความต้องการขั้นพื้นฐานของมาสโลว์ เป็นการที่บุคคลพัฒนาไปตามลำดับขั้น บุคคลและต้องได้รับการตอบสนองขั้นต้นและขั้นที่สองก่อนจึงจะเกิดความต้องการในขั้นต่อไป แต่ไม่จำเป็นต้องเกิดความต้องการครบห้าขั้นในแต่ละบุคคล

แนวคิดเกี่ยวกับการเกษียณอายุ

การเกษียณอายุงาน (Retirement) หรือเกษียณอายุราชการเป็นกระบวนการทางสังคมในการประกอบอาชีพที่กำหนดให้บุคคลที่ได้รับการจ้างงานต้องออกจากงานเมื่อถึงช่วงอายุ ที่กำหนดไว้หรือ กล่าวอีกนัยหนึ่ง การเกษียณอายุ หมายถึง การถอนตัวออกจากภาวะการณ์หนึ่งไปสู่อีกภาวะการณ์หนึ่ง จากสิ่งแวดล้อมหนึ่งไปสู่สิ่งแวดล้อมใหม่ (สุรกุล เจนอบรม. 2534 : 25)

แคสเทตเตอร์ (Castetter. 1976 : 476) กล่าวถึงการเกษียณอายุงานว่าเป็นกระบวนการให้บริการอย่างต่อเนื่องแก่คนงาน ซึ่งเป็นการรักษาระบบการทำงานไว้ โดยจะมีบุคลากรในจำนวนที่เหมาะสมกับงาน และอยู่ในตำแหน่งที่เหมาะสมในเวลาอันสมควรแก่การปฏิบัติงาน

เบิร์นไซด์ (Burnside. 1981 : 603) กล่าวถึงการเกษียณอายุว่าเป็นวงจรชีวิตในการประกอบอาชีพที่อยู่ในช่วงต่ำสุดของการจ้างงาน ความรับผิดชอบต่ออาชีพ และโอกาสในการทำงานต่าง ๆ จะลดต่ำลงอย่างสุดขีด บุคคลที่เกษียณจะมีรายได้ในรูปของบำเหน็จบำนาญโดยไม่ต้องทำงาน ดังนั้นการเกษียณอายุงานจึงเป็นบทบาททางสังคมที่กำหนดให้มีระบบการแทนที่บุคคลตามสิทธิ หน้าที่ และความสัมพันธ์กับคนอื่น นอกจากนี้การเกษียณอายุงานยังเป็น

กระบวนการให้แต่ละบุคคลได้มีการจัดเตรียมชีวิตเพื่อการเริ่มแสวงหาสิ่งใหม่ เพื่อการปรับตัว หรือแม้แต่การปลุกตัวออกจากสังคมเมื่อเกษียณอายุงานแล้ว

การเกษียณอายุจะมีความแตกต่างกันไปตามแนวคิดของแต่ละบุคคล เมื่อผู้เข้าสู่วัย แล้วต้องพ้นจากราชการไปทำให้อำนาจหน้าที่เกียรติยศ เกียรติศักดิ์ต้องหมดสิ้นไปด้วย คนทั้งหลายที่เคยพึ่งพิงเห็นห้าง ทำให้ผู้สูงอายุเกิดความทุกข์ รู้สึกเจ็บเหงา และหว่าเหวเป็นเหตุ ให้ร่างกายจิตใจ และสติปัญญาเสื่อมโทรม ก่อให้เกิดโรคและการเสื่อมสมรรถภาพ ดังนั้นจึง ต้องให้ผู้ที่ทำงานที่สูงอายุที่ใกล้จะพ้นจากวัยทำงานได้เตรียมตัวเตรียมใจเพื่อปรับตัวให้เข้ากับ สภาพแวดล้อมใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นจากการทำงานไปแล้ว (สำนักงาน ก.พ. ม.ป.ป. : 1)

การกำหนดอายุของการเกษียณอายุราชการ

การกำหนดอายุเกษียณของแต่ละประเทศ แตกต่างกันไปตามสภาพสังคมและ สิ่งแวดล้อม แต่ส่วนใหญ่จะอยู่ในช่วงอายุระหว่าง 55 – 65 ปี ซึ่งในบางประเทศก็พิจารณา ลักษณะงานเข้าไปประกอบด้วย คือ งานระดับบริหารหรืองานใช้กำลังสมอง จะให้เกษียณอายุ ราชการสูงกว่างานที่ใช้กำลังกายหรือระดับล่างลงมา ดังตัวอย่างการกำหนดอายุเกษียณในบาง ประเทศ ดังนี้ (พูนทรัพย์ จรรยาสุภาพ. 2530 : 39-40)

1. ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้กำหนดตามอายุตัวและอายุงาน มี 3 อายุ คือ

- 1.1 อายุตัว 55 ปี เมื่ออายุงาน 30 ปี
- 1.2 อายุตัว 60 ปี เมื่ออายุงาน 20 ปี
- 1.3 อายุตัว 62 ปี เมื่ออายุงาน 5 ปี

นอกจากนี้ในประเทศสหรัฐอเมริกาเองก็ยังมีการเกษียณอายุราชการเมื่อ 65 ปีด้วย เช่นกัน และในบางอาชีพ เช่น อาจารย์ในมหาวิทยาลัยที่มีความสามารถและผลงานค้นคว้าดี เป็นพิเศษ อายุเกิน 65 ปี อาจจะได้รับรางวัลจ้างให้ทำงานสอนหรือวิจัยในมหาวิทยาลัยต่อเมื่อ ถึงอายุ 70 ปี บุคคลนั้นจะต้องถูกปลดออกจากงานเพื่อรับบำนาญโดยไม่มีข้อแม้ใด ๆ (พีรสิทธิ์ คำนวนศิลป์ และคนอื่น ๆ. 2523 : 152-153)

สำหรับประเทศไทยได้กำหนดอายุราชการไว้ 60 ปี ตามพระราชบัญญัติบำเหน็จ บำนาญข้าราชการ พ.ศ. 2494 แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 13 พ.ศ. 2523 เว้นไว้แต่กรณีที่จำเป็น อย่างยิ่ง เพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงของราชอาณาจักร เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา การพัฒนาประเทศ คณะรัฐมนตรีจะอนุมัติให้ต่อเวลาราชการต่อไปอีกคราวละ 1 ปี จนอายุครบ 65 ปีบริบูรณ์ก็ได้ (ทรงวิทย์ แก้วศรี และทัศนีย์ ดุลิตสฤทธิรัตน์. 2526 : 262-263)

2. ประเทศสวีเดน เดนมาร์ก ซึ่งมีคนอายุยืนมาก กำหนดเกษียณอายุราชการเมื่อ อายุได้ 70 ปี (สมบุรณ์ ศาลายาชีวิน. 2526 : 98)

3. ประเทศอาฟริกาใต้ เกษียณอายุราชการ 55 ปี (สมบุรณ์ ศาลายาชีวิน. 2526 : 59)

4. ประเทศอังกฤษ กำหนดการเกษียณอายุไว้เมื่อ 60 ปี โดยมีระบบการเลือกเกษียณก่อนกำหนดได้

5. ประเทศฝรั่งเศส กำหนดตามระดับผู้ปฏิบัติงาน มี 3 อายุ คือ

5.1 งานระดับต้น เกษียณเมื่ออายุ 55 ปี

5.2 งานระดับกลาง เกษียณเมื่ออายุ 60 ปี

5.3 งานระดับสูง เกษียณเมื่ออายุ 65 ปี

6. ประเทศญี่ปุ่น กำหนดการเกษียณเมื่ออายุ 60 ปี

7. ประเทศฟิลิปปินส์ กำหนดการเกษียณเมื่ออายุ 65 ปี โดยต้องมีอายุงาน 15 ปี

8. ประเทศมาเลเซีย กำหนดการเกษียณเมื่ออายุ 55 ปี โดยมีระบบการเลือกเกษียณ

9. ประเทศอินโดนีเซีย กำหนดตามระดับตำแหน่ง มี 3 อายุ คือ

9.1 ต่ำกว่าผู้อำนวยการ เกษียณเมื่ออายุ 58 ปี

9.2 ผู้อำนวยการ เกษียณเมื่ออายุ 60 ปี

9.3 สูงกว่าผู้อำนวยการ เกษียณเมื่ออายุ 65 ปี

ในประเทศอินโดนีเซีย ยังมีการกำหนดเกษียณอายุราชการเมื่ออายุ 55 ปีด้วยเช่นกัน (จิระ เจริญเลิศ. 2529 : 98)

กระบวนการเปลี่ยนแปลงในวัยเกษียณอายุ

แอชลีย์ (สุรกุล เจนอบรม. 2534 : 55-56 ; อ้างอิงจาก Atchley. 1988 : 196-198) ได้กล่าวไว้ว่า การเกษียณอายุงานเป็นกระบวนการที่บุคคลจะต้องพบกับการเปลี่ยนแปลงแบ่งออกเป็นระยะต่าง ๆ ได้ 6 ระยะ ดังนี้

1. ระยะก่อนเกษียณ (Pre-Retirement Phase) เป็นระยะก่อนเกษียณอายุ แบ่งออกเป็น 2 ช่วง คือ ระยะก่อนเกษียณนาน ๆ (Remote Phase) และระยะใกล้เกษียณ (Near Phase) กล่าวคือ ในระยะก่อนเกษียณนาน ๆ (Remote Phase) บุคคลจะมีทัศนคติต่อการเกษียณอายุทำงานในทางที่ดี คือ มองว่าการเกษียณอายุเป็นเรื่องที่จะต้องเกิดขึ้นในวันใดวันหนึ่ง และจะรู้สึกวิตกกังวลอย่างไร แต่ในระยะใกล้เกษียณ (Near Phase) ผู้เกษียณจะเริ่มกังวลต่อการที่ต้องพบกับการเกษียณอายุ ในระยะนี้ถ้าบุคคลมีการเตรียมตัวที่จะเกษียณอายุการทำงาน จะมีความพร้อมที่จะเกษียณอายุไม่วิตกกังวลต่อการเกษียณอายุหรือมีความวิตกกังวลเพียงเล็กน้อย

2. ระยะหลังเกษียณใหม่ ๆ (Honeymoon Phase) เป็นระยะหลังเกษียณใหม่ ๆ เป็นระยะที่มีความสุขที่ได้พักผ่อนจากการทำงาน รู้สึกหลุดพ้นจากหน้าที่ ได้ทำในสิ่งที่ต้องการมี

เวลาว่างที่เป็นอิสระในระยนี้ แต่ละบุคคลจะอยู่ในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน อาจจะเป็น 1-5 ปี หรือน้อยกว่า 1 ปีก็ได้

3. ระยะเริ่มเบื่อหน่าย (Disenchantment Phase) เป็นระยะที่เริ่มมีความรู้สึก เบื่อหน่ายต่อการเกษียณอายุ มีความเหงาและขาดเพื่อน หงุดหงิดง่าย เกิดความรู้สึก ไม่พอใจ ต่อชีวิตที่ดำเนินอยู่ ปรับตัวไม่ได้ต่อการเปลี่ยนแปลง

4. ระยะเริ่มปรับตัว (Reorientation Phase) เป็นระยะของการปรับตัวให้เข้ากับการ เปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นหลังการเกษียณอีกครั้งหนึ่ง หลังจากที่ได้ผ่านประสบการณ์ต่าง ๆ ภายหลังเกษียณมา ซึ่งทำให้เกิดการรับรู้และเข้าใจกับการดำเนินชีวิตมากขึ้น

5. ระยะปรับตัวได้ (Stabilization Phase) เป็นระยะที่มีการปรับตัวได้แล้ว และมีความเคยชินต่อการดำเนินชีวิตที่เหมาะสม และสอดคล้องกับความต้องการของตนเองได้ รู้จัก การใช้ชีวิตภายหลังการเกษียณได้อย่างมีความสุข

6. ระยะสิ้นสุด (Termination Phase) เป็นระยะสุดท้ายของการดำเนินชีวิต ซึ่งใน ระยะนี้ผู้เกษียณต้องพึ่งพาผู้อื่นไม่สามารถช่วยตัวเองได้ ระยะนี้จะรวมไปถึงสภาวะสุดท้ายของ การมีชีวิตด้วย

ผลกระทบของการเกษียณอายุ

สุรกุล เจนอบรม (2534 : 57) กล่าวว่า การเกษียณอายุ ก่อให้เกิดผลกระทบต่อผู้ที่ จะเกษียณอายุในหลาย ๆ ด้าน ซึ่งล้วนแต่มีผลต่อความพึงพอใจในชีวิตของผู้เกษียณอายุ และการดำเนินชีวิตอย่างมากมาย สิ่งกระทบเหล่านั้น ได้แก่

1. ด้านร่างกาย ผู้เกษียณอายุเป็นผู้สูงอายุด้วยดังนั้นเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุทำให้ต้องพบกับ ความเสื่อมของอวัยวะต่าง ๆ อย่างมากมาย เช่น ระบบกระดูกเสื่อม ทำให้มีปัญหาในการ เดินหรือระบบประสาทต่าง ๆ เสื่อมลง ตามองไม่ชัด หูตึง ทำให้ผู้สูงอายุที่ยอมรับการเปลี่ยน แปลงของร่างกายไม่ได้ เกิดความท้อแท้ใจต่อชีวิต และถ้าผู้สูงอายุขาดความรู้ในการดูแล สุขภาพด้วยก็จะทำให้มีสุขภาพที่เสื่อมลงอย่างรวดเร็ว

2. ด้านจิตใจ การเกษียณอายุทำให้ผู้เกษียณอายุถูกตีตรา ว่าเป็น ผู้สูงอายุด้วย จึงมีผลทำให้ผู้เกษียณอายุถูกมองว่าไม่มีความสามารถ โดยเฉพาะบางคนที่เคยมีอำนาจอยู่ หมดไป ไม่ต้องทำงานประจำ ทำให้มีเวลาว่างมากขึ้น สิ่งเหล่านี้ถ้าผู้เกษียณอายุปรับตัวไม่ได้ จะทำให้หงุดหงิด ท้อแท้ มีความซึมเศร้า คิดว่าตนหมดความหมาย ไม่มีคุณค่า ขาดความ พึงพอใจต่อสภาพชีวิตในปัจจุบัน

3. ด้านสังคม การเกษียณอายุเป็นการถอนบทบาททางสังคมภายนอกออกทำให้ ผู้เกษียณอายุมีสังคมแต่ภายในบ้าน ขาดการพบปะกันกับเพื่อนร่วมงาน บทบาททางสังคม

ลดลงอำนาจต่าง ๆ ที่เคยมีหมดไป ส่งผลให้ผู้เกษียณคิดว่าตนหมดคุณค่าขาดความเคารพ ยกย่องก่อให้เกิดปัญหาทางจิตใจ มีความเหงา และว้าเหว่ ถ้าไม่มีบทบาทใหม่มาทดแทนจะทำให้เกิดความไม่พึงพอใจต่อชีวิต

4. ด้านเศรษฐกิจ เมื่อออกจากงานรายได้ก็ลดลง รายได้พิเศษต่าง ๆ หมดไป แต่ในขณะที่เดียวกันรายจ่ายเพิ่มขึ้น ต้องมีรายจ่ายเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพที่เสื่อมลงมากขึ้นจากเดิม ทำให้เกิดปัญหาเศรษฐกิจ

จากผลกระทบดังกล่าวสอดคล้องกับการวิจัยของสมศรี กันธมาลา (2529 – 23) ที่พบว่าปัญหาของผู้เกษียณอายุ ได้แก่

1. คนที่เคยมียศตำแหน่งจะรู้สึกที่ตนเองหมดคุณค่า ถ้าปรับตัวไม่ทันจะบั่นทอนสุขภาพและเสียชีวิตลงในเวลาอันสั้น
2. ไม่รู้จักใช้เวลาว่างทำให้เบื่อหน่ายต่อชีวิต
3. รายได้ลดลง
4. มีความเหงาเนื่องจากขาดเพื่อน
5. ไม่ได้เตรียมตัวที่จะเกษียณทำให้ปรับตัวไม่ทันเกิดความท้อแท้

แผนพัฒนาผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545 – 2564)

แผนฉบับนี้จัดแบ่งยุทธศาสตร์ออกเป็น 5 ยุทธศาสตร์ ดังนี้ (สำนักนายกรัฐมนตรี. 2545 : 4)

1. ยุทธศาสตร์ด้านการเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ
2. ยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมผู้สูงอายุ
3. ยุทธศาสตร์ด้านระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ
4. ยุทธศาสตร์ด้านการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาทางด้านผู้สูงอายุระดับชาติ และการพัฒนาบุคลากรด้านผู้สูงอายุ
5. ยุทธศาสตร์ด้านการประมวลและพัฒนาองค์ความรู้ด้านผู้สูงอายุ และการติดตามประเมินผลการดำเนินการตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ

ยุทธศาสตร์ที่ 1 ยุทธศาสตร์ด้านการเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ

- 1) มาตรการ หลักประกันสุขภาพได้ครอบคลุมบุคคลทั่วไป
 - 1.1 ขยายหลักประกันสุขภาพให้ครอบคลุมบุคคลทั่วไป
 - 1.2 ส่งเสริมการออมตั้งแต่วัยทำงาน

- 1.3 ลดหย่อนภาษีเพื่อส่งเสริมการออมสำหรับวัยสูงอายุ
 - 2) มาตรการ การให้การศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต
 - 2.1 ส่งเสริมพฤติกรรมอนามัยตั้งแต่เด็ก ให้มีหลักสูตรวิชาการดูแลสุขภาพและพฤติกรรมอนามัย
 - 2.2 ส่งเสริมการจัดบริการการศึกษาต่อเนื่องตลอดชีวิต ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อความเข้าใจชีวิตและพัฒนาการในแต่ละวัย และเพื่อการเตรียมตัวเข้าสู่วัยสูงอายุที่เหมาะสม
 - 2.3 รณรงค์ให้สังคมตระหนักถึงความจำเป็นของการเตรียมการเข้าสู่การเป็นผู้สูงอายุที่มีคุณภาพ
 - 2.4 เตรียมการสำหรับผู้ที่เข้าสู่วัยสูงอายุให้มีความรู้ที่ถูกต้องในทุกเรื่องที่จำเป็น (Preretirement Program)
 - 3) มาตรการการปลูกจิตสำนึกให้คนในสังคมตระหนักถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีของผู้สูงอายุ
 - 3.1 ส่งเสริมให้ประชาชนทุกวัยเรียนรู้และมีส่วนร่วมในการดูแลรับผิดชอบครอบครัว ผู้สูงอายุและชุมชน
 - 3.2 จัดให้มีการศึกษาเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยเริ่มตั้งแต่ระดับอนุบาล
 - 3.3 ส่งเสริมให้มีกิจกรรมสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุกับคนทุกวัย โดยดำเนินการเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม และการกีฬา
 - 3.4 รณรงค์ให้สังคมมีจิตสำนึกและตระหนักถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีของผู้สูงอายุ
- ยุทธศาสตร์ที่ 2 ยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมผู้สูงอายุ**
- 1) มาตรการ ส่งเสริมความรู้ ด้านการส่งเสริมสุขภาพ ป้องกัน ดูแลตนเองเบื้องต้น
 - 1.1 จัดบริการการอบรมในรูปแบบที่หลากหลายและเหมาะสมแก่ผู้สูงอายุ
 - 1.2 จัดบริการให้คำปรึกษาทั่วไปในสถานบริการทางสุขภาพของรัฐและเอกชน
 - 1.3 ดำเนินการให้มีการสื่อสารข่าวสารแก่ผู้สูงอายุอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง
 - 2) มาตรการ ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันและสร้างความเข้มแข็งขององค์กรผู้สูงอายุ
 - 2.1 ส่งเสริมการจัดตั้งและดำเนินงานชมรมผู้สูงอายุและเครือข่าย
 - 2.2 สนับสนุนกิจกรรมขององค์กรเครือข่ายผู้สูงอายุ
 - 3) มาตรการ ส่งเสริมด้านการทำงานและการหารายได้ของผู้สูงอายุ
 - 3.1 ส่งเสริมการทำงานทั้งเต็มเวลาและไม่เต็มเวลา ทั้งในระบบและนอกระบบ
 - 3.2 ส่งเสริมการฝึกอาชีพและจัดหางานให้เหมาะสมกับวัยและความสามารถ
 - 3.3 ส่งเสริมการรวมกลุ่มของชุมชนเพื่อจัดทำกิจกรรมเสริมรายได้ โดยให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมด้วย

- 4) มาตรการ สนับสนุนผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ
 - 4.1 ประกาศเกียรติคุณผู้สูงอายุที่เป็นตัวอย่างที่ดีของสังคม
 - 4.2 ส่งเสริมและเปิดโอกาสให้มีการเผยแพร่ภูมิปัญญาของผู้สูงอายุและให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคมด้านต่าง ๆ
 - 5) มาตรการ ส่งเสริมสนับสนุนสื่อทุกประเภทให้มีรายการเพื่อผู้สูงอายุและสนับสนุนให้ผู้สูงอายุได้รับความรู้และสามารถเข้าถึงข่าวสารและสื่อ
 - 5.1 ส่งเสริมสนับสนุนสื่อทุกประเภทให้มีรายการเพื่อผู้สูงอายุ
 - 5.2 ส่งเสริมการผลิตและการเข้าถึงสื่อและข่าวสารที่มีประสิทธิภาพสำหรับผู้สูงอายุ
 - 5.3 ดำเนินการให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ ได้อย่างต่อเนื่อง
 - 6) มาตรการ ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและปลอดภัย
 - 6.1 กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับสถานสงเคราะห์คนชราและหน่วยงานที่ให้บริการด้านที่พักอาศัยแก่ผู้สูงอายุไม่ว่าของรัฐหรือเอกชนและหน่วยงานของเอกชนที่ให้บริการด้านนี้ต้องได้รับอนุญาตจัดตั้งและจดทะเบียนกับทางราชการ
 - 6.2 สนับสนุนให้องค์กรทั้งภาครัฐ ชุมชนและเอกชน เข้ามามีส่วนร่วมในการรับผิดชอบและจัดบริการด้านที่พักอาศัยและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ
 - 6.3 กำหนดมาตรการแหล่งเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำเพื่อที่อยู่อาศัย การปรับปรุงเพื่อที่อยู่อาศัย และระบบสาธารณูปโภค สำหรับผู้สูงอายุ
- ยุทธศาสตร์ที่ 3 ยุทธศาสตร์ด้านระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ**
- 1) มาตรการ คุ้มครองด้านรายได้
 - 1.1 จัดสวัสดิการด้านรายได้แก่ผู้สูงอายุที่ยากจนและไม่มีแหล่งพึ่งพิงที่เพียงพอ
 - 1.2 ส่งเสริมการจัดตั้งกองทุนในชุมชนสำหรับผู้สูงอายุ
 - 2) มาตรการ หลักประกันด้านสุขภาพ
 - 2.1 พัฒนาและส่งเสริมระบบประกันสุขภาพที่มีคุณภาพสำหรับผู้สูงอายุทุกคน
 - 3) มาตรการ ด้านครอบครัว ผู้ดูแล และการคุ้มครอง
 - 3.1 ลดหย่อนภาษีรายได้ให้แก่บุตรซึ่งเป็นผู้อุปการะเลี้ยงดูผู้สูงอายุที่เป็นบุพการี และไม่มีเงินได้รวมทั้งไม่ได้รับผลประโยชน์อื่นใดมาก่อน
 - 3.2 เร่งรัดให้มีกฎหมายและแนวปฏิบัติในการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของผู้สูงอายุ
 - 3.3 ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้อยู่กับครอบครัวอย่างมีคุณภาพและต่อเนื่องจนวาระสุดท้ายของชีวิต

3.3.1 รณรงค์ให้เห็นคุณค่าของผู้สูงอายุ

3.3.2 ส่งเสริมค่านิยมในการอยู่ร่วมกันกับผู้สูงอายุ

3.3.3 ส่งเสริมสมาชิกในครอบครัวให้มีศักยภาพในการดูแลผู้สูงอายุ โดยการให้ความรู้และข้อมูลแก่ผู้ดูแลและผู้สูงอายุเกี่ยวกับบริการต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์

4) มาตรการ ระบบบริการและเครือข่ายการเกื้อหนุน

4.1 ปรับปรุงบริการสาธารณะทุกระดับให้สามารถอำนวยความสะดวกให้ผู้สูงอายุในการดำรงชีวิตและติดต่อสัมพันธ์กับสังคม กลุ่ม และบุคคล

4.1.1 ลดราคาโดยสารระบบขนส่งสาธารณะและระบบขนส่งมวลชนแก่ผู้สูงอายุ

4.1.2 ปรับปรุงบริการระบบขนส่งสาธารณะให้สะดวกเหมาะสมกับผู้สูงอายุ

4.1.3 จัดทำมาตรฐานสถานที่สาธารณะแก่ผู้สูงอายุ เช่น ถนน ทางเดิน อาคาร ห้องสุขา

4.1.4 จัดสิ่งอำนวยความสะดวกในสถานที่สาธารณะแก่ผู้สูงอายุ เช่น ถนน ทางเดิน อาคาร ห้องสุขา

4.1.5 จัดทำมาตรฐานสวนสาธารณะและสนามกีฬาสำหรับการออกกำลังกาย และพักผ่อนที่เหมาะสมและปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุ

4.1.6 จัดให้มีสวนสาธารณะและสนามกีฬาสำหรับการออกกำลังกาย และพักผ่อนที่เหมาะสมและปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุอย่างเพียงพอ

4.2 จัดตั้งและพัฒนาบริการทางสุขภาพและทางสังคมในชุมชนที่สามารถเข้าถึงผู้สูงอายุมากที่สุดโดยเน้นบริการถึงบ้าน และมีการสอดประสานกันระหว่างบริการทางสุขภาพและทางสังคม โดยควรครอบคลุมบริการดังต่อไปนี้

4.2.1 ศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ (multipurpose senior center)

4.2.2 ศูนย์ดูแลกลางวัน (day care center)

4.2.3 บริการเยี่ยมบ้าน (home visit)

4.2.4 บริการดูแลที่บ้าน (home care)

4.2.5 บริการสุขภาพที่บ้าน (home health care)

4.2.6 บริการชุมชนเคลื่อนที่ไปในพื้นที่ต่าง ๆ โดยเฉพาะพื้นที่ห่างไกล

4.2.7 ส่งเสริมการจัดตั้งระบบเฝ้าระวัง เกื้อกูล และดูแลผู้สูงอายุโดยชุมชน

4.2.8 สนับสนุนระบบอาสาสมัคร

4.2.9 สนับสนุนและส่งเสริมความรู้ความสามารถให้กับผู้ดูแลผู้สูงอายุ และอาสาสมัครผู้ดูแล

4.3 ส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรศาสนา องค์กรเอกชน และ องค์กรสาธารณประโยชน์มีส่วนร่วมในการดูแลจัดสวัสดิการเพื่อผู้สูงอายุ โดยกระบวนการ ประชาคม

4.3.1 ส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีแผนงบประมาณในการ พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

4.3.2 ส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานของชุมชนที่ดำเนินการจัด บริการและสวัสดิการเพื่อผู้สูงอายุ

4.3.3 ส่งเสริมให้องค์กรทางศาสนามีส่วนร่วมในการพัฒนาจิตใจและดูแล จัดสวัสดิการเพื่อผู้สูงอายุ

4.4 เกื้อหนุนให้เอกชนจัดบริการด้านคุณภาพและสังคมให้กับผู้สูงอายุที่ สามารถซื้อบริการได้โดยมีการดูแลและกำกับมาตรฐานและค่าบริการให้เป็นธรรมร่วมด้วย

4.5 จัดบริการแพทย์ทางเลือก เช่นแพทย์แผนไทย ฯลฯ เพื่อเป็นทางเลือกใน การดูแลรักษาปัญหาสุขภาพ

4.6 จัดตั้งคลินิกผู้สูงอายุ หอผู้ป่วยสูงอายุ และสถานบริการสุขภาพเรื้อรัง สำหรับผู้สูงอายุที่เพียงพอแก่การให้บริการและสามารถรองรับปัญหาในผู้สูงอายุ

ยุทธศาสตร์ที่ 4 ยุทธศาสตร์ด้านการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาทางด้านผู้สูงอายุ ระดับชาติ และการพัฒนาบุคลากรด้านผู้สูงอายุ

1) มาตรการ การบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาทางด้านผู้สูงอายุระดับชาติ

1.1 ส่งเสริมให้คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานผู้สูงอายุแห่งชาติ มีศักยภาพ ในการดำเนินการให้แผนผู้สูงอายุแห่งชาติได้รับการนำไปปฏิบัติ และเป็นสื่อกลางในการ ประสานงานกิจการและการดำเนินการต่าง ๆ ทั้งระหว่างองค์กรต่าง ๆ ภายในประเทศและ ต่างประเทศ

1.2 คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานผู้สูงอายุแห่งชาติ (กสผ.) ดำเนินการ ให้มีการพัฒนาและปรับปรุงแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 ที่เหมาะสมกับสถานการณ์เป็นระยะ อย่างต่อเนื่อง

1.3 จัดให้มีเครือข่ายการบริหารและพัฒนาผู้สูงอายุขึ้นในระดับตำบล และ หมู่บ้านเชื่อมโยงกับคณะกรรมการระดับชาติ

2) มาตรการ ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรด้านผู้สูงอายุ

2.1 ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการผลิตหรือฝึกอบรมบุคลากรด้านผู้สูงอายุทั้งใน ระดับวิชาชีพ ผู้เชี่ยวชาญ และผู้ดูแลทั่วไป อย่างมีประสิทธิภาพและได้มาตรฐานอย่างต่อเนื่อง

2.2 กำหนดแผนการผลิตบุคลากรด้านผู้สูงอายุให้เหมาะสมและเพียงพอต่อ ความต้องการของประเทศและดำเนินการติดตามอย่างต่อเนื่อง

ยุทธศาสตร์ที่ 5 ยุทธศาสตร์ด้านการประมวล และพัฒนาองค์ความรู้ด้านผู้สูงอายุ และการติดตามประเมินผล การดำเนินการตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ

1) มาตรการ สนับสนุนและส่งเสริมให้หน่วยงานวิจัยดำเนินการประมวลและพัฒนาองค์ความรู้ด้านผู้สูงอายุที่จำเป็นสำหรับการกำหนดนโยบาย และการพัฒนาการบริการหรือการดำเนินการที่เป็นประโยชน์แก่ผู้สูงอายุ

2) มาตรการ สนับสนุนและส่งเสริมการศึกษาวิจัยด้านผู้สูงอายุ โดยเฉพาะที่เป็นประโยชน์ต่อการกำหนดนโยบาย การพัฒนาการบริการ และการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างเหมาะสม

3) มาตรการ ดำเนินการให้มีการติดตามประเมินผลการดำเนินการตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติที่มีมาตรฐานอย่างต่อเนื่อง

4) มาตรการพัฒนาระบบข้อมูลทางด้านผู้สูงอายุให้เป็นระบบและทันสมัย
ดัชนีรวมของยุทธศาสตร์ พิจารณาจากดัชนีต่อไปนี้

1. อายุคาดหวังที่ยังดูแลตนเองได้ (Active Life Expectancy ; ALE) เป้าหมาย เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

2. สัดส่วนอายุคาดหวังที่ยังดูแลตนเองได้ต่ออายุคาดหวัง (Active Life Expectancy/Life Expectancy ; ALE/LE) เป้าหมายมีสัดส่วนไม่ลดลง

3. ดัชนีคุณภาพภาวะประชากรสูงอายุ (Population Aging Quality Index;PAQ Index) พิจารณาจากผลรวมของดัชนีรายการมาตรการที่คัดเลือกจำนวน 12 ดัชนี เป้าหมาย เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ข้อจำกัดและเงื่อนไขจำเป็นของแผนและการดำเนินการตามแผน

ข้อจำกัด

1. ดัชนีจำนวนหนึ่งที่ได้กำหนดเพื่อใช้ในการติดตามประเมินความสำเร็จของการดำเนินการตามแผนฉบับนี้ไม่เคยได้รับการศึกษาวิจัยมาก่อน ทำให้ขาดตัวเลขขั้นต้นในการประกอบการพิจารณาและทำให้มีความลำบากในการกำหนดเป้าหมาย อย่างไรก็ตาม การกำหนด เป้าหมายของดัชนีเหล่านั้นได้วางอยู่บนข้อมูลข้างเคียงที่มีอยู่รวมทั้งประสบการณ์ของผู้เชี่ยวชาญสาขาต่าง ๆ ในกระบวนการวางแผน

2. ระดับการดำเนินการ ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และความร่วมมือขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชนและเอกชน ยังเป็นการยากยิ่งที่จะคาดการณ์ได้ชัดเจนเพียงพอ กรอบกับขณะนี้อยู่ในระยะของการกระจายอำนาจตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญและการปฏิรูประบบราชการ ทำให้โอกาสของการเกิดอุปสรรคในการดำเนินการตามแผนฉบับนี้มากขึ้น

3. ภาวะมั่นคงทางการเมืองและการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจ เป็นปัจจัยสำคัญของการดำเนินการตามมาตรการต่าง ๆ ในแผนฉบับนี้

4. หน่วยงานกลาง คือ สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานผู้สูงอายุแห่งชาติ (กสผ.) ซึ่งประกอบด้วยหน่วยงานสามฝ่าย ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ (กสส.) กองสวัสดิการสงเคราะห์ กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม และสถาบันเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข จะเป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการให้แผนบรรลุผลสำเร็จ ซึ่งนอกจากจะต้องสามารถดำเนินการทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการแล้ว ยังมีภาระสำคัญในอีกสองด้าน คือ หนึ่ง - ดำเนินการให้มีการติดตามผลการดำเนินการตามแผน สอง - สนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดการสร้างและหรือรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ในการวิเคราะห์สังเคราะห์ อันเป็นประโยชน์ต่อการประเมินผลและการปรับแผนฉบับนี้อย่างต่อเนื่อง แต่ในลักษณะที่เป็นการทำงานสามฝ่าย เช่นนี้จะทำให้ปัญหาบางประการมีโอกาสเกิดขึ้นได้ในระยะยาว ดังนี้

- ความเป็นเอกภาพ และการดำเนินการตามภารกิจอย่างต่อเนื่อง อาจจะไม่เข้มแข็งเพียงพอ

- กองสวัสดิการสงเคราะห์ กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม และสถาบันเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข เป็นหน่วยงานหลัก 2 หน่วยงานที่ต้องดำเนินการตามแผนฉบับนี้ ดังนั้นการที่หน่วยงานปฏิบัติการกลับมีหน้าที่เป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลของการดำเนินการตามแผน จะทำให้การติดตามและประเมินผลมีอคติ และอาจทำให้ผลการติดตามและประเมินผลไม่เป็นไปอย่าง ที่ควร (สำนักนายกรัฐมนตรี. 2545 : 30-36)

เงื่อนไขจำเป็น

1. ต้องดำเนินการให้มีการกำหนดนิยามและเกณฑ์ ตลอดจนกระบวนการวิจัยที่เหมาะสม เพื่อการศึกษาวิจัยเพื่อให้ได้ตัวเลขในปัจจุบันของดัชนีที่ใช้ในการกำหนดเป้าหมายและติดตามประเมินผลให้เสร็จภายใน พ.ศ. 2545 จากนั้นจึงดำเนินการกำหนดเป้าหมายที่เหมาะสม ทั้งนี้กระบวนการการจัดทำดัชนีจะต้องได้รับการจัดทำเป็นรายงานคู่กับแผนฉบับนี้ เพื่อจะใช้เป็นแนวทางในการติดตามในอนาคต อันจะทำให้สามารถเปรียบเทียบผลที่ได้รับในระยะยาว

2. คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานผู้สูงอายุแห่งชาติ จะต้องดำเนินการให้เกิดการประสานงานกับสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อให้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9, 10, 11, และ 12 สอดคล้องกับแผนผู้สูงอายุระยะยาวฉบับนี้ อันจะเป็นหลักประกันในระดับหนึ่งของการดำเนินการโดยหน่วยงานต่าง ๆ ของประเทศที่สอดคล้องและบรรลุเป้าหมายของแผน

3. แผนระยะยาวฉบับนี้จะต้องได้รับการพิจารณาและปรับปรุงเป็นระยะ ๆ ไม่เกินทุก 5 ปี เพื่อให้มีความเหมาะสมกับสถานการณ์และสอดคล้องกับการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติแต่ละฉบับ ดังนั้นคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานผู้สูงอายุแห่งชาติ จำเป็นจะต้องดำเนินการให้มีการสร้างและ/หรือรวบรวมข้อมูลองค์ความรู้ที่จำเป็นในการประกอบการพิจารณาการปรับปรุงพัฒนาแผนฉบับนี้อย่างต่อเนื่อง คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานผู้สูงอายุแห่งชาติ และสำนักงานเลขานุการ จะต้องมีความเข้มแข็งต่อเนื่อง มีความเป็นเอกภาพ และศักยภาพในการดำเนินการให้แผนบรรลุผลสำเร็จ ซึ่งนอกจากจะต้องสามารถดำเนินการในระดับนโยบายแล้ว ยังมีภารกิจสำคัญในการดำเนินการให้มีกระบวนการติดตามประเมินผลการดำเนินการตามแผนอันเป็นประโยชน์ต่อการประเมินผลและการปรับปรุงแผนฉบับนี้ (สำนักนายกรัฐมนตรี. 2545 : 57-58)

สรุป แผนผู้สูงอายุแห่งชาติซึ่งแบ่งตามยุทธศาสตร์จะดำเนินการตามมาตรการในเรื่องของหลักประกันรายได้เพื่อวัยสูงอายุ ส่งเสริมความรู้ด้านการส่งเสริมสุขภาพ ป้องกัน ดูแลตนเองเบื้องต้น ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันและสร้างความเข้มแข็งขององค์กรผู้สูงอายุ ส่งเสริมด้านการทำงานและการหารายได้ของผู้สูงอายุ สนับสนุนผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ ส่งเสริมสนับสนุนสื่อทุกประเภทให้มีรายการเพื่อผู้สูงอายุ และสนับสนุนให้ผู้สูงอายุได้รับความรู้และสามารถเข้าถึงข่าวสารและสื่อ ให้ผู้สูงอายุมีที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและปลอดภัย มีการคุ้มครองด้านรายได้ มีหลักประกันด้านสุขภาพ ด้านครอบครัว ผู้ดูแล และการคุ้มครอง ระบบบริการและเครือข่ายการเกื้อหนุน การบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาทางด้านผู้สูงอายุระดับชาติ

การจัดการศึกษาให้แก่ผู้เกษียณอายุ

การเตรียมตัวก่อนเกษียณ

การเกษียณอายุ นับว่ามีผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ เพราะเป็นการเปลี่ยนแปลงสภาพทางสังคม ทำให้ผู้สูงอายุต้องมีปัญหาทั้งในด้านจิตใจและสังคม ด้วยเหตุนี้จึงควรที่จะมีการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุ เพื่อลดความวิตกกังวลและเพื่อให้สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคมได้เป็นอย่างดี จรูญ ทองถาวร (2530 : 328) กล่าวว่า บุคคลที่ไม่มีการเตรียมตัวสำหรับการเกษียณและไม่เตรียมสำหรับการเปลี่ยนแปลงจะปรับตัวได้ยากเมื่อการเปลี่ยนแปลงเหล่านั้นมาถึง ซึ่งจะทำให้ชีวิตไม่มีความสุข ดังนั้นการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการจึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นมาก รัฐบาลได้ตระหนักถึงความสำคัญในข้อนี้จึงได้กำหนดวิธีการและเป้าหมายการดำเนินงานในแผนระยะยาวด้านการศึกษา วัฒนธรรม และกิจกรรมเพื่อผู้สูงอายุ โดยส่งเสริมให้มีโครงการเตรียมการก่อนเกษียณอายุทั้งภาครัฐและเอกชน ทั้งนี้เพื่อให้ผู้สูงอายุได้เตรียมตัวเตรียมใจที่จะใช้ชีวิตในบั้นปลายอย่างมีคุณค่าและเป็นสุข

เพ็ญแข ประจักษ์ปัจฉิม (2535 : 3-10) ได้กล่าวถึงการจัดการศึกษาสำหรับผู้เกษียณอายุ (Retirement Education) ว่าเป็นการศึกษาที่จัดให้กับกลุ่มผู้สูงอายุก่อนและหลังการเกษียณอายุ โดยมีเป้าหมายหลักคือ เพื่อช่วยให้ผู้สูงอายุปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ ๆ ได้อย่างดี และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกประการหนึ่ง การจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุก็เพื่อสนองตอบต่อปรัชญาการศึกษาตลอดชีพ (Lifelong Education) ที่มุ่งประสงค์ให้บุคคลได้มีโอกาสได้เรียนรู้ตลอดชีวิต นอกจากนี้แล้วยังถือว่ากลุ่มผู้สูงอายุเป็นผู้ใหญ่อีกในช่วงอายุหนึ่งต่อทอดจากผู้ใหญ่วัยต้นและวัยกลางคน ที่ควรได้รับโอกาสทางการศึกษาเพื่อการพัฒนาตนเช่นเดียวกับผู้ใหญ่ในกลุ่มอายุอื่น ดังนั้นการจัดการศึกษาสำหรับกลุ่ม ผู้สูงอายุ ผู้เกษียณอายุมักจัดโดยหน่วยงาน องค์กรหรือสถาบันที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาผู้ใหญ่มากกว่าองค์กรประเภทอื่น ๆ

การจัดการศึกษาสำหรับผู้เกษียณอายุ (Retirement Education) ปกติแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ประเภทแรก ได้แก่ การจัดการเตรียมตัวก่อนเกษียณ (Preretirement Education)ซึ่งมุ่งเน้นการให้ความรู้แก่บุคคลที่อยู่ในวัยก่อนเกษียณอายุ เพื่อให้สามารถปรับตัวเมื่อถึงวัยเกษียณแล้ว ส่วนประเภทที่สอง ได้แก่ การจัดการศึกษาหลังเกษียณอายุ (Postretirement Education) ซึ่งมุ่งเน้นเป็นการให้ความรู้อย่างกว้างขวางแก่ผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ รวมไปถึงการพัฒนาตนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีด้วย การจัดการศึกษาเพื่อการเกษียณอายุทั้งสองประเภทนี้ ไม่จำเป็นต้องจัดต่อเนื่องกัน เพราะการจัดแต่ละประเภทมีวัตถุประสงค์ต่างกัน และมีวิธีจัดต่างกันและอาจจัดเพียงประเภทเดียวกันได้ อย่างไรก็ตามเชื่อว่าผู้เกษียณอายุ ควรได้รับการเรียนรู้ทั้งสองประเภท คือ ก่อนการเกษียณอายุและหลังการเกษียณอายุ หลักการจัดการศึกษาสำหรับผู้เกษียณอายุนั้น ควรยึดหลักการจัดตามความต้องการของผู้เกษียณอายุเอง คือ การจัดไปตามความต้องการได้รับความรู้ (Educational Needs) ของผู้เกษียณอายุ (McClusky. 1975) อีกประการหนึ่ง ควรจัดเพื่อให้ผู้สูงอายุเกิดความต้องการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในสังคม (Social Participation) และการพัฒนาศักยภาพถึงขีดสูงสุด (Self-Actualization) ด้วย (Moody. 1967) ซึ่งมีอยู่ 5 ประการดังนี้คือ

1. ความต้องการความรู้เพื่อสามารถดำรงตนอยู่ในสังคม (Coping Needs) ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพอนามัย การปรับตัวด้านจิตใจ สังคม และร่างกาย และข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยดี

2. ความต้องการทักษะเพื่อสามารถเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคมได้ (Expressive Needs) ทักษะเหล่านี้ มีอาทิเช่น ทักษะการเข้าร่วมกลุ่ม ทักษะในการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลกลุ่มต่าง ๆ รวมไปถึงทักษะในการสร้างงานอดิเรกต่าง ๆ เป็นต้น

3. ความต้องการความรู้เพื่อสามารถถ่ายทอดให้แก่สังคม (Contributive Needs) ได้แก่ ความรู้และทักษะ เพื่อสามารถถ่ายทอดความรู้ความสามารถที่มีให้แก่สังคมและอนุชน

รู้หลัง อาทิเช่น ความรู้เกี่ยวกับการถ่ายทอด อบรม และข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมอาสาสมัคร ประเภท ต่าง ๆ เป็นต้น

3. ความต้องการความรู้เพื่อควบคุมสภาพแวดล้อม (Influence) ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับชุมชนและสภาพแวดล้อมรอบตัว ความรู้ด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ทั้งนี้เพื่อให้สามารถเข้าใจการเปลี่ยนแปลงและปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนได้

4. ความต้องการความรู้ที่จะพัฒนาตนให้ดีขึ้นกว่าเดิม (Transcendence) ได้แก่ ความรู้และการศึกษาที่จัดในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เกษียณอายุสามารถพัฒนาตนให้ดีขึ้นกว่าเดิมได้ และทำให้เกิดความพอใจกับชีวิตหลังเกษียณ

ความต้องการได้รับความรู้ 5 ประการ ของ แมคคัลลัสกี นั้น สอดคล้องกับความต้องการที่จะมีส่วนร่วมในสังคมกับความต้องการที่จะพัฒนาศักยภาพถึงขีดสุดของมูดีดังกล่าวแล้วข้างต้นนั้น นั่นคือ ผู้เกษียณอายุต้องการการมีส่วนร่วมในเชิงเศรษฐกิจสังคมของสังคมเช่นเดียวกับบุคคลในกลุ่มอื่น ๆ นอกจากนี้ยังต้องการความรู้ ทักษะ และการฝึกอบรมประเภทต่าง ๆ เพื่อพัฒนาตนด้วยการศึกษาที่จัดให้ผู้เกษียณอายุควรวางอยู่บนรากฐานของความต้องการเหล่านี้เป็นสำคัญ

การจัดการศึกษาประเภทก่อนเกษียณ (Preretirement Education) ที่เรียกว่า การเตรียมตัวก่อนเกษียณมีมาเป็นเวลานานแล้ว ซึ่งจัดในประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศพัฒนาอุตสาหกรรมที่มีการกำหนดอายุในการทำงาน ดังเช่น ในสหรัฐอเมริกา มีการจัดหลักสูตรก่อนการเกษียณสำหรับผู้สูงอายุ ในปี ค.ศ. 1948 ที่มหาวิทยาลัยมิชิแกนเป็นครั้งแรก และต่อจากนั้นก็มีการจัดหลักสูตรเช่นนี้อีกแพร่หลายในหน่วยงานต่าง ๆ

วิธีการจัดการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุ

ในปัจจุบันนี้การเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุ มีการจัดอย่างแพร่หลาย ไม่เพียงแต่จัดในสถาบันการศึกษาเท่านั้น แต่ยังจัดในโรงงาน สถาบันศาสนา ศูนย์ผู้สูงอายุ หน่วยงานของทหาร ตำรวจ ตลอดจนทั้งบริษัทเอกชนต่าง ๆ อีกด้วย โดยถือเป็นหลักสูตรหรือรายวิชาที่มีจุดมุ่งหมาย เนื้อหาหลักสูตร วิธีการสอน และการประเมินผล อย่างครบถ้วนสมบูรณ์และเน้นการสอนให้ผู้เกษียณอายุให้เข้าใจกระบวนการการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ทั้งทางด้านสุขภาพอนามัยที่อยู่อาศัย การวางแผนเชิงเศรษฐกิจ สันทนาการ ความรู้เกี่ยวกับหน่วยงานในชุมชนที่จะเป็นผู้ให้บริการ ซึ่งจะทำให้เกิดความรู้สึกทางบวกต่อการเกษียณอายุ

ส่วนการสอนเพื่อเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุ จะเกิดผลต่อเมื่อมีการร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุทุกหน่วยเข้าร่วมเป็นผู้ให้ความรู้และให้ข้อมูลต่าง ๆ แก่ผู้สูงอายุ โดยมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนนั้นด้วย และควรเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้ฝึกทำโครงการต่าง ๆ ที่เป็นของจริง เพื่อใช้ปฏิบัติหลังการเกษียณอายุแล้ว นอกจากนี้ในการฝึกอบรมการ เตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุควรใช้วิทยากร และผู้สอนอย่างหลากหลาย รวมไปถึง

ผู้สูงอายุอื่น ๆ ที่เกษียณอายุไปแล้วด้วย เพื่อให้ได้ข้อมูลต่าง ๆ ที่สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างแท้จริง

สำหรับข้อเสียในการจัดการเตรียมตัวก่อนเกษียณที่พบมากในปัจจุบัน คือ มีการกำหนดอย่างหลากหลายในสถานที่ต่าง ๆ โดยไม่ได้ยึดรูปแบบการจัดอย่างครบวงจรตั้งกล่าวข้างต้น และจัดในระยะเวลาสั้นเพียง 1-2 วัน จุดมุ่งหมายของการจัดเพื่ออธิบายด้านการเงินหรือโครงการบำนาญเท่านั้น ว่าควรจะเลือกการเกษียณอายุเมื่อไร และจะได้รับประโยชน์อะไร หรืออีกประเภทหนึ่งอาจจัดในระยะที่ยาวกว่า เป็นโครงการที่ให้ความรู้ด้านต่าง ๆ ซึ่งนอกจากด้านการเงินแล้ว ยังให้ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย สันทนาการ และด้านกฎหมายด้วย ซึ่งการจัดรูปแบบนี้จะให้ความพึงพอใจต่อการเกษียณอายุมากกว่าประเภทแรก

โดยสรุปแล้ว การจัดการเตรียมตัวก่อนเกษียณ ควรมีระยะเวลายาวพอควร และควรจัดอย่างมีวัตถุประสงค์อย่างครบวงจร ให้ความรู้แก่ผู้เกษียณหลายแง่มุม การจัดควรคำนึงถึงวิธีการสอนที่ต้องเป็นไปตามหลักการสอนผู้ใหญ่วัยสูงอายุด้วย และที่ดีที่สุดคือ ควรจัดทำสื่อการสอนขึ้นมาเฉพาะเพื่อการสอนนั้นด้วย เช่น ในหลายแห่งที่กำลังทำอยู่ในปัจจุบัน (Ashley, 1988)

วิธีการจัดการศึกษาหลังการเกษียณอายุ (Postretirement Education)

การจัดการศึกษาหลังการเกษียณอายุ ได้มีการจัดทำขึ้นอย่างหลากหลายในหลายรูปแบบ แต่ส่วนมากจะจัดเป็นชั้นเรียนระยะสั้นหรืออาจจัดเป็นรายวิชาประเภทต่าง ๆ ให้แก่ผู้สูงอายุเลือกเรียนได้ตามความพอใจของตน การเรียนหลังการเกษียณอายุจะช่วยให้ผู้สูงอายุปรับตัวได้เป็นอย่างดี และสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณค่า หน่วยงานทางการศึกษาผู้ใหญ่จึงมีหน้าที่ที่จะต้องจัดโครงการการศึกษาประเภทต่าง ๆ ให้แก่ผู้สูงอายุหลังเกษียณ ในปัจจุบันมีข้อมูลทั้งที่ได้จากการวิจัยและการสำรวจเกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับผู้เกษียณอายุ อาทิเช่น

1. ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาดี จะมีมโนทัศน์แห่งตนทั้งทางด้านร่างกายและสติปัญญาสูงกว่าผู้มีระดับการศึกษาดำ และจะลงเรียนมากกว่า นอกจากนี้แล้วยังพบว่าผู้สูงอายุต้องการข่าวสารข้อมูลด้านต่าง ๆ อย่างหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นทั้งข่าวสารด้านผลประโยชน์ ด้านกฎหมาย กิจกรรมต่าง ๆ ด้านสุขภาพ ที่อยู่อาศัย และผู้สูงอายุต้องการข่าวสารข้อมูลเพื่อที่จะช่วยแก้ปัญหาด้านรายได้ สุขภาพและการใช้เวลาว่าง ซึ่งแสดงว่าผู้สูงอายุต้องการข่าวสารข้อมูลเฉพาะเพื่อการดำรงชีวิตอยู่หลังการเกษียณอายุ จึงสรุปได้ว่าการจัดข่าวสารข้อมูลเป็นการให้ความรู้ที่สำคัญ และควรจัดอย่างทั่วถึงผู้สูงอายุทุกกลุ่มทั้งในและนอกสถานสงเคราะห์ผู้ชรา

2. การจัดรายวิชาแก่ผู้เกษียณอายุ มีการจัดเป็นรายวิชา บางแห่งจัดเป็นการสอนแบบจุลบท (Minicourse) ซึ่งเป็นที่นิยมมาก ได้แก่ รายวิชาประเภททักษะฝีมือต่าง ๆ และจิตวิทยาผู้สูงอายุ การออกกำลังกาย โภชนาการ และการปฐมพยาบาล เป็นต้น

3. พบว่า อัตราการเรียนในผู้สูงอายุ 65 ปีขึ้นไป ยังอยู่ในระดับต่ำ เมื่อเทียบกับผู้ใหญ่กลุ่มอื่น ๆ และผู้สูงอายุยังไม่นิยมเรียนรายวิชาด้านอาชีพ แต่มักเลือกวิชาประเภทส่งเสริมสติปัญญาหรือประสบการณ์มากกว่า อย่างไรก็ตาม พบว่า มีผู้สูงอายุในประเทศอุตสาหกรรมเป็นจำนวนมากต้องการทำงานต่อไปหลังการเกษียณอายุ จึงควรจัดวิชาที่ส่งเสริมทักษะอาชีพไว้ด้วย

4. พบว่า ผู้สูงอายุเมื่อลงเรียนวิชาใดแล้วก็มักจะลงเรียนต่อไปไม่หยุดยั้ง เพราะฉะนั้นจึงควรหาทางกระตุ้นให้ผู้สูงอายุได้ลงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาต่ำ เพื่อจะได้ตัดสินใจลงเรียนต่อไป

5. พบว่า ผู้สูงอายุพอใจที่จะเรียนในชั้นเรียนที่เป็นประเภทไม่มีการสอบ มีช่วงสั้นกว่าชั้นเรียนทั่วไป รวมถึงการเรียนด้วยตนเองอีกด้วย และการเรียนที่ใช้สื่อประเภทต่าง ๆ อย่างหลากหลาย

สรุปได้ว่า ผู้สูงอายุหลังการเกษียณต้องการการศึกษาหลายรูปแบบ ทั้งที่เป็นแบบชั้นเรียน แบบเรียนด้วยตนเอง และแบบชั้นเรียนระยะสั้น และต้องการรายวิชาที่มีรูปแบบที่หลากหลายเพื่อสนองความต้องการที่มีอย่างหลากหลายของกลุ่มผู้สูงอายุหลังเกษียณ เพราะหลักการที่สำคัญของการจัดการศึกษาหลังการเกษียณอายุ ก็คือ ผู้จัดจะต้องมีความเข้าใจในปรัชญาของการศึกษาตลอดชีพ โดยมีความเชื่อว่า คนทุกกลุ่มอายุสามารถพัฒนาได้ และการพัฒนาผู้สูงอายุนั้น ควรเป็นการให้การศึกษาตลอดชีพ ซึ่งจะต้องทำร่วมกัน โดยความร่วมมือของหน่วยงานต่าง ๆ ต้องจัดหางบประมาณและสถานที่ที่เหมาะสม จัดหาผู้สอนที่เหมาะสมแก่ผู้สูงอายุ ดังนั้นมหาวิทยาลัยจะเป็นแหล่งสำคัญในการจัดการสอนแก่ผู้สูงอายุหลังเกษียณอายุได้เป็นอย่างดี

การจัดการศึกษาสำหรับผู้เกษียณอายุ (Retirement Education) เป็นเรื่องที่มีความสำคัญและในปัจจุบันมีการจัดอย่างเป็นระบบ ทั้งในรูปแบบ เนื้อหา และวิธีการจัดอย่างมีหลักการ รวมไปถึงมีการศึกษาค้นคว้า เพื่อหาข้อมูลสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนประเภทนี้ด้วย จึงกล่าวได้ว่าในปัจจุบัน การจัดการศึกษาสำหรับผู้เกษียณอายุได้พัฒนาขึ้นมาเป็นวิชาหนึ่งอย่างสมบูรณ์ และสามารถนำมาเป็นรูปแบบการจัดให้แก่กลุ่มผู้สูงอายุของไทยได้

ในประเทศไทย ความเข้าใจเกี่ยวกับกลุ่มผู้สูงอายุ ซึ่งถือว่าเป็นผู้ใหญ่กลุ่มหนึ่งในสายงานของการศึกษาผู้ใหญ่ ยังมีอยู่ค่อนข้างน้อย จึงทำให้การจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุนี้น้อยตามไปด้วย ในการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุของไทย แม้จะมีอยู่ เช่น การจัดการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุให้แก่ข้าราชการและบุคลากรในหน่วยงานเอกชนหรือรัฐวิสาหกิจ แต่การจัดที่จัดให้ทำอยู่ในระยะสั้นเพียง 2-3 วัน ซึ่งยังไม่เป็นการเพียงพอ สำหรับการจัดการ

ศึกษาที่เรียกว่า หลังการเกษียณอายุนั้น มีอยู่บ้าง แต่อาจยังไม่เหมาะสมเท่าที่ควร ซึ่งเป็นเรื่องจะต้องพัฒนาต่อไป โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาผู้ใหญ่ น่าจะเป็นผู้ริเริ่มงานในส่วนนี้ และพัฒนาให้เป็นระบบอย่างมีคุณภาพดังเช่นที่ทำอยู่ในประเทศอื่น ๆ

ประวัติความเป็นมาของชมรมผู้สูงอายุ

ชมรม มก.อาวุโส (ช.มก.)

การก่อตั้งชมรม ชมรม มก.อาวุโส เริ่มก่อตั้งตั้งแต่ปี พ.ศ. 2532 โดยมีการประชุมก่อตั้งชมรมฯ เมื่อวันที่ 28 มิถุนายน 2532 ที่คณะเศรษฐศาสตร์ ตามวัตถุประสงค์ดังนี้

1. รักษาและส่งเสริมความสัมพันธ์และความสามัคคีระหว่างสมาชิก
2. แลกเปลี่ยน เผยแพร่ และเสริมสร้างความรู้ ความคิด และประสบการณ์ทางวิชาการและอื่นๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อสมาชิกต่อมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

3. ระดมความคิดเห็นเสนอต่อผู้มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบ ให้แก้ไขปัญหาคำคัญของสังคม

4. ช่วยเหลือ และ/หรือ ให้ความร่วมมือในกิจกรรมของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เท่าที่อยู่ในวิสัยความสามารถของชมรม

5. ช่วยเหลือสงเคราะห์ซึ่งกันและกันในหมู่สมาชิก
6. เสริมสร้างสวัสดิการต่าง ๆ ในหมู่สมาชิก
7. เพื่อทำการต่าง ๆ ให้เกิดผลตามวัตถุประสงค์ข้างต้นที่ตั้งของชมรม

อาคารสารนิเทศ 50 ปี ชั้น 2 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

คุณสมบัติของผู้เข้าเป็นสมาชิกของชมรม

1. มีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป
2. อาจารย์และเจ้าหน้าที่ของ มก.ในอดีตและปัจจุบัน หรือ
3. กรรมการสภามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ในอดีตและปัจจุบัน หรือ
4. อาจารย์พิเศษของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ในอดีตและปัจจุบัน หรือ
5. บุคคลทั่วไปที่เห็นชอบในวัตถุประสงค์

การเข้าเป็นสมาชิกของชมรม

ผู้ที่ประสงค์จะสมัครเข้าเป็นสมาชิกของชมรม สามารถสมัครได้ที่กองการเจ้าหน้าที่ อาคารสารนิเทศ 50 ปี ชั้น 8 โดยมีค่าธรรมเนียมสมัครสมาชิกแรกเข้า 100 บาท กรุณาติดต่ได้ที่โทรศัพท์

หมายเลข 0-2942-8161-3 หรือโทรสาร 0-2942-8161, 0-2942-816 ปัจจุบันมีสมาชิกจำนวน 352 คน

สิทธิของสมาชิก

สมาชิกจะได้รับประโยชน์จากกิจการของชมรม ร่วมเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงาน เข้าร่วมประชุมและร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชมรม มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งและรับเลือกตั้งเป็นกรรมการดำเนินการของชมรม ได้รับข่าวสาร วารสาร สิ่งพิมพ์และอื่น ๆ ของชมรม สิทธิและสวัสดิการอื่น ๆ ที่ชมรมอาจขอได้จากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และ มก. อนุมัติให้สมาชิกชมรมฯ สามารถสวมเสื้อที่มีตรา มก. และชื่อชมรม มก.อาวุโส ได้

การดำเนินงานของชมรม

ดำเนินงานโดยคณะกรรมการดำเนินการของชมรม ซึ่งได้มาจากการเลือกตั้งโดยสมาชิก
หน่วยงานสนับสนุน

กองการเจ้าหน้าที่ มก. ทำหน้าที่ด้านเลขานุการและธุรการของชมรม โทร. 0-2942-8161-3
โทรสาร 0-2942-8161, 0-2942-8163

การประชุมใหญ่

กำหนดให้มีการประชุมใหญ่ของชมรมปีละ 1 ครั้ง

เงินทุนดำเนินการของชมรม

เงินทุนดำเนินการของชมรม อาจได้มาจาก

1. ค่าสมาชิกแรกเข้าจากสมาชิก
2. ค่าบำรุงประจำปีจากสมาชิก
3. รายได้จากค่าบริหารต่าง ๆ
4. เงินและทรัพย์สินที่มีผู้บริจาค
5. รายได้อื่น ๆ

สำหรับรายละเอียดอื่น ๆ ของชมรมจะปรากฏอยู่ในข้อบังคับของชมรม มก.อาวุโส ซึ่งผู้ที่เป็สมาชิกจะได้รับ (ชมรม มก. อาวุโส มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 2545 : 1-3)

ชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ชมรมผู้สูงอายุอาจารย์และข้าราชการ มศว มีชื่อย่อว่า ชส. มศว โดยก่อตั้งขึ้นในมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยเกิดจากความฉิตรีเริ่มของคณะศึกษาศาสตร์ ในอันที่จะสนับสนุนให้มีการรวมตัวกันของอาจารย์และข้าราชการเกษียณอายุของมหาวิทยาลัย คณะศึกษาศาสตร์จึงได้จัด เพื่อหาทางเปิดชมรมผู้สูงอายุให้แก่มหาวิทยาลัย และในวันที่ 30 มกราคม 2538 ก็ได้เปิดชมรมผู้สูงอายุขึ้นเป็นคณะกรรมการครั้งแรกให้ชื่อว่า “ชมรมผู้สูงอายุอาจารย์และข้าราชการ มศว” นับตั้งแต่วันที่ได้เริ่มเปิดชมรมผู้สูงอายุอาจารย์และข้าราชการ มศว จนถึงปี พ.ศ. 2546 ได้เปลี่ยนชื่อเป็นชมรมผู้สูงอายุมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ชมรมฯ

ดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง มีอาจารย์และข้าราชการเกษียณอายุสมัครเข้าเป็นสมาชิกจำนวนมาก ในปัจจุบันชมรมฯ มีสมาชิกอยู่ทั้งหมด 370 คน

วัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์สำคัญของชมรมผู้สูงอายุอาจารย์และข้าราชการ มศว มีอยู่ 4 ประการ คือ

1. เพื่อให้อาจารย์และข้าราชการผู้สูงอายุของมหาวิทยาลัยที่เกษียณอายุแล้วมีโอกาสได้พบปะสังสรรค์และทำกิจกรรมร่วมกันตามวาระอันควร
2. เพื่อให้อาจารย์และข้าราชการที่เกษียณอายุแล้วของมหาวิทยาลัย ได้มีกิจกรรมทำตามวัยอันเป็นประโยชน์ เพื่อส่งเสริมสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่ดี
3. เพื่อให้อาจารย์และข้าราชการที่เกษียณอายุแล้วของมหาวิทยาลัย ได้มีโอกาสใช้ศักยภาพความรู้ตามความสามารถที่มีอยู่เป็นประโยชน์ต่อสังคมต่อไป
4. เพื่อก่อให้เกิดความผูกพันอันดีงามระหว่างอาจารย์และข้าราชการที่เกษียณอายุแล้วกับบุคคลที่ยังไม่ได้เกษียณอายุและนิสิตของมหาวิทยาลัย อันจะเป็นประโยชน์เชิงจิตใจ สังคม และวัฒนธรรม ต่อบุคลากร ทุกรุ่น และต่อมหาวิทยาลัย

การดำเนินงานและกิจกรรม

ชมรมฯ ดำเนินงานในรูปของคณะกรรมการบริหารชมรมฯ ประกอบด้วยประธานชมรม 1 คน และกรรมการบริหารชุดหนึ่งมีวาระการทำงาน 1 ปี ซึ่งได้มาโดยการเลือกตั้งจากสมาชิกของชมรมฯ

สำหรับกิจกรรมนั้น ชมรมฯ ดำเนินการจัดกิจกรรมดังต่อไปนี้คือ

1. กิจกรรมด้านวิชาการ ได้แก่ การจัดการบรรยายให้ความรู้ด้านต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ให้แก่สมาชิก
 2. กิจกรรมสันทนาการ การท่องเที่ยวและทัศนศึกษา ได้แก่ การจัดกิจกรรมด้านความเพลิดเพลินและการท่องเที่ยวพักผ่อนทั้งในและนอกประเทศ
 3. กิจกรรมด้านศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัย
 4. กิจกรรมในรูปแบบอื่น ๆ เพื่อประโยชน์ของสังคมโดยรวม
- กิจกรรมทั้ง 4 ด้านข้างต้นนี้ ชมรมฯ จะจัดสลับหมุนเวียนกันไปตลอดปี เพื่อให้สมาชิกได้มีโอกาสมีส่วนร่วมในกิจกรรมทุกประเภท

การเปิดรับสมาชิก

ชมรมฯ เปิดรับสมาชิกใหม่ตลอดปี โดยแบ่งสมาชิกเป็น 2 ประเภท ดังนี้คือ

1. สมาชิกสามัญ ได้แก่ อาจารย์และข้าราชการที่เกษียณอายุราชการแล้วของมหาวิทยาลัย

2. สมาชิกสมทบ ได้แก่ อาจารย์และข้าราชการของมหาวิทยาลัยที่อายุ 50 ปีขึ้นไป หรือบุคคลอื่นที่ได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการบริหารชมรมฯ แล้วให้สมัครเป็นสมาชิกได้

สมัครเป็นสมาชิกของชมรมฯ ที่ห้องทำการชมรมฯ ชั้น 2 อาคาร 14 มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ สุขุมวิท 23 กทม. 10110

การจ่ายค่าสมาชิก

1. สมาชิกตลอดชีพ 500 บาท
2. สมาชิกรายปี ปีละ 100 บาท

ชมรมผู้สูงอายุฯ จะส่งจดหมายข่าวของชมรมให้สมาชิกเดือนละ 1 ฉบับ ตลอดปี เพื่อแจ้งข่าวกิจกรรมต่าง ๆ ของชมรมให้ทราบสำหรับสมาชิกตลอดชีพนั้น ทางชมรมฯ จะทำบัตรประจำตัวสมาชิกให้ (ชมรมผู้สูงอายุอาจารย์และข้าราชการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ม.ป.ป. : 6)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

วิรัช แฝ้วสกุล (2527 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา ความต้องการทางการศึกษานอกโรงเรียนของผู้สูงอายุ พบว่า ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นข้าราชการเกษียณอายุสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้แก่ผู้สูงอายุที่สำคัญ คือ การให้ผู้สูงอายุมีการรวมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน สื่อต่าง ๆ ที่จะใช้ในการเรียนรู้ ควรเน้นในด้านการมีประสิทธิภาพ เนื้อหา ความรู้ และทักษะ ควรเป็นเรื่องที่จะช่วยแก้ปัญหาในปัจจุบันและสามารถปฏิบัติได้ด้วยตนเอง และควรให้ผู้สูงอายุที่มีความชำนาญเป็นพิเศษได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนด้วย กรมการศึกษานอกโรงเรียน พบว่า การมีบทบาททางสังคม มีความสัมพันธ์ทางลบกับความวิตกกังวลของผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญ

สมศรี กันธมาลา (2529 : 88) ศึกษาการส่งเสริมบทบาทของผู้เกษียณได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม โดยศึกษาข้อมูลพื้นฐานบางประการเกี่ยวกับสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ความพร้อมและความรู้ความสามารถของผู้ที่จะเกษียณอายุราชการไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมภายหลังเกษียณ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักบริหารนักวิชาการและนักปฏิบัติการที่มีคุณวุฒิ ตั้งแต่ปริญญาตรีซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้มีความก้าวหน้าในชีวิตการงาน สุขภาพร่างกายสมบูรณ์ แข็งแรง มีการเตรียมพร้อมสำหรับการเกษียณอายุ โดยมีแผนจะประกอบอาชีพส่วนตัว รับเป็นพี่ปรึกษา มีความสนใจจะร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อสังคม โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน มีความรู้สึก

ตนเองเป็นบุคคลที่มีคุณค่าต่อสังคมในฐานะที่มีความรู้ ความสามารถ มีประสบการณ์ มีความชำนาญทางด้านต่าง ๆ ผู้วิจัยยังได้เสนอแนะเกี่ยวกับการจัดตั้งกลุ่มผู้เกษียณอายุเพื่อเป็นการรวมกลุ่มผู้สูงอายุที่มีความรู้ ความชำนาญ และประสบการณ์ให้ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้ และศึกษาต่อเนื่องในกลุ่มเดียวกันหรือระหว่างกลุ่มและส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเผยแพร่และให้คำปรึกษาในด้านวิชาการแก่บุคคลหรือองค์กรต่าง ๆ ในสังคมเพื่อประโยชน์ต่อประเทศชาติสืบไป

นอกจากนี้แล้ว ผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความสำคัญของการทำงานหลังเกษียณอายุว่าผู้สูงอายุที่ทำงานหลังเกษียณตามความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์และสุขภาพจะเกิดผลดีต่อสุขภาพกายและสุขภาพจิตของผู้สูงอายุ จึงนับว่าการทำงานหลังเกษียณอายุมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุอย่างมาก

พัฒนัสุดา สอนชื่อ (2531 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความต้องการทางการศึกษานอกโรงเรียนของข้าราชการบำนาญ กระทรวงศึกษาธิการ ในกรุงเทพมหานคร พบว่า ข้าราชการบำนาญที่มีเพศ อายุ วุฒิ และระดับซี มีความต้องการได้รับความรู้และมีความต้องการ การให้ความรู้ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสุขภาพ และด้านสังคม โดยส่วนรวมอยู่ในระดับปานกลาง แต่ข้าราชการบำนาญเพศหญิง มีความต้องการได้รับความรู้ด้านสุขภาพโดยส่วนรวมอยู่ในระดับมาก

มาลี ไหญ่สูงเนิน (2535 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความต้องการเกี่ยวกับการจัดโปรแกรมเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการของข้าราชการระดับ 1-6 สังกัดกรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ พบว่า ข้าราชการกลุ่มอายุ 50-60 ปี มีความต้องการเกี่ยวกับการจัดโปรแกรมเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุมาก ในด้านร่างกายและจิตใจ ด้านการเงิน ด้านงานอดิเรก ด้านที่อยู่อาศัย และด้านการมีส่วนร่วมในสังคม

ฉัตรตริยา นาคเกษม (2538 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความคิดเห็นของข้าราชการก่อนเกษียณเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน สำหรับข้าราชการผู้สูงอายุก่อนและหลังการเกษียณอายุใน 3 ด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านทักษะอาชีพ และด้านการให้ข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ พบว่า ข้าราชการก่อนเกษียณให้ความเห็นว่าควรจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน ในด้านข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ ให้มากที่สุด รองลงไปคือ ด้านทักษะอาชีพและด้านวิชาการ และเห็นว่าข้าราชการที่อยู่ในช่วงเตรียมตัวจะเกษียณควรได้รับข่าวสารความรู้เกี่ยวกับการเตรียมตัวก่อนเกษียณในเรื่อง หลักโภชนาการ การรักษาสุขภาพอนามัย การออกกำลังกาย และความรู้เกี่ยวกับยาและสมุนไพรที่เป็นประโยชน์ต่อสุขภาพ เป็นต้น

พิสมัย พลายงาม (2539 : บทคัดย่อ) ศึกษาความต้องการกิจกรรมนันทนาการของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ กรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้สูงอายุมีความต้องการกิจกรรมเสริมสร้างสุขภาพอนามัย และสมรรถภาพด้านกิจกรรมทางสังคม และส่งเสริมพัฒนาอารมณ์ ด้านกิจกรรมศิลปหัตถกรรม และงานอดิเรก ด้านกิจกรรมงานอาสาสมัครและด้านกิจกรรมศึกษาประเพณี วัฒนธรรม และอารยธรรม อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านกิจกรรมการส่งเสริมการอ่าน พุด

เขียน อยู่ในระดับน้อย นอกจากนั้นยังพบว่าผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษา สภาพการอยู่อาศัย อาชีพครั้งสุดท้าย รายได้ ขนาดของชมรมที่เป็นสมาชิกต่างกัน มีความต้องการแตกต่างกัน

มาลัย ชูดวง (2539 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบ สำหรับข้าราชการก่อนเกษียณอายุ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ พบว่า ข้าราชการก่อนเกษียณอายุสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ส่วนใหญ่มีความต้องการกิจกรรมทางการศึกษานอกระบบในเรื่องที่เกี่ยวกับสุขภาพร่างกายและจิตใจเป็นอันดับแรก รองลงมาเป็นเรื่องเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในสังคม การจัดกิจกรรมควรจัดก่อนเกษียณอายุ 1 ปี สำหรับความสามารถหรือความพร้อมที่จะเป็นผู้ให้ภายหลังเกษียณนั้น ข้าราชการส่วนใหญ่มีความพร้อมที่จะถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ในชีวิตรับราชการให้แก่คนรุ่นหลัง และยังพบว่าความแตกต่างของระดับซึ่งมีผลต่อความต้องการกิจกรรมและความสามารถหรือความพร้อมที่จะเป็นผู้ให้ ในส่วนของระยะเวลาปีเกษียณอายุที่แตกต่างกันนั้น ไม่มีผลต่อความต้องการกิจกรรมและความสามารถหรือความพร้อมที่จะเป็นผู้ให้

ศศิตา นิรินธนาชาติ (2539 : 88-89) ได้ศึกษาความต้องการเตรียมตัวก่อนเกษียณของข้าราชการก่อนเกษียณในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการในส่วนกลาง พบว่า ความต้องการการเตรียมตัวก่อนเกษียณรวมทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านร่างกายและจิตใจอยู่ในระดับมาก ส่วนที่เหลืออีก 4 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านรายได้และการใช้จ่าย ด้านงานอดิเรก และด้านการมีส่วนร่วมในสังคม และพบต่อไปอีกว่า ข้าราชการก่อนเกษียณที่มีเพศและระดับการศึกษาต่างกัน มีความต้องการเตรียมตัวก่อนเกษียณแตกต่างกันทั้งโดยรวมและรายด้าน ส่วนตัวแปรด้านประสบการณ์ในการทำงาน สถานภาพการสมรส รายได้ต่อเดือนที่มาจากงานประจำ จำนวนคนในครอบครัวมีผลต่อความต้องการเตรียมตัวก่อนการเกษียณที่แตกต่างกัน

ศิริวรรณ ม่วงศิริ (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความพึงพอใจในการเกษียณอายุ : ศึกษากรณีข้าราชการบำนาญกระทรวงศึกษาธิการ พบว่า เพศไม่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในการเกษียณอายุ ผู้เกษียณอายุที่มีอายุมากมีแนวโน้มที่จะมีความพึงพอใจในการเกษียณอายุน้อยกว่าผู้เกษียณอายุที่มีอายุน้อย สถานภาพสมรสไม่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในการเกษียณอายุ ระดับการศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในการเกษียณอายุ ผู้เกษียณอายุที่มีตำแหน่งหน้าที่ครั้งสุดท้ายก่อนเกษียณอายุในระดับสูงมีแนวโน้มที่จะมีความพึงพอใจในการเกษียณอายุสูงกว่าผู้เกษียณอายุที่มีตำแหน่งหน้าที่ในระดับต่ำ ผู้เกษียณอายุมานานมีแนวโน้มที่จะมีความพึงพอใจในการเกษียณอายุน้อยกว่าผู้ที่เพิ่งเกษียณอายุ รายได้ไม่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในการเกษียณอายุ ผู้เกษียณอายุที่มีความเคร่งครัดในศาสนาามีแนวโน้มที่จะมีความพึงพอใจในการเกษียณอายุสูงกว่าผู้เกษียณอายุที่มีความเคร่งครัดในศาสนา น้อย ผู้เกษียณอายุที่ทำกิจกรรมในครอบครัวมากมีแนวโน้มที่จะมีความพึงพอใจในการเกษียณอายุสูงกว่าผู้เกษียณอายุที่ทำกิจกรรมในครอบครัวน้อย

ผู้เกษียณอายุที่มีกิจกรรมในสังคมมากมีแนวโน้มที่จะมีความพึงพอใจในการเกษียณอายุสูงกว่าผู้เกษียณอายุที่มีกิจกรรมในสังคมนั้น และผู้เกษียณอายุที่มีงานอดิเรกทำมากมีแนวโน้มที่จะมีความพึงพอใจในการเกษียณอายุสูงกว่าผู้เกษียณอายุที่มีงานอดิเรกทำน้อย

ภควัฒร์ คำพวง (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความต้องการการบริการสำหรับผู้สูงอายุของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้สูงอายุมีความต้องการการบริการด้านสุขภาพอนามัยและโภชนาการ ด้านสวัสดิการสังคม ด้านสังคม การศึกษา วัฒนธรรมและจิตใจอยู่ในระดับมาก ส่วนความต้องการการบริการด้านการงานและรายได้อยู่ในระดับปานกลาง และยังพบอีกว่าผู้สูงอายุต้องการให้มีการจัดหางานให้แก่ผู้ที่ยังสามารถทำงานได้ และการจัดบริการตรวจฟันฟรีแก่ผู้สูงอายุที่ยากจนในสถานพยาบาลของรัฐ

จรินทร สมภู (2542 : บทคัดย่อ) ได้รวบรวมผลงานวิจัยเรื่องการปรับตัวด้านบทบาทหน้าที่ของผู้สูงอายุที่เกษียณอายุราชการ การศึกษาผู้วิจัยใช้ทฤษฎีการปรับตัวของรอย โดยศึกษาการปรับตัวด้านบทบาทหน้าที่ของผู้สูงอายุที่เกษียณอายุราชการ 1 – 6 ปี จากข้าราชการทหารครู บุคลากรสาธารณสุข ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี จำนวน 120 ราย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยข้อมูลทั่วไป และข้อมูลการปรับตัวด้านบทบาทหน้าที่หลังการเกษียณอายุราชการ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสรุปได้ดังนี้ ข้อมูลทั่วไปส่วนใหญ่ระดับการศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษา ร้อยละ 61.70 สถานภาพสมรสคู่ ร้อยละ 90.80 ลักษณะครอบครัวสามีภรรยาบุตรหลาน อาศัยอยู่ร่วมกัน ร้อยละ 82.50 อาชีพรับราชการทหาร ร้อยละ 85.50 ฐานะเศรษฐกิจอยู่ในระดับพอใช้ ร้อยละ 90.00 มีรายได้ 10,000 – 20,000 บาทต่อเดือน ร้อยละ 60.90 หลังการเกษียณอายุราชการไม่ได้ประกอบอาชีพ ร้อยละ 79.20 การปรับตัวด้านบทบาทหน้าที่ของผู้สูงอายุที่เกษียณอายุราชการโดยรวม ความสามารถอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างมาก การปรับตัวบทบาทหน้าที่การทำงานอยู่ในระดับปานกลาง การปรับตัวบทบาทหน้าที่ในสังคมอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างมาก การปรับตัวบทบาทหน้าที่ในครอบครัวอยู่ในระดับมาก ลักษณะครอบครัว ภาวะเศรษฐกิจและรายได้ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการปรับตัวด้านบทบาทหน้าที่โดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และ .01 ตามลำดับ และสามารถทำนายความสามารถในการปรับตัวด้านบทบาทหน้าที่ของผู้สูงอายุที่เกษียณอายุราชการได้ร้อยละ 24.70 การวิจัยครั้งนี้แสดงถึงความสามารถและปัจจัยที่มีผลต่อการปรับตัวด้านบทบาทหน้าที่ของผู้สูงอายุที่เกษียณอายุราชการ ซึ่งมีความรู้พื้นฐานอันจะนำไปสู่การวางแผน และการสนับสนุนให้ผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานที่ให้การดูแล หรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุได้ตระหนักถึงความสามารถในการแสดงบทบาท การปรับตัว และปัจจัยที่มีผลต่อการปรับตัวของผู้สูงอายุที่เกษียณอายุราชการต่อไป

ดวงสมร เหว่ววิวัฒน์ (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการปรับตัวของข้าราชการตำรวจภายหลังเกษียณอายุราชการ ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามตัวแปรที่ศึกษา คือ เพศ สถานภาพสมรส ภาระการดูแลบุตร ระดับการศึกษา สภาวะทางการเงิน จำนวนที่

เกษียณอายุราชการ ชัยยศก่อนเกษียณอายุราชการ ภาวะสุขภาพ การวางแผนเตรียมตัวก่อน การเกษียณอายุราชการ ความต้องการดำรงชีวิตหลังเกษียณอายุราชการ ความพึงพอใจในชีวิต ที่ผ่านมาหลังเกษียณอายุราชการ กลุ่มตัวอย่างเป็นข้าราชการตำรวจที่เกษียณอายุราชการ ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 347 คน เป็นชาย 287 คน หญิง 60 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีสุ่ม แบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมเป็นแบบสอบถาม ข้อมูลส่วนบุคคลทั่วไป การวางแผนเตรียมก่อนเกษียณอายุราชการ ความต้องการดำรงชีวิตหลังเกษียณ ความพึงพอใจในชีวิต ที่ผ่านมา การปรับตัวหลังเกษียณอายุราชการ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ค่าที่ การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และการทดสอบรายคู่ของนิวแมน คูลส์ ผลการวิจัยพบว่า ข้าราชการตำรวจทั้งสัญญาบัตรและชั้นประทวน หลังเกษียณอายุราชการในเขต กรุงเทพมหานคร ที่มีภาระการดูแลบุตร ภาวะสุขภาพ และระดับการศึกษาแตกต่างกัน จะมีการปรับตัวหลังเกษียณอายุราชการไม่แตกต่างกัน ข้าราชการตำรวจทั้งสัญญาบัตรและชั้นประทวน ในเขตกรุงเทพมหานคร ที่มีเพศสถานภาพสมรส ตำแหน่งหน้าที่ก่อนเกษียณ จำนวนปีหลังเกษียณอายุราชการต่างกัน จะมีการปรับตัวหลังเกษียณอายุแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และข้าราชการตำรวจทั้งสัญญาบัตรและชั้นประทวนในเขตกรุงเทพมหานคร ที่มีสภาวะทางการเงิน การวางแผนเตรียมตัวก่อนเกษียณ ความต้องการดำรงชีวิตหลังเกษียณ ความพึงพอใจในชีวิตที่ผ่านมาหลังเกษียณต่างกัน จะมีการปรับตัวหลังเกษียณแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จกมล เนียมกลาง (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความ ต้องการทำงานต่อหลังเกษียณอายุราชการของแพทย์สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข ภาคกลาง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ต้องการทำงานต่อหลังเกษียณอายุราชการและประมาณ ครึ่งหนึ่งต้องการทำงานต่อในภาครัฐ กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจในบทบาทปัจจุบัน มีความ คาดหวังในสัมพันธภาพที่ดีของบุคคลอื่น ความต้องการทำประโยชน์กับสังคมให้ความสำคัญกับ สุขภาพกายและจิต และมีความคาดหวังในรายได้ผลตอบแทนอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับการ มีภาระพึ่งพิง กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีภาระพึ่งพิงเมื่ออายุ 60 ปี ในส่วนของปัจจัยที่สัมพันธ์กับ ความต้องการทำงานภายหลังเกษียณอายุราชการ พบว่าความต้องการทำประโยชน์ให้กับสังคม นั้นมีความสัมพันธ์กับความต้องการทำงานต่อภายหลังเกษียณอายุราชการอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ 0.05 สำหรับปัจจัยด้านสุขภาพและเศรษฐกิจนั้นพบว่าไม่มีความสัมพันธ์กับความ ต้องการทำงานต่อภายหลังเกษียณอายุราชการของแพทย์ จากข้อค้นพบดังกล่าวข้างต้นน่าจะ คาดหมายได้ว่าแพทย์ต้องการทำงานต่อในภาครัฐและต้องการทำงานเพื่อประโยชน์สังคมหลัง เกษียณอายุราชการ

เพ็ญแข ประจณปัจจนิก (2545) ได้ศึกษาความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุ ของข้าราชการไทย สรุปได้ว่าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ซึ่งคิดเป็น 60 % ของกลุ่มตัวอย่าง มีเพศชายเพียง 40 % ด้านการศึกษาส่วนใหญ่รับราชการเกิน 30 ปี ซึ่งมีอยู่ 64.00 %

รองลงมาเป็นผู้รับราชการต่ำกว่า 30 ปี ซึ่งมีอยู่ 32.5 % เป็นผู้รับราชการต่ำกว่า 20 ปี ด้านสมาชิกกลุ่มของข้าราชการไทยมีการเป็นสมาชิกของชมรมและกลุ่มต่าง ๆ อย่างหลากหลาย โดยเป็นสมาชิกของชมรมผู้สูงอายุและสมาชิกศิษย์เก่ามากที่สุด ประมาณ 45.0 % ของทั้งหมดที่เหลือเป็นสมาชิกของชมรมกีฬา ประมาณ 12.4 % ชมรมนักวิชาชีพราว 4.5 % นอกนั้นเป็นสมาชิกของชมรมอื่น ๆ เช่นชมรมแม่บ้าน ชมรมศาสนา สำหรับความสนใจงานอาสาสมัครและการทำงานหลังเกษียณส่วนใหญ่ต้องการทำงานครึ่งเวลาส่วนที่เหลือต้องการทำงานเต็มเวลา สำหรับงานที่จะทำการทำงานด้านวิชาการมากที่สุด รองลงมาเป็นงานด้านบริการที่เหลือเป็นงานด้านอื่น ๆ และกลุ่มตัวอย่างได้ให้ข้อเสนอในการจัดการศึกษาให้แก่ข้าราชการเกษียณอายุนั้น การจัดการสอนประเภทนอกระบบ โดยแหล่งสื่อประเภทต่าง ๆ เช่นวิทยุ โทรทัศน์ จัดรายการการเรียนรู้ให้แก่ผู้สูงอายุให้มากขึ้น และควรให้หน่วยงานที่สังกัดให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุของตนให้มากขึ้น และด้านการศึกษามีความสำคัญแก่ผู้สูงอายุมาก ด้านความต้องการการศึกษาหลังเกษียณนั้น พบว่า มีค่าเฉลี่ยความต้องการโดยรวมอยู่ในระดับสูง ได้แก่ การจัดชมรมผู้สูงอายุกลุ่มต่าง ๆ เพื่อให้มีการรวมตัวกันของผู้สูงอายุให้มีการพบปะและสามารถแลกเปลี่ยนความรู้กันได้

งานวิจัยต่างประเทศ

เพ็ญแข ประจณปัจจนิก (2534 : 1) ได้รวบรวมผลงานวิจัยจากหน่วยงานด้านการศึกษาระทรวงศึกษาธิการของสหรัฐ ปี ค.ศ. 1981 พบว่า ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา มีจำนวนผู้ที่อายุ 56 ปีขึ้นไป สมัครเข้าเรียนในลักษณะของการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนประเภทต่าง ๆ เพิ่มขึ้นอีกประมาณ 80% เมื่อพิจารณาดูการเข้าเรียนของกลุ่มอายุ 55-65 ปี แล้วพบว่า มีจุดมุ่งหมายเพื่อการอาชีพ (Employment) และการเรียนเพื่อส่วนตนและสังคม (Personal & Social Development) สำหรับบุคคลที่มีอายุ 65 ปีขึ้นไปนั้น ที่ลงเรียนมากที่สุดเป็นวิชาด้านส่วนตนและสังคม เช่น งานฝีมือ การบริหารธุรกิจ ศิลปะและนันทนาการ สุขภาพ และคหกรรมศาสตร์ และมักลงเป็นประเภทไม่มีการสอบ จากข้อมูลปี ค.ศ. 1980 พบว่า สำหรับการเรียนในระบบ โรงเรียนมีจำนวนผู้เข้าเรียนในระดับมหาวิทยาลัยที่มีอายุเกิน 35 ปี มากยิ่งขึ้น และเมื่อปี ค.ศ. 1982 พบว่า พบมากในกลุ่มบุคคลที่มีอายุ 40 ปีขึ้นไป เมื่อพิจารณาจำนวนผู้เรียนที่มีอายุ 65 ปีขึ้นไปแล้ว พบว่ายังมีจำนวนน้อยที่เข้าเรียนต่อในลักษณะของการจัดการศึกษาในระบบ โรงเรียน เนื่องจากยังขาดการเตรียมความพร้อมของการจัดเตรียมการศึกษาในระดับสูงให้แก่ผู้สูงอายุ ทั้งทางด้านการเรียน การสอน การแนะแนว และทัศนคติของผู้สอนที่มีนักเรียนสูงอายุ

มาร์คิเดส และมาร์ติน (Markides and Martin. 1979 : Unpage) ศึกษาพบว่า ตัวแปรที่สามารถทำนายความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุได้ดีที่สุดคือ กิจกรรมและสุขภาพ และผู้ที่มีกิจกรรมทั้งทางร่างกาย สังคม และจิตใจ สามารถปรับตัวได้ดี นอกจากนี้แล้วยังพบว่าผู้สูงอายุที่

มีสุขภาพกายสมบูรณ์ มีอารมณ์ร้ายน้อยกว่าผู้สูงอายุที่มีสุขภาพทางกายอ่อนแอ และผู้สูงอายุที่สูญเสียบทบาทและมีกิจกรรมในสังคมน้อยจะมีอัตมโนทัศน์ทางลบ ความพึงพอใจในชีวิตจะลดลงด้วย

ทิงเคอร์ (Tinker. 1981 : 21) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง “ผู้สูงอายุในสภาพสังคมปัจจุบัน” โดยศึกษากับผู้สูงอายุกลุ่มหนึ่งในสหรัฐอเมริกา พบว่า ผู้สูงอายุเกินกว่าครึ่งของกลุ่มตัวอย่างรู้สึกว่ามีใครเชื่อมั่นในตัวเขา ซึ่งการไม่ได้รับความเชื่อมั่นจากผู้อื่นนั้น เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาสุขภาพไม่ดี ปัญหาความว้าเหว่ และปัญหาการแยกตัวออกจากสังคม

ทากายามา (Takayama. 1982) ได้ศึกษาเกี่ยวกับผู้สูงอายุในเอเชีย พบว่า ผู้สูงอายุมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ทำให้เกิดเป็นภาระผู้ที่อยู่ในวัยทำงานลดน้อยลง รัฐบาลญี่ปุ่นจึงแก้ปัญหาโดยการขยายเกษียณในประเทศญี่ปุ่นออกไปจาก 55 ปี เป็น 60 ปี และมีความคิดที่จะยกเลิกการเกษียณอายุด้วย แต่ความคิดนี้มีผู้ไม่เห็นด้วยหลายกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มผู้ว่างงาน และกลุ่มหนุ่มสาวที่ต้องการความก้าวหน้าในการทำงาน

แคนเตอร์ (Cantor. 1986) ได้ศึกษาผู้สูงอายุในประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่าผู้สูงอายุในอเมริกาจะมีสภาพทางเศรษฐกิจดี เนื่องจากระบบประกันสังคม ระบบบำนาญ การดูแลทางด้านสุขภาพจากรัฐ นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้มีอายุ 65 ปีขึ้นไป จะมีสภาพทางเศรษฐกิจต่ำกว่าและมั่นคงน้อยกว่าผู้ที่มีอายุน้อย เนื่องจากผู้เกษียณอายุจะขาดรายได้สำคัญไป แหล่งรายได้ที่สำคัญของผู้สูงอายุ คือ เงินประกันสังคม และยังพบว่า อเมริกาตั้งแต่ยุคบุกเบิกนั้น เน้นหนักในความสามารถของปัจเจกชนในการที่จะเอาตัวรอด และทำให้สำเร็จโดยมีความช่วยเหลือจากผู้อื่นน้อยที่สุด และแม้ว่าเวลาจะผ่านมานานแล้ว และถือเป็นมาตรฐานที่บุคคลใช้วัดคุณค่าของตนเองและผู้อื่น ซึ่งทำให้เกิดความขัดแย้งสำหรับผู้สูงอายุที่ต้องการเปลี่ยนจากความเป็นอิสระมาเป็นการที่ต้องพึ่งพาผู้อื่น และจากการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุรับความช่วยเหลือทางสังคม ที่ต้องการจากครอบครัว เพื่อนฝูง และเพื่อนบ้าน ซึ่งเป็นองค์การที่ไม่เป็นทางการ ต่อเมื่อไม่อาจขอความช่วยเหลือจากเครือข่ายที่ไม่เป็นทางการดังกล่าวแล้ว ผู้สูงอายุและครอบครัวจึงหันไปขอความช่วยเหลือจากองค์กรที่เป็นทางการ การสร้างสัมพันธภาพใหม่กับบุคคลอื่นเพื่อลดความวิตกกังวล ต้องการการยอมรับจากบุคคลในครอบครัวและบุคคลอื่นเช่นกัน

โฮเวอร์ต (Howard. 1986 : 1405) ได้ศึกษาเรื่อง “ผลของการอบรมให้ความรู้ในการเตรียมตัวเพื่อเกษียณอายุต่อการดำรงชีวิตหลังเกษียณอายุ” ในประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่า ผู้ที่ได้รับการอบรมจะมีรายได้และกิจกรรมดีกว่าผู้ที่ไม่ได้รับการอบรม และในกลุ่มที่มีรายได้น้อยจะมีความพอใจในสภาพเศรษฐกิจของตนมากกว่าผู้ที่ไม่ได้รับการอบรมในสภาพเศรษฐกิจเช่นเดียวกัน

จอร์จ (George. 1993) ได้ศึกษาพบว่า เมื่อประมาณปี ค.ศ. 1960 1 ใน 3 ของผู้สูงอายุอเมริกันมีรายได้ต่ำกว่ามาตรฐานหรือต่ำกว่าประมาณ 2 เท่า ของผู้ใหญ่วัยต้น ซึ่งทำให้เป็นผู้รู้กันว่า ผู้สูงอายุเป็นกลุ่มยากจน แต่ในปัจจุบันมีการปรับปรุงในเรื่องการประกันสังคม

(Social Security) รวมทั้งโครงการสุขภาพของผู้สูงอายุ ดังนั้นจึงพบว่า รายได้ของกลุ่มผู้สูงอายุ เพิ่มขึ้นเท่ากับผู้ใหญ่อื่น ๆ และมากกว่าบางกลุ่ม เช่น กลุ่มวัยรุ่นอายุต่ำกว่า 18 ปี อย่างไรก็ตาม พบว่า ยังมีผู้สูงอายุที่มีชีวิตอยู่อย่างลำบากยากจน และผู้เกษียณอายุ (Retiree) ส่วนมากมีปัญหาด้านรายได้และรายได้เฉลี่ยของผู้เกษียณอายุจะต่ำกว่าของผู้ที่ไม่ได้อยู่ในวัยเกษียณราวครึ่งหนึ่ง แต่เหตุผลที่ผู้สูงอายุไม่ได้มีปัญหามากนักในเรื่องรายได้ เนื่องจากมีทรัพย์สินอื่น ๆ และมีการใช้จ่ายน้อยกว่า รวมทั้งมีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง และปัญหาในการเลี้ยงดูบุตรก็หมดไปแล้ว

สรุป ผู้สูงอายุต้องการการจัดกิจกรรมให้ผู้สูงอายุตามความต้องการโดยจัดให้ผู้สูงอายุมีโอกาสได้รวมกลุ่มกันทำกิจกรรมได้รับความรู้และข่าวสารความเปลี่ยนแปลงของสังคม ทำให้เห็นช่องทางในการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของตนเอง มองตนเองอย่างมีคุณค่าและเป็นประโยชน์กับสังคมต่อไป การศึกษาจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นแก่ผู้สูงอายุ

สมมติฐานของการวิจัย

1. อาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่มีเพศต่างกัน มีความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุทั้ง 3 ด้านแตกต่างกัน
2. อาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่มีอายุต่างกัน มีความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุทั้ง 3 ด้าน แตกต่างกัน
3. อาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่มีที่มีสถานภาพสมรสต่างกัน มีความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุทั้ง 3 ด้าน แตกต่างกัน
4. อาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุทั้ง 3 ด้าน แตกต่างกัน
5. อาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวต่างกัน มีความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุทั้ง 3 ด้าน แตกต่างกัน
6. อาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่มีจำนวนปีหลังเกษียณอายุต่างกัน มีความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุทั้ง 3 ด้าน แตกต่างกัน

7. อาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่มีงานทำหลังเกษียณอายุต่างกัน มีความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุทั้ง 3 ด้าน แตกต่างกัน

8. อาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่เป็นสมาชิกชมรมหรือกลุ่มต่าง ๆ ต่างกัน มีความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุทั้ง 3 ด้าน แตกต่างกัน

9. อาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุทั้ง 3 ด้าน แตกต่างกัน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุของอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ดำเนินการตามลำดับขั้นตอนต่อไปนี้ คือ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล วิธีการสร้างเครื่องมือวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิจัย ซึ่งมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษารั้งนี้ ได้แก่ อาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส จำนวน 100 คน และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จำนวน 468 คน ที่มีอายุ 60 ปี ขึ้นไป รวมทั้งสิ้น 568 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษารั้งนี้ ได้มาจากประชากรข้างต้น โดยวิธีการกำหนดขนาดขอบเขตของกลุ่มตัวอย่าง เอามาร์ยอละ 30 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 170 คน โดยผู้วิจัยทำการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เอามาร์ยอละ 80 ของอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส ได้จำนวน 80 คน และร้อยละ 20 ของอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จำนวน 94 คน รวมได้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 174 คน โดยผู้วิจัยดำเนินการสุ่มตัวอย่างดังต่อไปนี้

1. นำรายชื่ออาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 100 คน ดังกล่าวข้างต้น มาทำการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย เอามาร์ยอละ 80 โดยการจับสลากที่ละชื่อจนครบจำนวนที่ต้องการ
2. นำรายชื่ออาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่มีอายุ 60 ปี ขึ้นไป จำนวน 468 คน ดังกล่าวข้างต้น มาทำการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย เอามาร์ยอละ 20 โดยการจับสลากที่ละชื่อจนครบจำนวนที่ต้องการ
3. นำรายชื่อที่ได้มาเป็นกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยต่อไป

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษานี้เป็นแบบสอบถามความต้องการ การศึกษาหลังเกษียณอายุของอาจารย์ที่เป็นสมาชิกมก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ และความต้องการหลังเกษียณอายุที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรม ผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เกี่ยวกับการจัดการศึกษา 3 ด้าน คือ ด้านการศึกษานอก ระบบ ด้านการศึกษาในระบบ และด้านการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งปรับจากแบบสอบถามของ เพ็ญแข ประจวบปัจฉิม (2545 : 1 – 7) โดยแบ่งเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นข้อคำถามด้านข้อมูลส่วนตัว ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับ การศึกษา จำนวนสมาชิกในครอบครัว การทำงานหลังเกษียณอายุ และการเป็นสมาชิกชมรมหรือ กลุ่มต่าง ๆ และรายได้ต่อเดือน

ตอนที่ 2 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุของอาจารย์ ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านการศึกษาในระบบ ด้านการศึกษานอกระบบ และด้านการศึกษาตามอัธยาศัย มีลักษณะเป็น มาตรฐานส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด โดยใช้เกณฑ์การให้คะแนน คือ

5	หมายถึง	ต้องการมากที่สุด
4	หมายถึง	ต้องการมาก
3	หมายถึง	ต้องการปานกลาง
2	หมายถึง	ต้องการน้อย
1	หมายถึง	ต้องการน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 เป็นคำถามปลายเปิดด้านข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการศึกษาหลัง เกษียณอายุของอาจารย์มหาวิทยาลัยไทย 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการศึกษาในระบบ ด้านการศึกษานอกระบบ และด้านการศึกษาตามอัธยาศัย

วิธีการสร้างเครื่องมือวิจัย

ในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้ คือ

1. นำแบบสอบถามของ เพ็ญแข ประจวบจันทน์ เรื่อง ความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุของข้าราชการไทย มาพิจารณาเพื่อการปรับปรุงมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้
2. นำแบบสอบถามมานำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อพิจารณาความเหมาะสมของแบบสอบถามและการปรับแก้ไขกับกลุ่มตัวอย่างที่จะใช้
3. นำแบบสอบถามที่ตรวจสอบแล้วและผ่านการพิจารณาจากอาจารย์ที่ปรึกษาแล้ว มาให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ได้ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาและภาษาที่ใช้
4. นำแบบสอบถามที่แก้ไขสมบูรณ์แล้วไปดำเนินการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ โดยดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ไปยังกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด จำนวน 174 คน เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2547 และขอให้ผู้ตอบแบบสอบถามส่งกลับคืนผู้วิจัย ภายในกำหนด 2 สัปดาห์ และได้แบบสอบถามคืนมา จำนวน 134 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 77
2. ครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2547 ได้โทรศัพท์ติดต่อเพื่อขอให้ส่งแบบสอบถามคืน ซึ่งได้รับแบบสอบถามกลับคืน จำนวน 40 ฉบับ รวมเป็น 174 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100
3. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่เก็บได้แล้ว มาดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลของการศึกษานี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

1. ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของแบบสอบถามทุกฉบับคัดเลือกเอาฉบับที่สมบูรณ์ไว้วิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

2. นำแบบสอบถามมาดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ทำโดยใช้เครื่องคำนวณคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/PC+ (Statistical Package for Social Science) ในการคำนวณค่าสถิติต่อไปนี้

2.1 วิเคราะห์ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้วิธีวิเคราะห์โดยแจกแจงความถี่และคำนวณหาค่าร้อยละ จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครอบครัว จำนวนปีหลังเกษียณอายุการทำงานหลังเกษียณอายุ และการเป็นสมาชิกชมรมหรือกลุ่มต่าง ๆ และรายได้ต่อเดือน

2.2 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุของอาจารย์มหาวิทยาลัยที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ใช้วิธีวิเคราะห์การคำนวณ หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เป็นรายด้านและรายข้อ ส่วนเกณฑ์การพิจารณาค่าเฉลี่ยของน้ำหนักคะแนน ระดับความต้องการใช้คุณสมบัติ ความต้องการต่อเนื่องของคะแนน เป็น แนวทางเทียบผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย โดยกำหนดคะแนนต่ำสุดมีค่าไม่ต่ำกว่า 1.00 เป็นคะแนนสูงสุด มีค่าไม่เกิน 5.00 ซึ่งได้แบบช่วงคะแนนออกเป็น 5 ช่วง โดยแต่ละช่วงมีความกว้างเท่า ๆ กัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ค่าเฉลี่ย	4.50 – 5.00	หมายถึง	มีความต้องการมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย	3.50 – 4.49	หมายถึง	มีความต้องการมาก
ค่าเฉลี่ย	2.50 – 3.49	หมายถึง	มีความต้องการปานกลาง
ค่าเฉลี่ย	1.50 – 2.49	หมายถึง	มีความต้องการน้อย
ค่าเฉลี่ย	1.00 – 1.49	หมายถึง	มีความต้องการน้อยที่สุด

ทดสอบสมมติฐานเพื่อเปรียบเทียบความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุของอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และอาจารย์ที่เป็นสมาชิกมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จากกลุ่มตัวอย่างเป็นรายด้าน จำแนกตามตัวแปรอิสระ โดยใช้สถิติการทดสอบค่าคะแนนที (t-test for Independent Sample) ทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างสองกลุ่มที่เป็นอิสระจากกัน และสถิติวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบมีหนึ่งตัวประกอบ (One-way Analysis of Variance) หรือ เอฟเทส (F-test)

2.3 วิเคราะห์ข้อมูลจากข้อคำถามปลายเปิด ซึ่งเป็นข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการศึกษาหลังเกษียณอายุของอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ใช้วิธีการวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ของคำตอบแต่ละข้อ นำเสนอเรียงลำดับข้อที่มีคะแนนความถี่มากไปหาข้อที่มีคะแนนความถี่น้อย ในลักษณะของการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ค่าสถิติพื้นฐาน

1.1 ค่าร้อยละ (บุญชม ศรีสะอาด. 2541 : 101)

1.2 ค่าคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$) (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2538 : 73)

1.3 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2538 : 79)

2. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน

2.1 เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม ใช้การทดสอบค่าที (t-test for Independent Sample)

2.2 เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างสองกลุ่มที่เป็นอิสระจากกัน โดยใช้สถิติวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบมีหนึ่งตัวประกอบ (One-way Analysis of Variable) หรือ เอฟเทส (F-test) (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2538 : 113)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุของอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก.อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

$\bar{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ยของคะแนน
S.D.	แทน	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
N	แทน	จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม
t	แทน	ค่าความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยของสองกลุ่มตัวอย่าง (t-distribution)
F	แทน	ค่าความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยที่มากกว่าสองกลุ่มตัวอย่าง (distribution)
df	แทน	ชั้นแห่งความเป็นอิสระ (Degree of Freedom)
SS	แทน	ผลบวกของค่าความเบี่ยงเบนยกกำลังสอง (Sum of Square)
MS	แทน	ค่าเฉลี่ยความเบี่ยงเบนยกกำลังสอง (Mean Square)
*	แทน	ค่าความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ด้านข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ด้านความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุของอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก.อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ตอนที่ 3 การทดสอบสมมติฐานของงานวิจัย จำแนกตามตัวแปรเพศ อายุ สถานภาพ การสมรส ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครอบครัว การมีงานทำหลังเกษียณอายุ การเป็นสมาชิกชมรมหรือกลุ่มต่าง ๆ และรายได้ต่อเดือน

ตอนที่ 4 ด้านข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุของอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก.อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ตอนที่ 1 ด้านข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

ในข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวนรวมทั้งสิ้น 174 คน จำแนกตามเพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครอบครัว การมีงานทำหลังเกษียณ อายุ การเป็นสมาชิกชมรมหรือกลุ่มต่าง ๆ รายได้ต่อเดือน และการอยู่รวมบ้านกับคนอื่น ปรากฏดังตาราง 1 ต่อไปนี้

ตาราง 1 จำนวนและค่าร้อยละ จำแนกตามสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
1.1 ชาย	76	43.70
1.2 หญิง	98	56.30
รวม	174	100.00
2. อายุ		
2.1 60-70 ปี	93	53.40
2.2 มากกว่า 70 ปีขึ้นไป	81	46.60
รวม	174	100.00
3. สถานภาพสมรส		
3.1 โสด	24	13.80
3.2 สมรส	114	65.50
3.3 หม้ายหรือหย่าร้าง	36	20.70
รวม	174	100.00
4. ระดับการศึกษา		
4.1 ปริญญาตรี	31	17.80
4.2 ปริญญาโทขึ้นไป	143	82.20
รวม	174	100.00
5. จำนวนสมาชิกในครอบครัว		
5.1 1-3 คน	67	38.50
5.2 มากกว่า 3 คน	107	61.50
รวม	174	100.00

ตาราง 1 (ต่อ)

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
6. การมีงานทำหลังเกษียณอายุ		
6.1 มี	73	42.00
6.2 ไม่มี	101	58.00
รวม	174	100.00
7. การเป็นสมาชิกชมรมหรือกลุ่มต่าง ๆ		
7.1 เป็นสมาชิกเพียง 1 กลุ่ม	46	26.40
7.2 เป็นสมาชิกตั้งแต่ 2 กลุ่มขึ้นไป	128	73.60
รวม	174	100.00
8. รายได้ต่อเดือน		
8.1 ต่ำกว่า 20,000 บาท	28	16.10
8.2 20,000-30,000 บาท	87	50.00
8.3 สูงกว่า 30,000 บาทขึ้นไป	59	33.90
รวม	174	100.00
9. การอยู่ร่วมบ้านกับคนอื่น		
9.1 บุตรหลาน	31	17.80
9.2 คู่สมรส	32	18.40
9.3 บุตรหลานและคู่สมรส	83	47.70
9.4 ญาติ/เพื่อนหรือคนที่ไม่ใช่ญาติพี่น้อง	20	11.50
9.5 อยู่คนเดียว	8	04.60
รวม	174	100.00

จากตาราง 1 พบว่า อาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก.อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ หลังเกษียณอายุทั้งหมด 174 คน เป็นชาย จำนวน 76 คน คิดเป็นร้อยละ 43.70 เป็นหญิง จำนวน 98 คน คิดเป็นร้อยละ 56.30 เป็นผู้มีอายุระหว่าง 60 -70 ปี จำนวน 93 คน คิดเป็นร้อยละ 53.40 อายุมากกว่า 70 ปีขึ้นไป จำนวน 81 คน คิดเป็นร้อยละ 46.60 สถานภาพเป็นผู้สมรสแล้ว จำนวน 114 คน คิดเป็นร้อยละ 65.50 เป็นผู้มีสถานภาพโสด จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 13.80 เป็นหม้ายและหย่าร้าง จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 20.70 ระดับการศึกษาเป็นผู้มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 17.80 เป็นผู้มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโทขึ้นไป จำนวน 143 คน

คิดเป็นร้อยละ 82.20 จำนวนสมาชิกในครอบครัวตั้งแต่ 1-3 คน จำนวน 67 คน คิดเป็นร้อยละ 38.50 และมีสมาชิกใน ครอบครัวมากกว่า 3 คน จำนวน 107 คน คิดเป็นร้อยละ 61.50 การมีงานทำหลังเกษียณอายุ จำนวน 73 คน คิดเป็นร้อยละ 42.00 และไม่มีการมีงานทำหลังเกษียณอายุ จำนวน 101 คน คิดเป็นร้อยละ 58.00 การเป็นสมาชิกชมรมหรือกลุ่มต่าง ๆ เป็นสมาชิกเพียง 1 กลุ่ม จำนวน 46 คน คิดเป็นร้อยละ 26.40 และเป็นสมาชิกตั้งแต่ 2 กลุ่มขึ้นไป จำนวน 128 คน คิดเป็นร้อยละ 73.60 รายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 20,000 บาท จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 16.10 รายได้ต่อเดือนระหว่าง 20,000 - 30,000 บาท จำนวน 87 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00 และรายได้ต่อเดือนสูงกว่า 30,000 บาทขึ้นไป จำนวน 59 คน คิดเป็นร้อยละ 33.90 อยู่รวมบ้านกับบุตรหลาน จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 17.80 อยู่รวมบ้านกับคู่สมรส จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 18.40 อยู่รวมบ้านกับบุตรหลานและคู่สมรส จำนวน 83 คน คิดเป็นร้อยละ 47.70 อยู่รวมบ้านกับญาติ/เพื่อนหรือคนที่ไม่ใช่ญาติพี่น้อง จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 11.50 และอยู่คนเดียว จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 04.60

ตาราง 2 การเป็นสมาชิกของชมรมหรือกลุ่มและกิจกรรมที่ทำ

ชมรม กิจกรรมที่ทำและกิจกรรมที่ชอบ	ความถี่
10. การเป็นสมาชิกชมรมหรือกลุ่ม	
10.1 ชื่อชมรม เป็นสมาชิกชมรม ชมรมทางเฉพาะกิจ เช่น สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย สมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย สมาคมวิทยาศาสตร์การเกษตรแห่งประเทศไทย เป็นต้น	15
ชื่อชมรม เป็นสมาชิกชมรม ชมรมทางวิชาการและทั่วไป เช่น ชมรมคลังปัญญาอาวุโส เป็นต้น	8
10.2 กิจกรรมที่ทำ	
ทัศนศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศ กิจกรรมทางศาสนา เป็นต้น	29
ร่วมกิจกรรมที่ชมรมจัด เช่น เข้าร่วมฟังบรรยายต่างๆ ประชุมสัมมนา เป็นต้น	21
เป็นวิทยากรสอนหนังสือ อ่านหนังสือและบำเพ็ญประโยชน์ให้กับสังคม	20
เป็นที่ปรึกษาวิชาการ	15
ฝึกอบรมเพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ต่างๆ	10
11. กิจกรรมที่ชอบ	
11.1 ทัศนศึกษากิจกรรมทางศาสนา และบำเพ็ญประโยชน์ให้กับสังคม	40
11.2 ฟังบรรยาย ประชุมสัมมนาทางวิชาการ	28
11.3 วิทยากรบรรยายทางวิชาการ	20
11.4 เขียนหนังสือ อ่านหนังสือ สอนหนังสือ เป็นต้น	15

จากตาราง 2 พบว่า ความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุของอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อวูโส และชมรมผู้สูงอายุมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ยังสนใจทางด้านการศึกษา เนื่องจากจะเห็นได้จากการเข้าชมรมของสมาชิกที่เป็นสมาชิกชมรมเฉพาะกิจ เช่น สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย สมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย สมาคมวิทยาศาสตร์การเกษตรแห่งประเทศไทย มีความถี่ (15) ชมรมทางวิชาการและทั่วไป เช่น ชมรมคลังปัญญาอาวุโส มีความถี่ (8) กิจกรรมที่ได้แก่ กิจกรรมทัศนศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศ

กิจกรรมทางศาสนา มีความถี่ (29) ร่วมกิจกรรมที่ชมรมจัด เช่น เข้าร่วมฟังบรรยายต่างๆ ประชุมสัมมนา มีความถี่ (21) เป็นวิทยากรสอนหนังสือ อ่านหนังสือและบำเพ็ญประโยชน์ให้กับสังคม มีความถี่ (20) ที่ปรึกษาวิชาการ มีความถี่ (15) ฝึกอบรมเพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ต่าง ๆ มีความถี่ (10) กิจกรรมที่ชอบ ได้แก่ ทักษะศึกษา กิจกรรมทางศาสนา และบำเพ็ญประโยชน์ให้กับสังคม มีความถี่ (40) ฟังบรรยาย ประชุมสัมมนาทางวิชาการ มีความถี่ (28) วิทยากรบรรยายทางวิชาการ มีความถี่ (20) เขียนหนังสือ อ่านหนังสือ สอนหนังสือ มีความถี่ (15)

ตอนที่ 2 ด้านความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุของอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก.อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ผลการวิเคราะห์ความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุของอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก.อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยรวม รายด้าน และรายข้อ ปรากฏดังตาราง 3 ต่อไปนี้

ตาราง 3 ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุของอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยรวมและรายด้าน

ความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความต้องการ
1. ด้านการศึกษาในระบบ	2.75	0.87	ปานกลาง
2. ด้านการศึกษานอกระบบ	3.28	0.74	ปานกลาง
3. ด้านการศึกษาตามอัธยาศัย	3.62	0.70	มาก
รวมทุกด้าน	3.22	0.68	ปานกลาง

จากตาราง 3 แสดงว่าความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุของอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.22$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการศึกษาตามอัธยาศัยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.62$) ส่วนด้านการศึกษานอกระบบ ($\bar{X} = 3.28$) และด้านการศึกษาในระบบ ($\bar{X} = 2.75$) อยู่ในระดับปานกลาง

ตาราง 4 ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุของอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ด้านการศึกษาในระบบ เป็นรายข้อ

ความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความต้องการ
ด้านการศึกษาในระบบ			
1. การหาความรู้เพิ่มเติมหลังเกษียณอายุเพื่อให้สามารถปรับตัวได้	3.20	1.14	ปานกลาง
2. การเรียนในมหาวิทยาลัยหรือสถานศึกษาเพื่อปริญญาบัตรหรือวุฒิปัตร	1.68	0.94	น้อย
3. การจัดการศึกษาให้แก่ผู้สูงอายุได้เรียนในสถาบัน การศึกษาในระบบให้มากขึ้น โดยจัดรายวิชาต่าง ๆ เปิดสอนให้แก่ผู้สูงอายุอย่างหลากหลาย	2.41	1.19	น้อย
4. สถาบันการศึกษาในระบบ เช่น มหาวิทยาลัยทำหน้าที่แหล่งการสอนให้แก่ผู้สูงอายุ	2.62	1.20	ปานกลาง
5. รัฐบาลสนับสนุนการศึกษาของผู้สูงอายุ เช่น ลดหรือไม่เก็บค่าเล่าเรียนหรือจัดการเรียนแบบให้เปล่าแก่ผู้สูงอายุในการเรียนทุกประเภท	2.82	1.35	ปานกลาง
6. การปรับเปลี่ยนยืดหยุ่นกฎระเบียบต่าง ๆ เกี่ยวกับการเรียนในสถาบันการศึกษาในระบบเพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าเรียนได้โดยสะดวก	2.86	1.24	ปานกลาง
7. สถาบันการศึกษาสำรวจความคิดเห็นของผู้สูงอายุว่าต้องการเรียนรายวิชาใดบ้างและในระดับใดบ้าง ก่อนการจัดการเรียนการสอนจริง	3.09	1.25	ปานกลาง
8. มหาวิทยาลัยเปิดสอนให้แก่ผู้สูงอายุโดยจัดการเรียนร่วมกับนิสิตนักศึกษาทั่วไป	2.25	1.02	น้อย
9. มหาวิทยาลัยขยายการจัดการศึกษาแบบทางไกลให้แก่ผู้สูงอายุเหมือนนิสิตนักศึกษาทั่วไป	2.81	1.13	ปานกลาง
10. มหาวิทยาลัยจัดเรื่องการเทียบโอนความรู้ให้แก่กลุ่มผู้สูงอายุเพื่อให้สามารถเรียนได้เหมือนนิสิตนักศึกษาทั่วไป	2.65	1.21	ปานกลาง

ตาราง 4 (ต่อ)

ความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความต้องการ
11. สถานศึกษาเปิดระบบการเรียนแบบใหม่ให้ผู้สูงอายุ ได้สามารถลงเรียนรายวิชาที่ชอบได้โดยไม่ต้องเรียน เป็นหลักสูตรเต็มรูป	3.25	1.26	ปานกลาง
12. จัดหลักสูตรการเรียนในวิชาต่าง ๆ ที่มีความทันสมัย และเป็นที่ต้องการในปัจจุบัน เช่น กฎหมาย ธุรกิจ การค้า เศรษฐศาสตร์ ฯลฯ	3.35	1.16	ปานกลาง
รวม	2.75	0.87	ปานกลาง

จากตาราง 4 พบว่า ความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุของอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก.อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ด้านการศึกษาในระบบ มีความต้องการโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.75$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมีความต้องการอยู่ในปานกลาง 9 ข้อ ได้แก่ ข้อที่ว่า จัดหลักสูตรการเรียนในวิชาต่าง ๆ ที่มีความทันสมัยและเป็นที่ต้องการในปัจจุบัน เช่น กฎหมาย ธุรกิจ การค้า เศรษฐศาสตร์ ($\bar{X} = 3.35$) ข้อที่ว่า สถานศึกษาเปิดระบบการเรียนแบบใหม่ให้ผู้สูงอายุได้สามารถลงเรียนรายวิชาที่ชอบได้โดยไม่ต้องเรียนเป็นหลักสูตรเต็มรูป ($\bar{X} = 3.25$) ข้อที่ว่า การหาความรู้เพิ่มเติมหลังเกษียณอายุเพื่อให้สามารถปรับตัวได้ ($\bar{X} = 3.20$) ข้อที่ว่า สถาบันการศึกษาสำรวจความคิดเห็นของผู้สูงอายุว่าต้องการเรียนรายวิชาใดบ้างและในระดับใดบ้างก่อนการจัดการเรียนการสอนจริง ($\bar{X} = 3.09$) ข้อที่ว่า การปรับเปลี่ยนยืดหยุ่นกฎระเบียบต่าง ๆ เกี่ยวกับการเรียนในสถาบันการศึกษาในระบบเพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าเรียนได้โดยสะดวก ($\bar{X} = 2.86$) ข้อที่ว่ารัฐบาลสนับสนุนการศึกษาของผู้สูงอายุ เช่น ลดหรือไม่เก็บค่าเล่าเรียนหรือจัดการเรียนแบบให้เปล่าแก่ผู้สูงอายุในการเรียนทุกประเภท ($\bar{X} = 2.82$) ข้อที่ว่า มหาวิทยาลัยขยายการจัดการศึกษาแบบทางไกลให้แก่ผู้สูงอายุเหมือนนิสิตนักศึกษาทั่วไป ($\bar{X} = 2.81$) ข้อที่ว่า มหาวิทยาลัยจัดเรื่องการเทียบโอนความรู้ให้แก่กลุ่มผู้สูงอายุเพื่อให้สามารถเรียนได้เหมือนนิสิตนักศึกษาทั่วไป ($\bar{X} = 2.65$) ข้อที่ว่า สถาบันการศึกษาในระบบ เช่น มหาวิทยาลัยทำหน้าที่แหล่งการสอนให้แก่ผู้สูงอายุ ($\bar{X} = 2.62$) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมีความต้องการอยู่ในระดับน้อย 3 ข้อ ได้แก่ ข้อที่ว่า การจัดการศึกษาให้แก่ผู้สูงอายุได้เรียนในสถาบันการศึกษาในระบบให้มากขึ้น โดยจัดรายวิชาต่าง ๆ เปิดสอนให้แก่ผู้สูงอายุอย่างหลากหลาย ($\bar{X} = 2.41$) ข้อที่ว่า มหาวิทยาลัยเปิดสอนให้แก่ผู้สูงอายุโดยจัดการเรียนร่วมกับนิสิตนักศึกษา

ทั่วไป ($\bar{X} = 2.25$) และข้อที่ว่า การเรียนในมหาวิทยาลัยหรือสถานศึกษาเพื่อปริญญาบัตรหรือวุฒิปัตร ($\bar{X} = 1.68$)

ตาราง 5 ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุของอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ด้านการศึกษานอกระบบ เป็นรายชื่อ

ความต้องการการศึกษานอกระบบ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความต้องการ
ด้านการศึกษานอกระบบ			
13. การจัดแหล่งการเรียนรู้นอกระบบให้แก่ผู้สูงอายุอย่างหลากหลายในทุกท้องที่ทุกโอกาส โดยให้หน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนร่วมกันจัด	3.57	1.09	มาก
14. การจัดการฝึกอบรมวิชาชีพระยะสั้นแก่ผู้สูงอายุทั้งจัดตั้งในหน่วยงานเองหรือจัดเป็นหน่วยเคลื่อนที่ที่เป็นกลุ่มสนใจ	3.46	1.07	มาก
15. การจัดประชุมสัมมนาเพื่อเพิ่มพูนความรู้ด้านวิชาการและส่งเสริมการพัฒนาตนเอง เช่น พัฒนาความสามารถด้านต่าง ๆ การทำงานที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม เป็นต้น	3.63	1.06	มาก
16. การจัดอบรมให้ความรู้ด้านทักษะอาชีพเพื่อการหารายได้เพิ่ม เช่น แต่งหนังสือ แปลหนังสือ เป็นต้น	3.14	1.10	ปานกลาง
17. การจัดการสอนด้านโหราศาสตร์ให้แก่ผู้สูงอายุ เพื่อสามารถนำไปประกอบอาชีพได้	2.62	1.16	ปานกลาง
18. การจัดอบรมเรื่องอาชีพแพทย์แผนโบราณเพื่อสามารถนำไปประกอบอาชีพได้	2.77	1.17	ปานกลาง
19. การฝึกอาชีพด้านต่าง ๆ เช่น การประกอบอาหารเพื่อเปิดร้านหรือเพื่อประกอบอาชีพด้านอาหารได้	2.87	1.13	ปานกลาง
20. การจัดให้ความรู้ในเรื่องการลงทุนและการสะสมทรัพย์สินในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การซื้อพันธบัตร การฝากเงินกับสถาบันการเงินต่าง ๆ	3.17	1.06	ปานกลาง

ตาราง 5 (ต่อ)

ความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความต้องการ
21. การจัดให้มีความรู้เกี่ยวกับการวางแผนการใช้จ่ายเงินจากรายได้ประจำ เช่น เงินเดือน บำเหน็จ บำนาญ เป็นต้น	2.97	1.20	ปานกลาง
22. การจัดให้ความรู้ใหม่ ๆ เกี่ยวกับการลงทุนด้านธุรกิจ เช่น การจัดสรรที่ดิน การลงทุนในต่างประเทศ เป็นต้น	2.61	1.16	ปานกลาง
23. การจัดอบรมให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและจิตใจของผู้ที่อยู่ในวัยสูงอายุ	3.61	1.06	มาก
24. การเชิญวิทยากรมาให้ความรู้เกี่ยวกับการรักษาสุขภาพของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุในเรื่องต่าง ๆ เช่น การออกกำลังกายที่ถูกวิธี การรำมวยจีน โยคะ และการดูแลสุขภาพของตนเอง เป็นต้น	3.93	0.96	มาก
25. การจัดอบรมความรู้เกี่ยวกับการปรับตัวให้เข้ากับชีวิตประจำวันแก่ผู้สูงอายุ	3.68	1.12	มาก
26. การให้ความรู้เกี่ยวกับการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสังคม การเมือง และเศรษฐกิจของประเทศและของโลก	3.27	1.10	ปานกลาง
27. การจัดให้มีวิทยากรมาบรรยายธรรมและมีการจัดให้ฟังธรรมเทศนาในวันสำคัญเพื่อพัฒนาจิตใจ	3.43	1.03	ปานกลาง
28. การจัดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาจิตใจแก่ผู้เกษียณอายุราชการ เช่น การฝึกสมาธิ การฟังธรรมที่มีประโยชน์	3.55	0.98	มาก
29. การจัดฝึกอบรมความรู้ด้านศาสนาและการนำหลักศาสนามาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน	3.53	1.06	มาก
30. การจัดทัศนศึกษาหรือการไปดูงานในที่ต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์ตรงและเกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ	3.75	0.94	มาก

ตาราง 5 (ต่อ)

ความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความต้องการ
31. การฝึกอบรมให้ความรู้ด้านการเกษตรเพื่อทำเป็นงานอดิเรกหรือเป็นอาชีพเสริม	3.29	1.02	ปานกลาง
32. การจัดการอบรมเรื่องพืชสมุนไพรและการผลิตสินค้าและยาที่ทำมาจากพืชสมุนไพร	3.31	1.04	ปานกลาง
33. การจัดกลุ่มสนใจทำกิจกรรมร่วมกันเกี่ยวกับนาฏศิลป์ดนตรี ลีลาศ รำวงมาตรฐาน ให้แก่ผู้สูงอายุ เป็นต้น	3.16	1.11	ปานกลาง
34. การให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศิลปวัฒนธรรม ฯลฯ เพื่อนำไปใช้ในการเป็นวิทยากรหลังเกษียณอายุราชการ	3.16	1.18	ปานกลาง
35. การจัดให้ความรู้ใหม่ ๆ เกี่ยวกับผู้เกษียณอายุราชการ เช่น พ.ร.บ. บำเหน็จบำนาญ กฎ ระเบียบ เกี่ยวกับการเกษียณอายุราชการ เป็นต้น	3.40	0.94	ปานกลาง
36. การจัดให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายทางด้านทรัพย์สิน เช่น กฎหมายมรดก การทำพินัยกรรม เป็นต้น	3.37	0.95	ปานกลาง
37. การฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องประชาธิปไตย พรรคการเมือง และการเลือกตั้งหรือเรื่องอื่น ๆ	2.84	1.02	ปานกลาง
รวม	3.28	0.74	ปานกลาง

จากตาราง 5 พบว่า ความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุของอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก.อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ด้านการศึกษานอกกระบบ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.28$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ามีข้อที่มีค่าเฉลี่ยที่มีความต้องการอยู่ในระดับมาก 9 ข้อ ได้แก่ ข้อที่ว่า การเชิญวิทยากรมาให้ความรู้เกี่ยวกับการรักษาสุขภาพของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุในเรื่องต่าง ๆ เช่น การออกกำลังกายที่ถูกวิธี การร่ำรวยเงิน โยคะ และการดูแลสุขภาพของตนเอง เป็นต้น ($\bar{X} = 3.93$) ข้อที่ว่า การจัดทัศนศึกษาหรือการไปทำงานในที่ต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์ตรงและเกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ($\bar{X} = 3.75$) ข้อที่ว่า การจัดอบรมความรู้เกี่ยวกับการปรับตัวให้เข้ากับชีวิตประจำวันแก่ผู้สูงอายุ ($\bar{X} = 3.68$) ข้อที่ว่า การจัดประชุมสัมมนาเพื่อเพิ่มพูนความรู้ด้านวิชาการและส่งเสริมการพัฒนาตนเอง เช่น พัฒนาความสามารถด้านต่าง ๆ การทำงานที่เป็น

ประโยชน์ต่อสังคม เป็นต้น ($\bar{X} = 3.63$) ข้อที่ว่า การจัดอบรมให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและจิตใจของผู้ที่อยู่ในวัยสูงอายุ ($\bar{X} = 3.61$) ข้อที่ว่า การจัดแหล่งการเรียนรู้นอกระบบให้แก่ผู้สูงอายุอย่างหลากหลายในทุกท้องที่ทุกโอกาส โดยให้หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนร่วมกันจัด ($\bar{X} = 3.57$) ข้อที่ว่า การจัดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาจิตใจแก่ผู้เกษียณอายุราชการ เช่น การฝึกสมาธิ การฟังธรรมที่มีประโยชน์ ($\bar{X} = 3.55$) ข้อที่ว่า การจัดการฝึกอบรมความรู้ด้านศาสนาและการนำหลักศาสนามาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ($\bar{X} = 3.53$) ข้อที่ว่า การจัดการฝึกอบรมวิชาชีพระยะสั้นแก่ผู้สูงอายุทั้งจัดตั้งในหน่วยงานเองหรือจัดเป็นหน่วยเคลื่อนที่ที่เป็นกลุ่มสนใจ ($\bar{X} = 3.46$) ข้อที่มีค่าเฉลี่ย มีความต้องการอยู่ในระดับปานกลาง 1 ข้อ ได้แก่ การจัดให้มีวิทยากรมาบรรยายธรรมและมีการจัดให้ฟังธรรมเทศนาในวันสำคัญเพื่อพัฒนาจิตใจ ($\bar{X} = 3.43$) ข้อที่ว่า การจัดให้ความรู้ใหม่ ๆ เกี่ยวกับผู้เกษียณอายุราชการ เช่น พ.ร.บ. บำเหน็จบำนาญ กฎ ระเบียบ เกี่ยวกับการเกษียณอายุราชการ เป็นต้น ($\bar{X} = 3.40$) ข้อที่ว่า การจัดให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายทรัพย์สิน เช่น กฎหมายมรดก การทำพินัยกรรม เป็นต้น ($\bar{X} = 3.37$) ข้อที่ว่า การจัดการอบรมเรื่องพืชสมุนไพรและการผลิตสินค้าและยาที่ทำมาจากพืชสมุนไพร ($\bar{X} = 3.31$) ข้อที่ว่า การฝึกอบรมให้ความรู้ด้านการเกษตรเพื่อทำเป็นงานอดิเรกหรือเป็นอาชีพเสริม ($\bar{X} = 3.29$) ข้อที่ว่า การให้ความรู้เกี่ยวกับการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสังคม การเมือง และเศรษฐกิจของประเทศและของโลก ($\bar{X} = 3.27$) ข้อที่ว่า การจัดให้ความรู้ในเรื่องการลงทุนและการสะสมทรัพย์สินในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การซื้อพันธบัตร การฝากเงินกับสถาบันการเงินต่าง ๆ ($\bar{X} = 3.17$) ข้อที่ว่า การจัดกลุ่มสนใจทำกิจกรรมร่วมกันเกี่ยวกับนาฏศิลป์ ดนตรี สีลาศ รำวงมาตรฐาน ให้แก่ผู้สูงอายุ เป็นต้น ($\bar{X} = 3.16$) ข้อที่ว่า การให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศิลปวัฒนธรรม ฯลฯ เพื่อนำไปใช้ในการเป็นวิทยากรหลังเกษียณอายุราชการ ($\bar{X} = 3.16$) ข้อที่ว่า การจัดอบรมให้ความรู้ด้านทักษะอาชีพเพื่อการหารายได้เพิ่ม เช่น แต่งหนังสือ แปลหนังสือ เป็นต้น ($\bar{X} = 3.14$) ข้อที่ว่า การจัดให้ความรู้เกี่ยวกับการวางแผนการใช้จ่ายเงินจากรายได้ประจำ เช่น เงินเดือน บำเหน็จ บำนาญ เป็นต้น ($\bar{X} = 2.97$) ข้อที่ว่า การฝึกอาชีพด้านต่าง ๆ เช่น การประกอบอาหารเพื่อเปิดร้านหรือเพื่อประกอบอาชีพด้านอาหารได้ ($\bar{X} = 2.87$) ข้อที่ว่า การฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องประชาธิปไตย พรรคการเมือง และการเลือกตั้งหรือเรื่องอื่นๆ ($\bar{X} = 2.84$) ข้อที่ว่า การจัดอบรมเรื่องอาชีพแพทย์แผนโบราณเพื่อสามารถนำไปประกอบอาชีพได้ ($\bar{X} = 2.77$) ข้อที่ว่า การจัดการสอนด้านโหราศาสตร์ให้แก่ผู้สูงอายุ เพื่อสามารถนำไปประกอบอาชีพได้ ($\bar{X} = 2.62$) และข้อที่ว่า การจัดให้ความรู้ใหม่ ๆ เกี่ยวกับการลงทุนด้านธุรกิจ เช่น การจัดสรรที่ดิน การลงทุนในต่างประเทศ เป็นต้น ($\bar{X} = 2.61$)

ตาราง 6 ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุของอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ด้านการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นรายข้อ

ความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความต้องการ
ด้านการศึกษาตามอัธยาศัย			
38. การได้รับข้อมูลข่าวสารความรู้ใหม่ ๆ เพื่อให้ทันความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	3.77	0.88	มาก
39. การได้รับข้อมูลข่าวสารด้านความรู้เกี่ยวกับการปรับตัวให้เข้ากับสภาพชีวิตประจำวันทางเศรษฐกิจ การเมือง และการศึกษา	3.67	0.88	มาก
40. การได้รับข้อมูลด้านชมรมผู้สูงอายุและกิจกรรมที่จัดให้กับผู้สูงอายุในปัจจุบัน เพื่อสมัครเข้าเป็นสมาชิก	3.47	0.96	ปานกลาง
41. การจัดให้มีข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับงานอาสาสมัครและการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ที่สามารถนำมาปฏิบัติได้	3.42	0.87	ปานกลาง
42. การจัดให้มีข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในระบบราชการ เช่น การปฏิรูประบบราชการ	3.37	0.97	ปานกลาง
43. การจัดให้มีข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายผู้สูงอายุ สิทธิประโยชน์ และการคุ้มครองที่จัดให้แก่ผู้สูงอายุ รวมทั้งโครงการต่าง ๆ ที่จัดให้แก่ผู้สูงอายุเป็นพิเศษ เช่น โครงการตรวจสุขภาพประจำปี เป็นต้น	3.89	0.87	มาก
44. การจัดให้มีข่าวสารความรู้เกี่ยวกับการบำบัดรักษาสุขภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจ	4.02	0.84	มาก
45. การให้จัดทำวารสารเรื่องการดูแลสุขภาพในวัยสูงอายุโดยหน่วยงานของรัฐหรือเอกชน	3.98	0.93	มาก
46. การจัดให้มีการพบปะสังสรรค์ระหว่างผู้สูงอายุเพื่อแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลระหว่างกัน	3.66	0.87	มาก
47. การจัดแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนสำหรับผู้สูงอายุเพื่อศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร ข้อมูลประเภทต่าง ๆ ด้วยตนเอง	3.31	0.97	ปานกลาง

ตาราง 6 (ต่อ)

ความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความต้องการ
48. การจัดการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้สูงอายุโดยจัดให้มีศูนย์แนะแนวการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ ซึ่งจัดในสถานที่ต่าง ๆ ทั้งของภาครัฐบาลและเอกชน	3.22	0.99	ปานกลาง
49. การจัดการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยจัดแหล่งสื่อต่าง ๆ ให้ผู้สูงอายุได้ศึกษาค้นคว้า เช่น ห้องสมุดและแหล่งการเรียนรู้ประเภทต่าง ๆ เป็นต้น	3.54	1.01	มาก
50. การจัดแหล่งสื่อประเภทต่าง ๆ เช่น รายการวิทยุ โทรทัศน์ สำหรับผู้สูงอายุให้มากขึ้น	3.68	0.89	มาก
รวม	3.62	0.70	มาก

จากตาราง 6 พบว่า ความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุของอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก.อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ด้านการศึกษาตามอัธยาศัย โดยรวมอยู่ในระดับมาก 8 ข้อ ($\bar{X} = 3.62$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ามีข้อที่มีค่าเฉลี่ยที่มีความต้องการอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ข้อที่ว่า การจัดให้ข่าวสารข้อมูลความรู้เกี่ยวกับการบำบัดรักษาสุขภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจ ($\bar{X} = 4.02$) ข้อที่ว่า การให้จัดทำวารสารเรื่องการดูแลสุขภาพในวัยผู้สูงอายุโดยหน่วยงานของรัฐหรือเอกชน ($\bar{X} = 3.98$) ข้อที่ว่า การจัดให้มีข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายผู้สูงอายุ สิทธิประโยชน์และการคุ้มครองที่จัดให้แก่ผู้สูงอายุ รวมทั้งโครงการต่าง ๆ ที่จัดให้แก่ผู้สูงอายุเป็นพิเศษ เช่น โครงการตรวจสุขภาพประจำปี เป็นต้น ($\bar{X} = 3.89$) ข้อที่ว่า การได้รับข่าวสารความรู้ใหม่ ๆ เพื่อให้ทันความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ($\bar{X} = 3.77$) ข้อที่ว่า การจัดแหล่งสื่อประเภทต่าง ๆ เช่น รายการวิทยุ โทรทัศน์ สำหรับผู้สูงอายุให้มากขึ้น ($\bar{X} = 3.68$) การได้รับข้อมูลข่าวสารด้านความรู้เกี่ยวกับการปรับตัวให้เข้ากับสภาพชีวิตประจำวันทางเศรษฐกิจ การเมืองและการศึกษา ($\bar{X} = 3.67$) ข้อที่ว่า การจัดแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนสำหรับผู้สูงอายุเพื่อศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร ข้อมูลประเภทต่าง ๆ ด้วยตนเอง ($\bar{X} = 3.66$) และการจัดการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยจัดแหล่งสื่อต่าง ๆ ให้ผู้สูงอายุได้ศึกษาค้นคว้า เช่น ห้องสมุดและแหล่งการเรียนรู้ประเภทต่าง ๆ เป็นต้น ($\bar{X} = 3.54$) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมีความต้องการอยู่ในระดับปานกลาง 5 ข้อ ได้แก่ ข้อที่ว่า การได้รับข้อมูลข่าวสารด้านชมรมผู้สูงอายุและกิจกรรมที่จัดให้กับผู้สูงอายุในปัจจุบัน เพื่อสมัครเข้าเป็นสมาชิก ($\bar{X} = 3.47$) ข้อที่ว่า การจัดให้มี

ข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับงานอาสาสมัครและการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ที่สามารถนำมาปฏิบัติได้ ($\bar{X} = 3.42$) ข้อที่ 4 การจัดให้มีข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในระบบราชการ เช่น การปฏิรูประบบราชการ ($\bar{X} = 3.37$) ข้อที่ 5 การจัดแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนสำหรับผู้สูงอายุเพื่อศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร ข้อมูลประเภทต่าง ๆ ด้วยตนเอง ($\bar{X} = 3.31$) และข้อที่ 6 การจัดการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้สูงอายุโดยจัดให้มีศูนย์แนะแนวการเรียนรู้ของผู้สูงอายุซึ่งจัดในสถานที่ต่าง ๆ ทั้งของภาครัฐบาลและเอกชน ($\bar{X} = 3.22$)

ตอนที่ 3 การทดสอบสมมติฐานของงานวิจัย

3.1 การทดสอบสมมติฐานข้อที่ 1 ที่ว่า “อาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก.อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่มีเพศต่างกัน มีความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุ 3 ด้าน แตกต่างกัน”

ผลการทดสอบสมมติฐานเป็นไปตามตาราง 7 ต่อไปนี้

ตาราง 7 ความแตกต่างของความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุของอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ หลังเกษียณอายุเป็นรายด้าน จำแนกตามเพศ

ความต้องการ	เพศชาย (N = 76)		เพศหญิง (N = 95)		t
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	
1. ด้านการศึกษาในระบบ	2.87	0.96	2.66	0.78	1.56
2. ด้านการศึกษานอกระบบ	3.39	0.84	3.20	0.66	1.65
3. ด้านการศึกษาตามอัธยาศัย	3.72	0.74	3.53	0.67	1.71
รวม	3.33	0.75	3.13	0.61	1.89

จากตาราง 7 พบว่า อาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก.อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่มีเพศต่างกัน มีความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุโดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

3.2 การทดสอบสมมติฐานข้อที่ 2 ที่ว่า “อาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก.อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่มีอายุต่างกัน มีความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุ 3 ด้าน แตกต่างกัน”

ผลการทดสอบสมมติฐานเป็นไปตามตาราง 8 ต่อไปนี้

ตาราง 8 ความแตกต่างของความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุของอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ หลังเกษียณอายุเป็นรายด้าน จำแนกตามอายุ

ความต้องการ	60-70 ปี (N = 93)		มากกว่า 70 ปี ขึ้นไป (N = 81)		t
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	
1. ด้านการศึกษาในระบบ	2.81	0.90	2.68	0.82	0.97
2. ด้านการศึกษานอกระบบ	3.38	0.76	3.17	0.72	0.18
3. ด้านการศึกษาตามอัธยาศัย	3.78	0.71	3.43	0.65	3.25 *
รวม	3.32	0.69	3.10	0.65	2.20 *

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 8 พบว่า อาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก.อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่มีอายุต่างกัน มีความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุโดยรวมด้านการศึกษาตามอัธยาศัยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 ($\bar{X} = 3.78$) และ ($\bar{X} = 3.43$) โดยผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 – 70 ปี มีความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุทั้งสองด้านสูงกว่าผู้ที่มีอายุมากกว่า 70 ปีขึ้นไป ($\bar{X} = 3.32$, $\bar{X} = 3.10$)

3.3 การทดสอบสมมติฐานข้อที่ 3 ที่ว่า “อาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก.อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่มีสถานภาพสมรสต่างกัน มีความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุ 3 ด้าน แตกต่างกัน”

ผลการทดสอบสมมติฐานเป็นไปตามตาราง 9 ต่อไปนี้

ตาราง 9 ความแตกต่างของความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุของอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ หลังเกษียณอายุเป็นรายด้าน จำแนกตามสถานภาพสมรส

ด้านสถานภาพสมรส	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
1. ด้านการศึกษาในระบบ	ระหว่างกลุ่ม	2	1.27	0.63	0.83
	ภายในกลุ่ม	171	130.3	0.76	
	รวม	173	131.58		
2. ด้านการศึกษานอกระบบ	ระหว่างกลุ่ม	2	5.67	2.83	0.50
	ภายในกลุ่ม	171	97.22	0.56	
	รวม	173	97.28		
3. ด้านการศึกษาตามอัธยาศัย	ระหว่างกลุ่ม	2	0.86	0.43	0.86
	ภายในกลุ่ม	171	80.99	0.50	
	รวม	173	173		
รวมทุกด้าน	ระหว่างกลุ่ม	2	0.47	0.23	0.50
	ภายในกลุ่ม	171	79.55	0.46	
	รวม	173	80.02		

จากตาราง 9 พบว่า อาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก.อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่มีสถานภาพสมรสต่างกัน มีความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุโดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

3.4 การทดสอบสมมติฐานข้อที่ 4 ที่ว่า “อาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก.อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุ 3 ด้าน แตกต่างกัน”

ผลการทดสอบสมมติฐานเป็นไปตามตาราง 10 ต่อไปนี้

ตาราง 10 ความแตกต่างของความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุของอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ หลังเกษียณอายุเป็นรายด้าน จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	ปริญญาตรี (N = 31)		ปริญญาโทขึ้นไป (N = 143)		t
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	
1. ด้านการศึกษาในระบบ	2.84	0.76	2.73	0.89	0.65
2. ด้านการศึกษานอกระบบ	3.33	0.54	3.27	0.78	0.37
3. ด้านการศึกษาตามอัธยาศัย	3.57	0.54	3.63	0.74	-0.37
รวม	3.25	0.52	3.21	0.71	0.28

จากตาราง 10 พบว่า อาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก.อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุโดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

3.5 การทดสอบสมมติฐานข้อที่ 5 ที่ว่า “อาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก.อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวต่างกัน มีความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุ 3 ด้าน แตกต่างกัน”

ผลการทดสอบสมมติฐานเป็นไปตามตาราง 11 ดังต่อไปนี้

ตาราง 11 ความแตกต่างของความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุของอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ หลังเกษียณอายุเป็นรายด้าน จำแนกตามที่มีจำนวนสมาชิกในครอบครัว

ความต้องการ	1-3 คน (N = 67)		มากกว่า 3 คน (N = 107)		t
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	
1. ด้านการศึกษาในระบบ	2.70	0.94	2.77	0.82	-0.40
2. ด้านการศึกษานอกระบบ	3.20	0.76	3.34	0.740	-1.18
3. ด้านการศึกษาตามอัธยาศัย	3.51	0.72	3.69	734	-1.64
รวม	3.14	0.72	3.26	0.65	-1.76

จากตาราง 11 พบว่า อาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก.อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่มีจำนวนสมาชิกในครอบครัว มีความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุโดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

3.6 การทดสอบสมมติฐานข้อที่ 6 ที่ว่า “อาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก.อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่มีงานทำหลังเกษียณอายุ 3 ด้าน แตกต่างกัน” ผลการทดสอบสมมติฐานเป็นไปตามตาราง 12 ต่อไปนี้

ตาราง 12 ความแตกต่างของความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุของอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ หลังเกษียณอายุ เป็นรายด้าน จำแนกตามที่มีงานทำหลังเกษียณอายุ

ความต้องการ	มีงานทำหลังเกษียณ (N = 73)		ไม่มีงานทำหลังเกษียณ (N = 101)		t
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	
1. ด้านการศึกษาในระบบ	2.88	0.92	2.65	0.82	1.69
2. ด้านการศึกษานอกระบบ	3.31	0.76	3.26	0.73	0.43
3. ด้านการศึกษาตามอัธยาศัย	3.68	0.69	3.57	0.71	1.04
รวม	3.29	0.69	3.16	0.66	1.24

จากตาราง 12 พบว่า อาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก.อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่มีงานทำต่างกัน มีความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุโดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

3.7 การทดสอบสมมติฐานข้อที่ 7 ที่ว่า “ อาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก.อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒที่เป็นสมาชิกชมรม หรือกลุ่มต่าง ๆ ต่างกัน มีความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุ แตกต่างกันเป็นรายด้าน จำแนกตามสมาชิกชมรม หรือกลุ่มต่าง ๆ

ผลการทดสอบสมมติฐานเป็นไปตามตาราง 13 ต่อไปนี้

ตาราง 13 ความแตกต่างของความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุของอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ หลังเกษียณอายุ เป็นรายด้าน จำแนกตามสมาชิกชมรมหรือกลุ่มต่าง ๆ

ความต้องการ	เป็นสมาชิก ชมรม/กลุ่มต่าง ๆ (N = 76)		ไม่ได้เป็นสมาชิก ชมรม (N = 107)		t
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	
1. ด้านการศึกษาในระบบ	2.68	0.80	2.77	0.89	-0.62
2. ด้านการศึกษานอกระบบ	3.23	0.66	3.30	0.79	-0.52
3. ด้านการศึกษาตามอัธยาศัย	3.53	0.68	3.65	0.71	-0.96
รวม	3.15	0.55	3.24	0.71	-0.79

จากตาราง 13 พบว่า อาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก.อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่เป็นสมาชิกชมรมหรือกลุ่มต่าง ๆ แตกต่างกัน มีความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุโดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

3.8 การทดสอบสมมติฐานข้อที่ 8 ที่ว่า “อาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุ 3 ด้าน แตกต่างกัน”

ผลการทดสอบสมมติฐานเป็นไปตามตาราง 14 ต่อไปนี้

ตาราง 14 ความแตกต่างของความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุของอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ หลังเกษียณอายุเป็นรายด้าน จำแนกตามรายได้ต่อเดือน

ความต้องการ	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
1. ด้านการศึกษาในระบบ	ระหว่างกลุ่ม	2	1.64	0.82	1.08
	ภายในกลุ่ม	171	129.93	0.76	
	รวม	173	131.58		
2. ด้านการศึกษานอกระบบ	ระหว่างกลุ่ม	2	2.14	1.07	1.92
	ภายในกลุ่ม	171	95.14	0.55	
	รวม	173	97.28		
3. ด้านการศึกษาตามอัธยาศัย	ระหว่างกลุ่ม	2	1.69	0.84	1.70
	ภายในกลุ่ม	171	80.16	0.49	
	รวม	173	86.86		
รวมทุกด้าน	ระหว่างกลุ่ม	2	1.80	0.90	1.97
	ภายในกลุ่ม	171	78.22	0.45	
	รวม	173	80.02		

จากตาราง 14 พบว่า อาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก.อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุโดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตอนที่ 4 ด้านข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการการศึกษาหลังเกษียณอายุให้แก่อาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สำหรับข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ หลังเกษียณอายุ เกี่ยวกับการจัดการศึกษาให้แก่อาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ หลังเกษียณอายุในด้านต่างๆ ซึ่งมีผู้ให้ข้อเสนอแนะจำนวนน้อย สรุปดังตาราง 15 ดังนี้

ตาราง 15 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการศึกษาหลังเกษียณให้แก่อาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ข้อเสนอแนะ	ความถี่
ด้านการศึกษาในระบบ 1. รัฐควรสำรวจความคิดเห็น ความต้องการของผู้สูงอายุ แล้วจึงจัดให้มีการเรียนการสอนให้แก่ผู้สูงอายุ 2. ควรให้มหาวิทยาลัยเปิดโอกาสให้แก่ผู้สูงอายุร่วมฟังและเรียนร่วมกันกับนิสิตวิชาที่เลือกตามความสนใจและความถนัด กำหนดพื้นฐานความรู้วิชาที่เลือกเรียนกับนิสิตในลักษณะไม่นับหน่วยกิต 3. ควรให้โอกาสเข้าเรียนในสถานศึกษาในระบบให้มากขึ้น โดยจัดรายวิชาอย่างหลากหลายให้แก่ผู้ที่เพิ่งเกษียณอายุ	4 2 2
ด้านการศึกษานอกระบบ 1. ควรเป็นการจัดแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ให้มากขึ้น โดยเฉพาะการอบรมให้ความรู้ทางไกลหรือสื่อต่างๆ 2. ควรจัดหลักสูตรระยะสั้นที่ไม่ใช่การเรียนการสอนและเหมาะสมกับวัยให้มากขึ้น 3. รัฐและเอกชนควรสนับสนุนการจัดการศึกษาแก่ผู้สูงอายุ เพื่อพัฒนาและรักษาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อให้เป็นประโยชน์แก่ตนเองและสังคม	10 7 4

ตาราง 15 (ต่อ)

ข้อเสนอแนะ	ความถี่
ด้านการศึกษตามอัธยาศัย	
1. ควรมีการให้ข่าวสารข้อมูลทั้งทางด้านเอกสาร วิทยุ โทรทัศน์ เป็นวิธีการดีที่สุดให้ผู้สูงอายุได้เลือกเรียนตามความสนใจ	20
2. การศึกษตามอัธยาศัยหลังเกษียณอายุ ควรมีหลากหลายตามความสนใจของแต่ละบุคคล	10
3. ควรเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุเข้าถึงแหล่งวิชาความรู้ที่ผู้สูงอายุสนใจ	5
4. ควรมีการจัดบริการห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ห้องสมุดประชาชน และมีบริการคอมพิวเตอร์ ให้แก่ผู้สูงอายุ	4

จากตาราง 15 แสดงข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการศึกษาหลังเกษียณอายุให้แก่อาจารย์ที่เป็นสมาชิกชม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ไว้เป็นรายด้าน ดังนี้

ด้านการศึกษาในระบบ ข้อเสนอแนะด้านการศึกษาในระบบเรียงลำดับจากข้อความที่มีความถี่สูงสุด ตามลำดับดังนี้คือ ข้อที่ว่า รัฐควรสำรวจความคิดเห็น ความต้องการแล้วจึงจัดให้มีการเรียนของผู้สูงอายุ (4) ข้อที่ว่า ควรให้มหาวิทยาลัยเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุร่วมฟังและเรียนร่วมกับนิสิต ตามความสนใจและความถนัดในลักษณะไม่นับหน่วยกิต (2) และข้อที่ว่า ควรให้โอกาสเข้าเรียนในสถานศึกษาในระบบให้มากขึ้น โดยจัดรายวิชาอย่างหลากหลายให้แก่ผู้ที่เพิ่งเกษียณอายุ (2)

ด้านการศึกษานอกระบบ ข้อเสนอแนะด้านการศึกษานอกระบบเรียงลำดับจากข้อความที่มีความถี่สูงสุด ตามลำดับดังนี้คือ ข้อที่ว่า ควรเพิ่มแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ให้มากขึ้น โดยเฉพาะการอบรมให้ความรู้ทางไกลหรือสื่อต่างๆ (10) ข้อที่ว่า การจัดหลักสูตรระยะสั้นที่ไม่ใช่การเรียนการสอนและเหมาะสมกับวัย (7) ข้อที่ว่า รัฐและเอกชนควรสนับสนุนการจัดการศึกษาแก่ผู้สูงอายุ เพื่อพัฒนาและรักษาทรัพยากรมนุษย์เพื่อให้เป็นประโยชน์แก่ตนเองและสังคม (4)

ด้านการศึกษตามอัธยาศัย ข้อเสนอแนะด้านการศึกษตามอัธยาศัยเรียงลำดับจากข้อความที่มีความถี่สูงสุด ตามลำดับดังนี้ ข้อที่ว่า ควรมีการให้ข่าวสารข้อมูลทั้งด้านเอกสาร วิทยุ โทรทัศน์ เป็นวิธีการดีที่สุดให้ผู้สูงอายุได้เลือกเรียนตามที่สนใจ (20) ข้อที่ว่า การศึกษตามอัธยาศัยหลังเกษียณอายุ ควรมีหลากหลายตามความสนใจของแต่ละบุคคล (10) ข้อที่ว่า

ควรเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุเข้าถึงแหล่งวิชาการที่ผู้สูงอายุสนใจ (5) และข้อที่ว่า ควรมีการจัดบริการห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ห้องสมุดประชาชน และมีบริการคอมพิวเตอร์ให้แก่ผู้สูงอายุ (4)

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุป

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุของอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโสและชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ซึ่งสามารถสรุปในรายละเอียดได้ ดังต่อไปนี้

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุของอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ แบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการศึกษาในระบบ ด้านการศึกษานอกระบบ ด้านการศึกษาตามอัธยาศัย
2. เพื่อเปรียบเทียบความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุของอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม ม.ก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จำแนกตามตัวแปรด้านเพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครอบครัว การมีงานทำหลังเกษียณอายุ การเป็นสมาชิกชมรมหรือกลุ่มต่าง ๆ และรายได้ต่อเดือน
3. เพื่อรวบรวมข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการศึกษาหลังเกษียณอายุให้แก่อาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการศึกษาในระบบ ด้านการศึกษานอกระบบ และด้านการศึกษาตามอัธยาศัย

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

1. ทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุของอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สามารถนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาหลังเกษียณอายุให้แก่อาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้อย่างมีคุณภาพต่อไป
2. ทำให้ได้ข้อมูลด้านความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุของอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จำแนกตามตัวแปรด้านเพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครอบครัว การมีงานทำหลังเกษียณอายุ การเป็นสมาชิกชมรมหรือกลุ่มต่าง ๆ และรายได้ต่อเดือน สามารถนำมาเป็นข้อมูลในการจัดรูปแบบการศึกษาหลังเกษียณอายุให้แก่อาจารย์ที่เป็นสมาชิก

ชมรม มก. อาวุโสและชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้อย่างเหมาะสมกับกลุ่มได้ต่อไป

3. ทำให้ได้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์สามารถนำมาใช้ในการจัดการศึกษาหลังเกษียณอายุให้แก่อาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ อาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส จำนวน 100 คน ชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 468 คน ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป รวมทั้งสิ้น 568 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้มาจากประชากรข้างต้นโดยวิธีการกำหนดขนาดขอบเขตของกลุ่มตัวอย่าง เอามาร้อยละ 30 ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 170 คน โดยผู้วิจัยทำการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เอามาร้อยละ 80 ของอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส ได้จำนวน 80 คน และร้อยละ 20 ของอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จำนวน 94 คน รวมได้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 174 คน

1. นำรายชื่ออาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม ผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 100 คน ดังกล่าวข้างต้น มาทำการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย เอามา ร้อยละ 80 โดยการจับสลากที่ละชื่อจนครบจำนวนที่ต้องการ

2. นำรายชื่ออาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรมชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 468 คน ดังกล่าวข้างต้น มาทำการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย เอามาร้อยละ 20 โดยการจับสลากที่ละชื่อจนครบจำนวนที่ต้องการ

3. นำรายชื่อที่ได้มาเป็นกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยต่อไป

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุของอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และความต้องการหลังเกษียณอายุที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรม ผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เกี่ยวกับการจัดการศึกษา 3 ด้าน คือ ด้านการศึกษาในระบบ ด้านการศึกษานอกระบบ และด้านการศึกษาตามอัธยาศัย

ซึ่งปรับจากแบบสอบถามของ เพ็ญแข ประจณปัจฉนีก (2545 : 1 – 7) โดยแบ่งเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นข้อคำถามด้านข้อมูลส่วนตัว ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครอบครัว การทำงานหลังเกษียณอายุ และการเป็นสมาชิก ชมรมหรือกลุ่มต่าง ๆ และรายได้ต่อเดือน

ตอนที่ 2 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุของอาจารย์ ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 3 ด้าน คือ ด้านการศึกษาในระบบ ด้านการศึกษานอกระบบ และด้านการศึกษาตามอัธยาศัย มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด โดยใช้เกณฑ์การให้คะแนน คือ

5	หมายถึง	ต้องการมากที่สุด
4	หมายถึง	ต้องการมาก
3	หมายถึง	ต้องการปานกลาง
2	หมายถึง	ต้องการน้อย
1	หมายถึง	ต้องการน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 เป็นคำถามปลายเปิดด้านข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการศึกษาหลังเกษียณอายุของอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการศึกษาในระบบ ด้านการศึกษานอกระบบ และด้าน การศึกษาตามอัธยาศัย

วิธีการสร้างเครื่องมือวิจัย

ในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้ คือ

1. ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ เพื่อนำเนื้อหา มาสร้างเป็นแบบสอบถาม โดยให้ครอบคลุมเนื้อหาและความมุ่งหมายของการวิจัยครั้งนี้
2. นำแบบสอบถามของ เพ็ญแข ประจณปัจฉนีก (2545) เรื่องความต้องการ การศึกษาหลังเกษียณอายุของข้าราชการไทย มาพิจารณาเพื่อปรับปรุงมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้
3. นำแบบสอบถามมานำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อพิจารณาความเหมาะสมของแบบสอบถามและการปรับแก้ไขกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้
4. นำแบบสอบถามที่ตรวจสอบแล้วและผ่านการพิจารณาจากอาจารย์ที่ปรึกษาแล้ว มาให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ได้ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาและภาษาที่ใช้
5. นำแบบสอบถามที่แก้ไขสมบูรณ์แล้วไปดำเนินการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษานี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ในระหว่างเดือน กรกฎาคม - สิงหาคม โดยดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ไปยังกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด จำนวน 174 คน เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2547 และขอให้ผู้ตอบแบบสอบถามส่งกลับคืนผู้วิจัย ภายในกำหนด 2 สัปดาห์ และได้แบบสอบถามคืนมา จำนวน 134 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 77
2. ครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2547 ได้โทรศัพท์ติดต่อเพื่อขอให้ส่งแบบสอบถามคืน ซึ่งได้รับแบบสอบถามกลับคืน จำนวน 40 ฉบับ รวมเป็น 174 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100
3. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่เก็บได้แล้ว มาดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลส่วนตัวทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้วิธีวิเคราะห์โดยแจกแจงความถี่และคำนวณหาค่าร้อยละ จำแนกตามเพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครอบครัว การทำงานหลังเกษียณ การเป็นสมาชิกชมรมหรือกลุ่มต่างๆ และรายได้ต่อเดือน ส่วนการบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุของอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมที่เป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ใช้วิธีวิเคราะห์การคำนวณหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เป็นรายด้านและรายข้อ

สำหรับทดสอบสมมติฐานเพื่อเปรียบเทียบความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุของอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก.อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จากกลุ่มตัวอย่างเป็นรายด้าน จำแนกตามตัวแปรอิสระ โดยใช้สถิติการทดสอบค่าคะแนนที (t-test for Independent Sample) ทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างสองกลุ่มที่เป็นอิสระจากกัน และสถิติวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบมีหนึ่งตัวประกอบ (One-way Analysis of Variance) หรือ ค่าเอฟเทส (F-test)

ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลด้านข้อเสนอแนะจากข้อคำถามปลายเปิด ซึ่งเป็นข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการศึกษาหลังเกษียณอายุของอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ใช้วิธีการวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ของคำตอบแต่ละข้อนำเสนอเรียงลำดับข้อที่มีคะแนนความถี่มากไปหาข้อที่มีคะแนนความถี่น้อย

ในลักษณะของการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุของอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก.อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒสรุปได้ดังนี้

1. ด้านข้อมูลส่วนตัว

กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 174 คน เป็นชาย จำนวน 76 คน คิดเป็นร้อยละ 43.70 เป็นหญิง จำนวน 98 คน คิดเป็นร้อยละ 56.30 เป็นผู้มีอายุระหว่าง 60 -70 ปี จำนวน 93 คน คิดเป็นร้อยละ 53.40 อายุมากกว่า 70 ปีขึ้นไป จำนวน 81 คน คิดเป็นร้อยละ 46.60 สถานภาพเป็นผู้สมรสแล้ว จำนวน 114 คน คิดเป็นร้อยละ 65.50 เป็นผู้มีสถานภาพโสด จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 13.80 เป็นหม้ายและหย่าร้าง จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 20.70 ระดับการศึกษาเป็นผู้มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 17.80 เป็นผู้มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโทขึ้นไป จำนวน 143 คน คิดเป็นร้อยละ 82.20 จำนวนสมาชิกในครอบครัวตั้งแต่ 1-3 คน จำนวน 67 คน คิดเป็นร้อยละ 38.50 และมีสมาชิกใน ครอบครัวมากกว่า 3 คน จำนวน 107 คน คิดเป็นร้อยละ 61.50 การมีงานทำหลังเกษียณอายุ จำนวน 73 คน คิดเป็นร้อยละ 42.00 และไม่มีการมีงานทำหลังเกษียณอายุ จำนวน 101 คน คิดเป็นร้อยละ 58.00 การเป็นสมาชิกชมรมหรือกลุ่มต่าง ๆ เป็นสมาชิกเพียง 1 กลุ่ม จำนวน 46 คน คิดเป็นร้อยละ 26.40 และเป็นสมาชิกตั้งแต่ 2 กลุ่มขึ้นไป จำนวน 128 คน คิดเป็นร้อยละ 73.60 รายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 20,000 บาท จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 16.10 รายได้ต่อเดือนระหว่าง 20,000 - 30,000 บาท จำนวน 87 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00 และรายได้ต่อเดือนสูงกว่า 30,000 บาทขึ้นไป จำนวน 59 คน คิดเป็นร้อยละ 33.90 อยู่ร่วมบ้านกับบุตรหลาน จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 17.80 อยู่ร่วมบ้านกับคู่สมรส จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 18.40 อยู่ร่วมบ้านกับบุตรหลานและคู่สมรส จำนวน 83 คน คิดเป็นร้อยละ 47.70 อยู่ร่วมบ้านกับญาติ/เพื่อนหรือคนที่ไม่ใช่ญาติพี่น้อง จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 11.50 และอยู่คนเดียว จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 04.60

2. ด้านความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุของอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก.อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ แบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการศึกษาในระบบ ด้านการศึกษานอกระบบ และด้านการศึกษาตามอัธยาศัย มีความต้องการโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.22$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า

2.1 ด้านการศึกษาในระบบ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.75$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมีความต้องการอยู่ในปานกลาง 9 ข้อ ได้แก่ ข้อที่ว่า จัดหลักสูตรการเรียนในวิชาต่าง ๆ ที่มีความทันสมัยและเป็นที่ต้องการในปัจจุบัน เช่น กฎหมาย ธุรกิจ การค้า เศรษฐศาสตร์ ($\bar{X} = 3.35$) ข้อที่ว่า สถานศึกษาเปิดระบบการเรียนแบบใหม่ให้ผู้สูงอายุได้สามารถลงเรียนรายวิชาที่ชอบได้โดยไม่ต้องเรียนเป็นหลักสูตรเต็มรูป ($\bar{X} = 3.25$) ข้อที่ว่า การหาความรู้เพิ่มเติมหลังเกษียณอายุเพื่อให้สามารถปรับตัวได้ ($\bar{X} = 3.20$) ข้อที่ว่า สถาบันการศึกษาสำรวจความคิดเห็นของผู้สูงอายุว่าต้องการเรียนรายวิชาใดบ้างและในระดับใดบ้าง ก่อนการจัดการเรียนการสอนจริง ($\bar{X} = 3.09$) ข้อที่ว่า การปรับเปลี่ยนยืดหยุ่นกฎระเบียบต่าง ๆ เกี่ยวกับการเรียนในสถาบันการศึกษาในระบบเพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าเรียนได้โดยสะดวก ($\bar{X} = 2.86$) ข้อที่ว่า รัฐบาลสนับสนุนการศึกษาของผู้สูงอายุ เช่น ลดหรือไม่เก็บค่าเล่าเรียนหรือจัดการเรียนแบบให้เปล่าแก่ผู้สูงอายุในการเรียนทุกประเภท ($\bar{X} = 2.82$) ข้อที่ว่า มหาวิทยาลัยขยายการจัดการศึกษาแบบทางไกลให้แก่ผู้สูงอายุเหมือนนิสิตนักศึกษาทั่วไป ($\bar{X} = 2.81$) ข้อที่ว่า มหาวิทยาลัยจัดเรื่องการเทียบโอนความรู้ให้แก่กลุ่มผู้สูงอายุเพื่อให้สามารถเรียนได้เหมือนนิสิตนักศึกษาทั่วไป ($\bar{X} = 2.65$) ข้อที่ว่า สถาบันการศึกษาในระบบ เช่น มหาวิทยาลัยทำหน้าที่แหล่งการสอนให้แก่ผู้สูงอายุ ($\bar{X} = 2.62$) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมีความต้องการอยู่ในระดับน้อย 3 ข้อ ได้แก่ ข้อที่ว่า การจัดการศึกษาให้แก่ผู้สูงอายุได้เรียนในสถาบันการศึกษาในระบบให้มากขึ้น โดยจัดรายวิชาต่าง ๆ เปิดสอนให้แก่ผู้สูงอายุอย่างหลากหลาย ($\bar{X} = 2.41$) ข้อที่ว่า มหาวิทยาลัยเปิดสอนให้แก่ผู้สูงอายุโดยจัดการเรียนร่วมกับนิสิตนักศึกษาทั่วไป ($\bar{X} = 2.25$) และข้อที่ว่า การเรียนในมหาวิทยาลัยหรือสถานศึกษาเพื่อปริญญาบัตรหรือวุฒิปัตร ($\bar{X} = 1.68$)

2.2 ด้านการศึกษานอกระบบ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.28$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีข้อที่มีค่าเฉลี่ยที่มีความต้องการอยู่ในระดับมาก 9 ข้อ ได้แก่ ข้อที่ว่า การเชิญวิทยากรมาให้ความรู้เกี่ยวกับการรักษาสุขภาพของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุในเรื่องต่าง ๆ เช่น การออกกำลังกายที่ถูกต้อง การร่ำรวยเงิน โยคะ และการดูแลสุขภาพของตนเอง เป็นต้น ($\bar{X} = 3.93$) ข้อที่ว่า การจัดทัศนศึกษาหรือการไปดูงานในที่ต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์ตรงและเกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ($\bar{X} = 3.75$) ข้อที่ว่า การจัดอบรมความรู้เกี่ยวกับการปรับตัวให้เข้ากับชีวิตประจำวันแก่ผู้สูงอายุ ($\bar{X} = 3.68$) ข้อที่ว่า การจัดประชุมสัมมนาเพื่อเพิ่มพูนความรู้ด้านวิชาการและส่งเสริมการพัฒนาตนเอง เช่น พัฒนาความสามารถด้านต่าง ๆ การทำงานที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม เป็นต้น ($\bar{X} = 3.63$) ข้อที่ว่า การจัดอบรมให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและจิตใจของผู้ที่อยู่ในวัยสูงอายุ ($\bar{X} = 3.61$) ข้อที่ว่า การจัดแหล่งการเรียนรู้นอกระบบให้แก่ผู้สูงอายุอย่างหลากหลายในทุกท้องที่ทุกโอกาส โดยให้หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนร่วมกันจัด ($\bar{X} = 3.57$)

ข้อที่ว่า การจัดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาจิตใจแก่ผู้เกษียณอายุราชการ เช่น การฝึกสมาธิ การฟังธรรมที่มีประโยชน์ ($\bar{X} = 3.55$) ข้อที่ว่า การจัดการฝึกอบรมความรู้ด้านศาสนาและการนำหลักศาสนามาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ($\bar{X} = 3.53$) ข้อที่ว่า การจัดการฝึกอบรมวิชาชีพระยะสั้นแก่ผู้สูงอายุทั้งจัดตั้งในหน่วยงานเองหรือจัดเป็นหน่วยเคลื่อนที่ที่เป็นกลุ่มสนใจ ($\bar{X} = 3.46$) ข้อที่มีค่าเฉลี่ย มีความต้องการอยู่ในระดับปานกลาง 1 ข้อ ได้แก่ การจัดให้มีวิทยากรมาบรรยายธรรมและมีการจัดให้ฟังธรรมเทศนาในวันสำคัญเพื่อพัฒนาจิตใจ ($\bar{X} = 3.43$) ข้อที่ว่า การจัดให้ความรู้ใหม่ ๆ เกี่ยวกับผู้เกษียณอายุราชการ เช่น พ.ร.บ. บำเหน็จบำนาญ กฎระเบียบ เกี่ยวกับการเกษียณอายุราชการ เป็นต้น ($\bar{X} = 3.40$) ข้อที่ว่า การจัดให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายทรัพย์สิน เช่น กฎหมายมรดก การทำพินัยกรรม เป็นต้น ($\bar{X} = 3.37$) ข้อที่ว่า การจัดการอบรมเรื่องพืชสมุนไพรและการผลิตสินค้าและยาที่ทำมาจากพืชสมุนไพร ($\bar{X} = 3.31$) ข้อที่ว่า การฝึกอบรมให้ความรู้ด้านการเกษตรเพื่อทำเป็นงานอดิเรกหรือเป็นอาชีพเสริม ($\bar{X} = 3.29$) ข้อที่ว่า การให้ความรู้เกี่ยวกับการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสังคม การเมือง และเศรษฐกิจของประเทศและของโลก ($\bar{X} = 3.27$) ข้อที่ว่า การจัดให้ความรู้ในเรื่องการลงทุนและการสะสมทรัพย์ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การซื้อพันธบัตร การฝากเงินกับสถาบันการเงินต่าง ๆ ($\bar{X} = 3.17$) ข้อที่ว่า การจัดกลุ่มสนใจทำกิจกรรมร่วมกันเกี่ยวกับนาฏศิลป์ ดนตรี ลีลาศ รำวงมาตรฐาน ให้แก่ผู้สูงอายุ เป็นต้น ($\bar{X} = 3.16$) ข้อที่ว่า การให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศิลปวัฒนธรรม ฯลฯ เพื่อนำไปใช้ในการเป็นวิทยากรหลังเกษียณอายุราชการ ($\bar{X} = 3.16$) ข้อที่ว่า การจัดอบรมให้ความรู้ด้านทักษะอาชีพเพื่อการหารายได้เพิ่ม เช่น แต่งหนังสือ แปลหนังสือ เป็นต้น ($\bar{X} = 3.14$) ข้อที่ว่า การจัดให้มีความรู้เกี่ยวกับการวางแผนการใช้จ่ายเงินจากรายได้ประจำ เช่น เงินเดือน บำเหน็จบำนาญ เป็นต้น ($\bar{X} = 2.97$) ข้อที่ว่า การฝึกอาชีพด้านต่าง ๆ เช่น การประกอบอาหารเพื่อเปิดร้านหรือเพื่อประกอบอาชีพด้านอาหารได้ ($\bar{X} = 2.87$) ข้อที่ว่า การฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องประชาธิปไตย พรรคการเมือง และการเลือกตั้งหรือเรื่องอื่นๆ ($\bar{X} = 2.84$) ข้อที่ว่า การจัดอบรมเรื่องอาชีพแพทย์แผนโบราณเพื่อสามารถนำไปประกอบอาชีพได้ ($\bar{X} = 2.77$) ข้อที่ว่า การจัดการสอนด้านโหราศาสตร์ให้แก่ผู้สูงอายุ เพื่อสามารถนำไปประกอบอาชีพได้ ($\bar{X} = 2.62$) และข้อที่ว่า การจัดให้ความรู้ใหม่ ๆ เกี่ยวกับการลงทุนด้านธุรกิจ เช่น การจัดสรรที่ดิน การลงทุนในต่างประเทศ เป็นต้น ($\bar{X} = 2.61$)

2.3 ด้านการศึกษาตามอัธยาศัย โดยรวมอยู่ในระดับมาก 8 ข้อ ($\bar{X} = 3.62$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีข้อที่มีค่าเฉลี่ยที่มีความต้องการอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ข้อที่ว่า การจัดให้ข่าวสารข้อมูลความรู้เกี่ยวกับการบำบัดรักษาสุขภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจ ($\bar{X} = 4.02$) ข้อที่ว่า การให้จัดทำวารสารเรื่องการดูแลสุขภาพในวัยผู้สูงอายุโดยหน่วยงานของรัฐหรือเอกชน ($\bar{X} = 3.98$) ข้อที่ว่า การจัดให้มีข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายผู้สูงอายุ

สิทธิประโยชน์และการคุ้มครองที่จัดให้แก่ผู้สูงอายุ รวมทั้งโครงการต่าง ๆ ที่จัดให้แก่ผู้สูงอายุ เป็นพิเศษ เช่น โครงการตรวจสุขภาพประจำปี เป็นต้น ($\bar{X} = 3.89$) ข้อที่ว่า การได้รับข่าวสาร ความรู้ใหม่ ๆ เพื่อให้ทันความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ($\bar{X} = 3.77$) ข้อ ที่ว่าการจัดแหล่งสื่อประเภทต่าง ๆ เช่น รายการวิทยุ โทรทัศน์ สำหรับผู้สูงอายุให้มากขึ้น ($\bar{X} = 3.68$) การได้รับข้อมูลข่าวสารด้านความรู้เกี่ยวกับการปรับตัวให้เข้ากับสภาพชีวิตประจำวันทางเศรษฐกิจ การเมือง และการศึกษา ($\bar{X} = 3.67$) ข้อที่ว่า การจัดแหล่งการเรียนรู้ใน ชุมชนสำหรับผู้สูงอายุเพื่อศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร ข้อมูลประเภทต่าง ๆ ด้วยตนเอง ($\bar{X} = 3.66$) และการจัดการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยจัดแหล่งสื่อต่าง ๆ ให้ผู้สูงอายุได้ ศึกษา ค้นคว้า เช่น ห้องสมุดและแหล่งการเรียนรู้ประเภทต่าง ๆ เป็นต้น ($\bar{X} = 3.54$) ข้อที่มี ค่าเฉลี่ยมีความต้องการอยู่ในระดับปานกลาง 5 ข้อ ได้แก่ ข้อที่ว่า การได้รับข้อมูลข่าวสาร ด้านชมรมผู้สูงอายุและกิจกรรมที่จัดให้กับผู้สูงอายุในปัจจุบัน เพื่อสมัครเข้าเป็นสมาชิก ($\bar{X} = 3.47$) ข้อที่ว่า การจัดให้มีข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับงานอาสาสมัครและการใช้เวลาว่างให้เป็น ประโยชน์ที่สามารถนำมาปฏิบัติได้ ($\bar{X} = 3.42$) ข้อที่ว่า การจัดให้มีข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับการ เปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในระบบราชการ เช่น การปฏิรูประบบราชการ ($\bar{X} = 3.37$) ข้อที่ว่า การจัดแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนสำหรับผู้สูงอายุเพื่อศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร ข้อมูลประเภท ต่าง ๆ ด้วยตนเอง ($\bar{X} = 3.31$) และข้อที่ว่า การจัดการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้สูงอายุโดยจัด ให้มีศูนย์แนะแนวการเรียนรู้ของผู้สูงอายุซึ่งจัดในสถานที่ต่าง ๆ ทั้งของภาครัฐบาลและเอกชน ($\bar{X} = 3.22$)

3. การเปรียบเทียบความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุของอาจารย์ที่เป็น สมาชิก มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อทดสอบสมมติฐาน ของการวิจัย พบผลดังต่อไปนี้ คือ

3.1 การทดสอบสมมติฐานข้อที่ 1 เปรียบเทียบอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่มีเพศต่างกัน มีความ ต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุแตกต่างกัน ปรากฏว่าโดยรวมทุกด้าน อาจารย์ที่เป็นสมาชิก ชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒที่มีเพศต่างกันมีความ ต้องการการศึกษาแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

3.2 การทดสอบสมมติฐานข้อที่ 2 เปรียบเทียบอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโสและชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่มีอายุต่างกัน มีความต้องการ การศึกษาหลังเกษียณอายุแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติ- ฐานที่ตั้งไว้แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านการศึกษาตามอัธยาศัย มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้สูงอายุที่มีอายุ 60-70 ปี มีความต้องการการ ศึกษาด้านการศึกษาตามอัธยาศัยสูงกว่าอาจารย์ที่เป็นสมาชิก มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ

3.8 การทดสอบสมมติฐานข้อที่ 8 เปรียบเทียบอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโสและชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุ แตกต่างกัน ปรากฏว่ารวมทุกด้านและรายด้าน อาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

4. ด้านข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการการศึกษาหลังเกษียณอายุให้แก่อาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มีผู้ให้ข้อเสนอแนะจำนวนน้อยราย ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

4.1 ด้านการศึกษาในระบบ ข้อเสนอแนะด้านการศึกษาในระบบของอาจารย์หลังเกษียณอายุที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เรียงลำดับจากข้อความที่มีความถี่สูงสุดตามลำดับดังนี้ คือ ข้อที่ว่า รัฐควรสำรวจความคิดเห็น ความต้องการของผู้สูงอายุ และจึงจัดให้มีการเรียนการสอนให้แก่ผู้สูงอายุ (4) ข้อที่ว่า ควรให้มหาวิทยาลัยเปิดโอกาสให้แก่ผู้สูงอายุร่วมฟังและเรียนร่วมกันกับนิสิตวิชาที่เลือก ตามความสนใจและความถนัด กำหนดพื้นฐานความรู้วิชาที่เลือกเรียนกับนิสิตในลักษณะไม่นับหน่วยกิต (2) ข้อที่ว่า ควรให้โอกาสเข้าเรียนในสถานศึกษาในระบบให้มากขึ้นโดยจัดรายวิชาอย่างหลากหลายให้แก่ผู้เฝ้าเกษียณอายุ (2)

4.2 ด้านการศึกษานอกระบบ ข้อเสนอแนะด้านการศึกษาของอาจารย์หลังเกษียณอายุที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เรียงลำดับจากข้อความที่มีความถี่สูงสุดตามลำดับดังนี้ คือ ข้อที่ว่า ควรเป็นการจัดแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ให้มากขึ้น โดยเฉพาะการอบรมให้ความรู้ทางไกลหรือสื่อต่าง ๆ (10) การจัดหลักสูตรระยะสั้นที่ไม่ใช้การเรียนการสอนและเหมาะสมกับวัย (7) รัฐและเอกชนควรสนับสนุนการจัดการเรียนแก่ผู้สูงอายุเพื่อพัฒนาและรักษาทรัพยากรมนุษย์เพื่อให้เป็นประโยชน์แก่ตนเองและสังคม

4.3 ด้านการศึกษาตามอัธยาศัย ข้อเสนอแนะด้านการศึกษาของอาจารย์หลังเกษียณอายุที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เรียงลำดับจากข้อความที่มีความถี่สูงสุดตามลำดับดังนี้ คือ ข้อที่ว่า ควรมีการให้ข่าวสารข้อมูลทั้งทางด้านเอกสาร วิทยุ โทรทัศน์เป็นวิธีการดีที่สุดให้ผู้สูงอายุได้เลือกเรียนตามความสนใจ (20) ข้อที่ว่า การศึกษาตามอัธยาศัยหลังเกษียณอายุ ควรมีหลากหลายตามความสนใจของแต่ละบุคคล (10) ข้อที่ว่า ควรเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุเข้าถึงแหล่งวิชาความรู้ที่ผู้สูงอายุสนใจ (5) และข้อที่ว่า ควรมีการจัดบริการห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ห้องสมุดประชาชน และมีบริการคอมพิวเตอร์ให้แก่ผู้สูงอายุ

การอภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ ความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุของอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประเด็นที่นำมาอภิปรายดังนี้

1. อาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มีความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.22$) นั้น การที่มีความต้องการที่เป็นปานกลางนั้น อาจเป็นเพราะว่าผู้สูงอายุเหล่านี้ล้วนแต่เป็นอาจารย์ทั้งสิ้น ได้รับการศึกษาอย่างดีแล้วมาเป็นเวลานาน จึงอาจทำให้ไม่ต้องการศึกษาต่อหลังเกษียณอายุก็เป็นได้ ทั้งนี้สอดคล้องกับข้อมูลส่วนตัวที่พบว่า มีผู้จบการศึกษาระดับปริญญาโทขึ้นไปถึง 143 คน และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมีความต้องการเกี่ยวกับการศึกษาตามอัธยาศัยอยู่ในระดับที่มาก ($\bar{X} = 3.62$) ที่เป็นเช่นนั้นเป็นเพราะอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ตั้งแต่ปริญญาโทขึ้นไปถึงร้อยละ 82.20 และเป็นผู้ที่อยู่ในวงการศึกษามาเป็นระยะเวลาานาน จึงอาจสนใจที่จะแสวงหาความรู้ เพิ่มเติมให้แก่ตนเอง ซึ่งวิธีแสวงหาความรู้ ได้ตลอดก็คือ การศึกษาตามอัธยาศัยที่มีรูปแบบสอดคล้องกับความต้องการของตนเองก็เป็นได้ ซึ่งผลอันนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ จิฎา ทองเจริญ (2545 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาความต้องการการศึกษานอกโรงเรียนของผู้นำท้องถิ่นอำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ผู้นำท้องถิ่นมีความต้องการศึกษานอกโรงเรียนทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยการศึกษาตามอัธยาศัยมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านสายอาชีพ และการศึกษาสายสามัญตามลำดับ

เมื่อพิจารณาเป็นข้อพบว่า ด้านการศึกษาในระบบส่วนใหญ่มีความต้องการอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนการศึกษานอกระบบก็พบผลเช่นเดียวกัน คือ ส่วนใหญ่มีความต้องการอยู่ในระดับปานกลาง มีบางข้อเท่านั้นที่พบว่ามีความต้องการอยู่ในระดับมาก ตัวอย่างเช่น ข้อที่ว่าการจัดอบรมความรู้เกี่ยวกับการปรับตัวให้เข้ากับชีวิตประจำวันแก่ผู้สูงอายุ ($\bar{X} = 3.97$) และข้อที่ว่า การจัดทัศนศึกษาหรือการไปดูงานในที่ต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์ตรง และกิจการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ($\bar{X} = 3.53$) เป็นต้น สำหรับในด้านการศึกษาตามอัธยาศัยนั้นพบว่า ส่วนใหญ่มีความต้องการอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีคะแนนสูง ได้แก่ ข้อที่ว่า การจัดให้มีข่าวสารความรู้เกี่ยวกับการบำบัดรักษาสุขภาพทางร่างกายและจิตใจ ($\bar{X} = 4.02$) และข้อที่ว่า การให้จัดทำวารสารเรื่องการดูแลสุขภาพในวัยผู้สูงอายุ โดยหน่วยงานของรัฐหรือเอกชน ($\bar{X} = 3.98$) จึงสรุปรวมได้ว่า ผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่างมีความสนใจและต้องการการศึกษาต่อเนื่องหลังเกษียณอายุในลักษณะของการเรียนนอกระบบและตามอัธยาศัยมากกว่าการเรียนในระบบ

สนใจในการเรียนในรูปแบบการให้ความรู้โดยการฝึกอบรม การศึกษาโดยสื่อต่างๆ และการได้รับประสบการณ์ตรง เช่น การดูงาน เป็นต้น

ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะผู้สูงอายุกลุ่มนี้ ได้มีประสบการณ์ด้านการศึกษามากแล้วจึงคิดว่าเป็นการพอเพียงแล้ว จึงอยากได้ประสบการณ์ใหม่ ๆ การเรียนรู้เกี่ยวกับวัยของตนเอง เช่น เรื่องสุขภาพมากกว่าเรื่องอื่น ๆ ก็เป็นไปได้ ซึ่งผลอันนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ เพ็ญแข ประจณปัจจนิก (2545) ที่ศึกษาตามความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุของข้าราชการไทย ซึ่งก็พบผลเช่นเดียวกัน

จากการที่พบว่า ผู้สูงอายุเป็นกลุ่มตัวอย่างมีความต้องการการเรียนรู้จากสื่อต่างๆ มากกว่าอย่างอื่นนั้น อาจเป็นเพราะสภาวะปัจจุบันเทคโนโลยีสารสนเทศได้พัฒนาไปอย่างรวดเร็ว จึงทำให้อาจารย์หลังเกษียณอายุสะดวกที่จะได้รับข้อมูลข่าวสาร ซึ่งเป็นความต้องการด้านการศึกษตามอัธยาศัยที่สอดคล้องกับงานวิจัยของ นภาพร บุตรจันทร์ (2543 : 87) ที่ศึกษาความต้องการการศึกษานอกระบบโรงเรียนก่อนและหลังเกษียณของข้าราชการ สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุขส่วนกลาง พบว่าข้าราชการเกษียณอายุมีความต้องการการศึกษานอกระบบในลักษณะของการให้ข่าวสารข้อมูล จะเป็นการให้ความรู้ที่สำคัญของผู้เกษียณอายุ และผลการวิจัยอันนี้สอดคล้องกับความคิดเห็นของ เพ็ญแข ประจณปัจจนิก (2545) ที่ได้กล่าวถึงการจัดการศึกษาสำหรับผู้เกษียณอายุว่า มีเป้าหมายหลักเพื่อช่วยให้ผู้สูงอายุปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ได้เป็นอย่างดีและสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนเพื่อสนองตอบต่อปรัชญาการศึกษา ตลอดชีวิตที่มุ่งประสงค์ให้บุคคลมีโอกาสได้เรียนรู้ตลอดชีวิต

2. เมื่อเปรียบเทียบความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุของอาจารย์ที่เป็นสมาชิก ชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยจำแนกเพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครอบครัว การมีงานทำหลังเกษียณอายุ การเป็นสมาชิกชมรมหรือกลุ่มต่างๆ และรายได้ต่อเดือน

2.1 ที่พบว่าอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒที่มีเพศต่างกัน มีความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุโดยรวมทุกด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะในปัจจุบันชายและหญิงมีความเท่าเทียมกันในทุกด้าน รวมทั้งด้านการศึกษด้วย จึงทำให้มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันก็เป็นได้ ซึ่งผลอันนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ จัตตริยา นาคเกษม (2538 : 63 , 7) ที่ได้ทำการศึกษาความคิดเห็นของข้าราชการก่อนเกษียณอายุ สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการส่วนกลาง เกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน สำหรับข้าราชการผู้สูงอายุก่อนเกษียณอายุ พบว่า ข้าราชการก่อนเกษียณที่มีเพศต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนก่อนและหลังเกษียณไม่แตกต่างกัน

2.2 ที่พบว่าอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่มีอายุต่างกันมีความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุด้านในระบบและด้านการศึกษานอกระบบอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติแต่เมื่อพิจารณาด้านการศึกษาดตามอรรถาัยและรวมทุกด้านมากกว่าผู้ที่มีอายุ 60 – 70 ปีขึ้นไป ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะกลุ่มผู้สูงอายุ 60 – 70 ปี เป็นกลุ่มผู้สูงอายุตอนต้น (นุการ์เตน ; อ้างอิงจาก เพ็ญแข ประจณปัจจนิก. 2539 : 2) ซึ่งเป็นวัยที่ยังกระฉับกระเฉงคล่องแคล่วที่จะมีความต้องการการศึกษาหาความรู้และยังไปไปตามการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ของโนลส์ (สุวัฒน์ วัฒนวงศ์. 2538 : 224) ที่กล่าวไว้ว่า ผู้ใหญ่ยังมีความต้องการและความสนใจการเรียนรู้ของผู้ใหญ่จะได้ผลดี ถ้าหากถือเอาตัวผู้ใหญ่เป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ ดังนั้น จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ว่า อาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มีความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุด้านการศึกษาดตามอรรถาัยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.3 ที่พบว่าอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่มีสถานภาพสมรสต่างกัน มีความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุโดยรวมทุกด้านแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างของงานวิจัยครั้งนี้ส่วนใหญ่ เป็นผู้สมรสแล้วมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ จัดได้ว่าส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรสแล้วเหมือนกันก็เป็นได้ ทำให้ไม่เกิดความแตกต่าง ซึ่งผลอันนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ จิฎา ทองเจริญ (2545 : 68) ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความต้องการการศึกษานอกโรงเรียนของผู้นำท้องถิ่น อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ผู้นำที่มีสถานภาพสมรสต่างกัน มีความต้องการการศึกษานอกโรงเรียนโดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

2.4 ที่พบว่าอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุ โดยรวมทุกด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ที่เป็นเช่นนี้ เนื่องจากอาจารย์หลังเกษียณอายุที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ มีระดับการศึกษาตั้งแต่ปริญญาโทขึ้นไป และยังเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ มีทักษะ และประสบการณ์และผ่านการปฏิบัติงานด้านการเรียนการสอนมาเป็นระยะเวลานาน นับได้ว่าเป็นผู้มีประสบการณ์คล้ายคลึงกันมากกว่าแตกต่างกัน ซึ่งผลอันนี้สอดคล้องกับพระราชดำรัสของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ เนื่องในวโรกาสวันคล้ายวันพระราชสมภพ 12 สิงหาคม 2543 (นภาพร บุตรจันทร์. 2543 ; อ้างจากมติชน. 2543 : 12) ซึ่งมีพระราชดำรัสถึงการจัดตั้งธนาคารสมองโดยระดมเอาผู้เกษียณ ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้มีประสบการณ์มาใช้ประโยชน์ ซึ่งเป็นการยกย่องให้เกียรติแก่ผู้สูงอายุ ซึ่งถือว่าเป็นผู้ทรงคุณค่าของสังคมเช่นเดียวกับทุกคน

2.5 ที่พบว่าอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวต่างกันมีความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุโดยรวมทุกด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะทั้งสองกลุ่มต่างก็เป็นอาจารย์ของมหาวิทยาลัยซึ่งมีพื้นฐานครอบครัว เช่น ขนาดครอบครัวใกล้เคียงกัน คือ ส่วนใหญ่มีสมาชิกในครอบครัวมากกว่า 3 คนขึ้นไป จึงทำให้มีความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุไม่แตกต่างกันก็เป็นได้ ซึ่งผลอันนี้สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ อังสนา ดำรงบุล (2545 : 70) ที่ศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุศูนย์บริการสาธารณสุข 22 วัดปากบ่อ จังหวัดกรุงเทพมหานคร ที่มีขนาดครอบครัวต่างกัน มีความต้องการการบริการสำหรับผู้สูงอายุโดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนมากเป็นผู้คุ้นเคยกันมาแต่เดิม เป็นคนท้องถิ่นเดิมและบางส่วนยังอยู่กับครอบครัวเดิม กับที่มีบุตรหลานคอยดูแลส่วนใหญ่ และยังเป็นผู้ที่มีครอบครัวที่มีคนมากกว่าสามคนขึ้นไปเป็นส่วนใหญ่มากกว่าครึ่งหนึ่งของจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด จึงทำให้ไม่เกิดความแตกต่างของความต้องการตามตัวแปรด้านขนาดของครอบครัว และผลอันนี้ยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของภควัฒร์ คำพวง (2541 : 102) ซึ่งพบผลเช่นเดียวกัน

2.6 ที่พบว่าอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่มีงานทำหลังเกษียณอายุต่างกัน มีความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุโดยรวมทุกด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาต่างมีพื้นฐานการศึกษาใกล้เคียงกันมีอาชีพเป็นข้าราชการด้านการศึกษามาก่อน ต่างมีนิสัยรักการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมโดยเฉพาะการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งผลการศึกษารั้งนี้อาจเนื่องมาจากกลุ่มตัวอย่างเป็นข้าราชการเกษียณ ต่างมีเงินบำนาญที่พอเพียงในการดำเนินชีวิตบั้นปลายแล้ว ดังนั้น การที่กลุ่มตัวอย่างบางส่วนมีงานทำหลังเกษียณอายุ จึงไม่มีผลต่อความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุก็เป็นได้ ซึ่งผลอันนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของเพ็ญแข ประจณปัจจนีก (2545) ซึ่งพบผลเช่นเดียวกัน

2.7 ที่พบว่าอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่เป็นสมาชิกชมรมหรือกลุ่มต่าง ๆ ต่างกัน มีความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุโดยรวมทุกด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างในครั้งนี้อย่างมีสภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจ สังคมใกล้เคียงกันและมีสถานภาพทางสังคม คือ การเป็นสมาชิกชมรมต่าง ๆ ใกล้เคียงกันก็เป็นได้ ทำให้ไม่พบความแตกต่าง ซึ่งผลอันนี้สอดคล้องกับผลงานวิจัยของเพ็ญแข ประจณปัจจนีก (2545) ซึ่งพบผลเช่นเดียวกัน

2.8 ที่พบว่าอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุโดยรวมทุกด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาเป็นกลุ่มข้าราชการเกษียณอายุที่มีระดับรายได้ค่อนข้างใกล้เคียงกัน คือ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ 83.50) มีระดับรายได้ 20,000 – 30,000 บาทต่อเดือน และมากกว่า 30,000 บาทต่อเดือนขึ้นไปนั้น จะเห็นว่ารายได้ของกลุ่มตัวอย่างค่อนข้างใกล้เคียงกัน จึงอาจเป็นสาเหตุทำให้ไม่พบความแตกต่างในตัวแปรนี้ก็เป็นได้ ซึ่งผลอันนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของศศิตา นิรินธนาชาติ (2540 : บทคัดย่อ) ที่ศึกษาพบว่าข้าราชการที่มีระดับรายได้ต่างกัน มีความต้องการความรู้ในการวางแผนเตรียมตัวก่อนเกษียณแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ด้านข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการศึกษาหลังเกษียณอายุให้แก่อาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มีผู้ให้ข้อเสนอแนะจำนวนน้อย ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

ตามที่คุณสูงอายุได้ให้ความคิดเห็นว่าการจัดแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ ให้มากขึ้นโดยเฉพาะการอบรมให้ความรู้ทางไกลและสื่อต่าง ๆ และควรจัดหลักสูตรระยะสั้น ๆ ที่ไม่ใช่การเรียนการสอน รวมทั้งการจัดวิทยุ โทรทัศน์ และสื่อต่าง ๆ ให้ผู้สูงอายุตามความสนใจ ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะผู้สูงอายุมีความรู้สึกว่าได้เรียนในระบบเป็นเวลานานแล้ว ถือเป็นการพอเพียงในชีวิต ดังนั้นระยะหลังจึงควรที่จะมีอิสระ สามารถเลือกทำสิ่งที่ต้องการได้โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ซึ่งเป็นการเลือกสนใจของแต่ละคนมากกว่าวิธีการอื่น ๆ ก็เป็นได้ ซึ่งผลอันนี้สอดคล้องกับความคิดเห็นของ (Atchley. 1994) ซึ่งอธิบายว่าระยะหลังเกษียณเป็นระยะของความสุขและเป็นระยะของการพักผ่อน ซึ่งผู้สูงอายุต้องการสิ่งที่ผู้สูงอายุไม่เคยมีเวลาทำมาก่อนหรือใช้ชีวิตอย่างไม่เร่งรีบ เช่น การท่องเที่ยว การหาความรู้ เป็นต้น และเป็นช่วงเวลาของการพักผ่อน ซึ่งอาจเป็นเหตุผลทำให้ผู้สูงอายุกลุ่มนี้ ต้องการเรียนรู้อย่างเป็นอิสระก็เป็นได้

ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้

1. เนื่องจากผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่างมีความต้องการการศึกษาในระดับมาก ในเรื่องของการศึกษาตามอัธยาศัย ดังนั้น จึงควรให้มีการส่งเสริมในด้านนี้ให้มากขึ้น เช่น การจัดการสื่อสาร ข่าวสารต่าง ๆ โดยผ่านทางชมรมผู้สูงอายุ
2. ควรมีการจัดการศึกษานอกระบบให้แก่ผู้สูงอายุอย่างหลากหลายมากยิ่งขึ้นในปัจจุบัน ทั้งภาครัฐและเอกชน โดยให้คำนึงถึงในด้านผู้สูงอายุที่มีความสนใจมากที่สุด หรือสามารถช่วยให้ปรับตัวเข้ากับชีวิตประจำวันได้ และการให้ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพ เป็นต้น
3. เนื่องจากพบว่าผู้สูงอายุในวัยต้นมีความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุที่มีวัยสูงกว่า เพราะฉะนั้นจึงควรมีการจัดกิจกรรมให้อย่างหลากหลายให้แก่ผู้สูงอายุในกลุ่มนี้มากกว่ากลุ่มผู้สูงอายุที่มีอายุมาก
4. รัฐควรให้ความสนใจและส่งเสริมการจัดการศึกษาหลังเกษียณอายุให้แก่ผู้สูงอายุให้มากขึ้น โดยถือเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญต่อผู้สูงอายุ ซึ่งมีความจำเป็นได้รับการจัดการอย่างทั่วถึงทุกกลุ่ม
5. เนื่องจากพบว่าผู้สูงอายุยังมีความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุ แม้ว่าจะอยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุทั้งทางตรงและทางอ้อมควรหาทางที่จะพัฒนาการจัดการศึกษาให้แก่ผู้เกษียณอายุ อย่างมีระบบและคุณภาพมากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุราชการของอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุในหน่วยงานของรัฐในแหล่งอื่นๆ เพื่อนำข้อมูลมาเปรียบเทียบกับผลที่ได้ในครั้งนี้
2. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับความต้องการด้านอื่นๆ นอกเหนือจากด้านการศึกษาของชมรมผู้สูงอายุทั้งสองแห่งต่อไป ทั้งนี้เพื่อที่จะได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์สามารถนำมาพัฒนาผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มนี้ได้ต่อไป
3. ในการวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษากับอาจารย์หลังเกษียณอายุ โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลแบบอื่น ๆ เช่น การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับอาจารย์หลังเกษียณที่เป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุในที่ต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลเฉพาะด้านที่มีความละเอียดลึกซึ้ง สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ต่อไป

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- จรินทร์ สมภู. (2542, มกราคม-มิถุนายน). "การปรับตัวด้านบทบาทหน้าที่ของผู้สูงอายุ
ที่เกษียณอายุราชการ," *วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ราชบุรี*. 11(1) : 9.
- จรรยา ทองถาวร. (2530). *จิตวิทยาพัฒนาการ*. กรุงเทพฯ : ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.
- จิฎา ทองเจริญ. (2545). *ความต้องการการศึกษานอกโรงเรียนของผู้นำท้องถิ่นอำเภออุทัย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. บทความย่อ.
- จิระ เจริญเลิศ. (2529). "ชีวิตหลังเกษียณอายุ," *จุลสารสราญรมย์*. 1 : 98-104.
- ฉัตรตริยา นาคเกษม. (2538). *ความคิดเห็นของข้าราชการก่อนเกษียณ สังกัดสำนักงานปลัด
กระทรวงศึกษาธิการ ส่วนกลาง เกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน
สำหรับข้าราชการผู้สูงอายุก่อนและหลังเกษียณอายุ*. ปรินิพนธ์ กศ.ม.
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- ชมรมผู้สูงอายุอาจารย์และข้าราชการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (ม.ป.ป.). *เอกสาร
แผ่นพับ*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ชมรม ม.ก. อาวุโส มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (2545). *หนังสือสรุปกิจกรรมชมรม ม.ก.
อาวุโส พ.ศ. 2543-2544*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เชียรศรี วิวิธสิริ. (2534). *จิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ดวงสมร เหววิพัฒน์. (2542). *ปัจจัยส่งผลต่อการปรับตัวของข้าราชการตำรวจหลังเกษียณ
อายุราชการในเขตกรุงเทพมหานคร*. ปรินิพนธ์ วท.ม. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ทรงวิทย์ แก้วศรี และทัศนีย์ ดุลิตสฤทธิรัตน์. (2526). *ระบบการออกจากราชการและบำเหน็จ
บำนาญ : 200 ปี มหาจักรบรมราชวงศ์และวิวัฒนาการของระบบข้าราชการพลเรือน*.
กรุงเทพฯ : รุ่งศิลป์การพิมพ์.
- ธีระ สุขวัจน์. (2523). *เรื่องคนแก่*. กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2541). *วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ :
สุวีริยาสาส์น.
- ประมวล ดิฉินสัน. (2520). *วัยวัฒนา*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แพรวพิทยา.
- ปานัน บุญ-หลง. (2523). "ความรู้ความเข้าใจในกระบวนการสูงอายุ," *รายงานการสัมมนา
วิชาการเรื่อง การพยาบาลจิตสังคมกับผู้สูงอายุ*. กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- พัฒน์สุตา สอนชื่อ. (2531). *การศึกษาความต้องการทางการศึกษานอกโรงเรียนของข้าราชการบำนาญ กระทรวงศึกษาธิการในกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- พิสมัย พลาวยาม. (2539). *การศึกษาความต้องการกิจกรรมนันทนาการของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ กรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- พีรสิทธิ์ คำนวนติลปี และคนอื่น ๆ. (2523). *ความทันสมัย ภาพพจน์ที่เกี่ยวกับตนเองและปัญหาบางประการของคนชรา*. กรุงเทพฯ : สำนักวิจัยสถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์.
- พูนทรัพย์ จรรยาสุภาพ. (2530, มกราคม). "เกษียณ 55 ช่วยกันคิดอีกสักนิด. *วารสารข้าราชการ*. 32(1) : 38-42.
- เพ็ญแข ประจันปัจฉินก. (2535). "การจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุ : หลักการและวิธีการ," *วารสารศึกษาศาสตร์*.
- _____. (2534). "การศึกษาประชากรผู้สูงอายุไทย," ใน *ประมวลบทความผลงานทางพฤตินิยมศาสตร์*. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤตินิยมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- _____. (2541). *การสรุปงานวิจัยเรื่อง ความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุของข้าราชการไทย*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- _____. (2541). "โรคในผู้สูงอายุ," ใน *เอกสารประกอบการสอน AE 538 สูงอายุวิทยาการศึกษา*. หน้า 1-3. กรุงเทพฯ : ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- _____. (2545). *สูงอายุวิทยาการศึกษา*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ภควัตร คำพวง. (2541). *ความต้องการการบริหารสำหรับผู้สูงอายุของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- มาลัย ชูดวง. (2539). *การจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบสำหรับข้าราชการก่อนเกษียณอายุสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- มาลี ใหญ่สูงเนิน. (2535). *ความต้องการเกี่ยวกับการจัดโปรแกรมการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการของข้าราชการต่างกลุ่มอายุ สังกัดกรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

- โยธิน ตันสนยุทธ. (2535). *มนุษย์สัมพันธ์: จิตวิทยาการทำงานในองค์กร*. กรุงเทพฯ : ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.
- ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2538). *เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- วิจิตร ศรีสอ้าน. (2527). *บทบาทต่าง ๆ ของอาจารย์ในมหาวิทยาลัยในรายงานการสัมมนา การประเมินผลการปฏิบัติงานของอาจารย์ในมหาวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ : คณะแพทยศาสตร์ ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วิรัช แผ้วสกุล. (2527). *ความต้องการทางการศึกษานอกโรงเรียนของข้าราชการบำนาญ กระทรวงศึกษาธิการ*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- ศิริวรรณ ม่วงศิริ. (2540). *ความพึงพอใจในการเกษียณอายุ : ศึกษากรณีข้าราชการบำนาญ กระทรวงศึกษาธิการ*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- ศศิดา นิรินธนาชาติ. (2534). *การศึกษาความต้องการการเตรียมตัวก่อนเกษียณของ ข้าราชการก่อนเกษียณในหน่วยงานสังกัดกระทรวงศึกษาธิการในส่วนกลาง*. ปริญญาโท ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ศรีเรือน แก้วกังวาล. (2530). *จิตวิทยาพัฒนาการ*. กรุงเทพฯ : ประกายพริก.
- สมบูรณ์ ศาลาชาชีวิน. (2526). *จิตวิทยาเพื่อการศึกษาผู้ใหญ่*. เชียงใหม่ : ลานนาการพิมพ์.
- สุภัทรา ปิณฑะแพทย์. (2527). *จิตวิทยาพัฒนาการ*. กรุงเทพฯ : หอรัตนชัยการพิมพ์.
- สมศรี กันธมาลา. (2529). *การส่งเสริมบทบาทของผู้เกษียณอายุให้มีส่วนร่วมในการพัฒนา สังคม*. เอกสารการวิจัยส่วนบุคคลในลักษณะวิชาสังคมจิตวิทยา วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.
- สุรกุล เจนอบรม. (2530). *การศึกษาความต้องการและความสนใจด้านการศึกษาต่อเนื่อง ของข้าราชการไทย : ระบบงานวิจัย*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ.
- _____. (2534). *วิทยาการผู้สูงอายุ*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาการศึกษานอกโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวัฒน์ วัฒนวงศ์. (2545). *จิตวิทยาเพื่อการฝึกอบรมผู้ใหญ่*. กรุงเทพฯ : เอ็กชเพอร์เน็ท.
- สำนักงาน ก.พ. (ม.ป.ป.). *เรื่อนำรู้สำหรับข้าราชการเกษียณอายุ*. กรุงเทพฯ : สำนักงาน ก.พ.
- สำนักนายกรัฐมนตรี. (2545). *แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564)*. กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี.

- Atchley, R.C. (1994). *The demography of aging*. In R.C. Atchley (Ed.) Social forces and aging. Balmont, CA : Wadsworth.
- Bergess, E.W. (1960). *Aging in Western Societies*. Chicago : University of Chicago Press.
- Burnside, Inene Morenson. (1981). *Nursing and the Aged*. 2nd ed. New York : McGraw-Hill Book Company.
- Castetter B. William. (1976). *The Personal Function in Educational Administration*. 2nd ed. New York : Macmillan Publishing Co., Inc.
- Cantor, Marjone H. (1986). *Pattein of Aging and Social Supports in United States*. New York : Fordham University.
- Dominic Takayama. (1982). "Family Change and Support of the Elderly in Asia in Economic And Social Commission for Asia and the Pacific and Japanese," *Population Aging Asia*. Series No. 108.
- George, L.K. (1993). *Financial Security in Later Life : The Subjective Side*. Philadelphia : Boettner Institute of Financial Gerontology.
- Houle, Cyril O. (1972). *The Design of Education*. London : Jossey-Base Publishers.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือการวิจัย

ที่ ศธ 0519.10.05/175

ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110

1๒ กรกฎาคม 2547

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแบบสอบถาม

เรียน รองศาสตราจารย์ หวน พันธุพันธ์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วยนางจิตตินันท์ พรหมสุวรรณ นิสิตระดับปริญญาโท วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำงานวิจัย เรื่องความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุของอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม ม.ก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญแข ประจณปัจจนิก เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ขอเรียนเชิญท่านซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านนี้ให้ความอนุเคราะห์ตรวจเครื่องมือซึ่งเป็นแบบสอบถามเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ เลวลย์)

ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่

ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่

โทร. 0 - 2664-1000 ต่อ 5574

ที่ ศธ 0519.10.05/175

ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110

13 กรกฎาคม 2547

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบถาม

เรียน รองศาสตราจารย์ ดร. ธาดา วิลลัตระเวที

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วยนางจิตตินันท์ พรหมสุวรรณ นิสิตระดับปริญญาโท วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำงานวิจัย เรื่องความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุของ อาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม ม.ก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญแข ประจณปัจจนิก เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ขอเรียนเชิญ ท่านซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านนี้ให้ความอนุเคราะห์ตรวจเครื่องมือซึ่งเป็นแบบสอบถามเพื่อประโยชน์ในการพัฒนา คุณภาพการศึกษา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ เลวลย์)

ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่

ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่

โทร. 0 - 2664-1000 ต่อ 5574

ที่ ศธ 0519.10.05/125

ภาควิทยาการศึกษามหาวิทยาลัย คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110

13 กรกฎาคม 2547

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแบบสอบถาม

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เลิศ ชูนาค

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วยนางจิตติพันธ์ พรหมสุวรรณ นิสิตระดับปริญญาโท วิชาเอกการศึกษามหาวิทยาลัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำงานวิจัย เรื่องความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุของ อาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม ม.ก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญแข ประจณปัจจนิก เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ภาควิทยาการศึกษามหาวิทยาลัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ขอเรียนเชิญ ท่านซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านนี้ให้ความอนุเคราะห์ตรวจสอบเครื่องมือซึ่งเป็นแบบสอบถามเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ เลวลัย)

ภาควิทยาการศึกษามหาวิทยาลัย

ภาควิทยาการศึกษามหาวิทยาลัย

โทร. 0 - 2664-1000 ต่อ 5574

แบบสอบถามเพื่อการวิจัยเรื่อง

**ความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุของอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม ม.ก. อาวุโส
และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ**

คำชี้แจง

แบบสอบถามเพื่อการวิจัยนี้ จัดทำขึ้นเพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามเพื่อศึกษาความต้องการการศึกษาหลังการเกษียณอายุของอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม ม.ก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ในแต่ละด้าน หากท่านผู้เชี่ยวชาญพิจารณาเห็นว่าคำถามในข้อใดที่ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง 1 หากคำถามในข้อใดไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง -1 และหากไม่แน่ใจว่าตรงหรือไม่ โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง 0

ข้อที่	ข้อความ	การพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ			ค่าเฉลี่ย %
		รศ.หวน พินธุพันธ์	รศ.ดร. ธาดา วิมลวัตรเวที	ผศ. เสีต ชุนาค	
1.	1. ด้านการศึกษาในระบบ การหาความรู้เพิ่มเติมหลังเกษียณอายุเพื่อให้สามารถปรับตัวได้	1	1	1	100
2.	การเรียนในมหาวิทยาลัยหรือสถานศึกษาเพื่อปริญญาบัตรหรือวุฒิปัตร	1	1	1	100
3.	การจัดการศึกษาให้แก่ผู้สูงอายุได้เรียนในสถาบันการศึกษาในระบบให้มากขึ้น โดยจัดรายวิชาต่าง ๆ เปิดสอนให้แก่ผู้สูงอายุอย่างหลากหลาย	1	1	1	100
4.	สถาบันการศึกษาในระบบ เช่น มหาวิทยาลัยทำหน้าที่แหล่งการสอนให้แก่ผู้สูงอายุ	1	1	1	100
5.	รัฐบาลสนับสนุนการศึกษาของผู้สูงอายุ เช่น ลดหรือไม่เก็บค่าเล่าเรียนหรือจัดการเรียนแบบให้เปล่า แก่ผู้สูงอายุในการเรียนทุกประเภท	1	1	1	100

ข้อที่	ข้อความ	การพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ			ค่าเฉลี่ย %
		รศ.หวน พินธุพันธ์	รศ.ดร. ธาดา วิมลวัตรเวที	ผศ. เลิศ ชุนาค	
6.	การปรับเปลี่ยนยืดหยุ่นกฎระเบียบต่าง ๆ เกี่ยวกับ การเรียนในสถาบันการศึกษาใน ระบบเพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าเรียนได้ โดยสะดวก	1	1	1	100
7.	สถาบันการศึกษาสำรวจความคิดเห็นของผู้ สูงอายุว่าต้องการเรียนรายวิชาใดบ้างและใน ระดับใดบ้างก่อนการจัดการเรียนการสอน จริง	1	1	1	100
8.	มหาวิทยาลัยเปิดการสอนให้แก่ผู้สูงอายุโดย จัดการเรียนร่วมกับนิสิตนักศึกษาทั่วไป	1	1	1	100
9.	มหาวิทยาลัยขยายการจัดการศึกษาแบบ ทางไกลให้แก่ผู้สูงอายุเหมือนนิสิตนักศึกษา ทั่วไป	1	1	1	100
10.	มหาวิทยาลัยจัดเรื่องการเทียบโอนความรู้ ให้แก่กลุ่ม ผู้สูงอายุเพื่อให้สามารถเรียนได้ เหมือนนิสิตนักศึกษาทั่วไป	1	1	1	100
11.	สถานศึกษาเปิดระบบการเรียนแบบใหม่ให้ แก่ผู้สูงอายุได้สามารถลงเรียนรายวิชาที่ ชอบได้โดยไม่ต้องเรียนเป็นหลักสูตรเต็มรูป	1	1	1	100
12.	จัดหลักสูตรการเรียนในวิชาต่าง ๆ ที่มีความ ทันสมัยและเป็นที่ต้องการในปัจจุบัน เช่น กฎหมาย ธุรกิจการค้า เศรษฐศาสตร์ ฯลฯ	1	1	1	100
13.	2. ด้านการศึกษานอกระบบ การจัดแหล่งการเรียนรู้นอกระบบให้แก่ ผู้สูงอายุอย่างหลากหลายในทุกท้องถิ่นทุก โอกาส โดยให้หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ และเอกชนร่วมกันจัด	1	1	1	100

ข้อที่	ข้อความ	การพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ			ค่าเฉลี่ย %
		รศ.หวน พินธุพันธ์	รศ.ดร. ธาดา วิมลวัตรเวที	ผศ. เสือ ชนาค	
14.	การจัดการฝึกอบรมวิชาชีพระยะสั้นแก่ผู้สูงอายุ ทั้งจัดในหน่วยงานเองหรือจัดเป็นหน่วยเคลื่อนที่เป็นกลุ่มสนใจ	1	1	1	100
15.	การจัดประชุมสัมมนาเพื่อเพิ่มพูนความรู้ในด้านวิชาการต่าง ๆ และส่งเสริมพัฒนาตนเอง เช่น พัฒนาความสามารถด้านต่าง ๆ และการทำงานที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม เป็นต้น	1	1	1	100
16.	การจัดอบรมให้ความรู้ด้านทักษะอาชีพเพื่อการหารายได้เพิ่ม เช่น แต่งหนังสือ แปลหนังสือ เป็นต้น	1	1	1	100
17.	การจัดการสอนด้านโหราศาสตร์ให้แก่ผู้สูงอายุ เพื่อสามารถนำไปประกอบอาชีพได้	1	1	1	100
18.	การจัดอบรมเรื่องอาชีพแพทย์แผนโบราณ เพื่อสามารถนำไปประกอบอาชีพได้	1	1	1	100
19.	การฝึกอาชีพด้านต่าง ๆ เช่น การประกอบอาหารเพื่อเปิดร้านหรือเพื่อประกอบอาชีพด้านอาหารได้	1	1	1	100
20.	การจัดให้ความรู้ในเรื่องการลงทุนและการสะสมทรัพย์ในรูปแบบต่างๆ เช่น การซื้อพันธบัตร การฝากเงินกับสถาบันการเงินต่างๆ	1	1	1	100
21.	การจัดให้มีความรู้เกี่ยวกับการวางแผนการใช้จ่ายเงินจากรายได้ประจำ เช่น เงินเดือน บำเหน็จ บำนาญ เป็นต้น	1	1	1	100
22.	การจัดให้ความรู้ใหม่ๆ เกี่ยวกับการลงทุนด้านธุรกิจ เช่น การจัดสรรที่ดิน การลงทุนในต่างประเทศ เป็นต้น	1	1	1	100

ข้อที่	ข้อความ	การพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ			ค่าเฉลี่ย %
		รศ.หวน พินธุพันธ์	รศ.ดร. ธาดา วิมลวัตรเวที	ผศ. เลิศ ชุนาค	
23.	การจัดอบรมให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและจิตใจของผู้ที่อยู่ในวัยสูงอายุ	1	1	1	100
24.	การเชิญวิทยากรมาให้ความรู้เกี่ยวกับการรักษาสุขภาพของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุในเรื่องต่าง ๆ เช่น การออกกำลังกายที่ถูกวิธี การร่ำรวยเงิน โยคะ และการดูแลรักษาสุขภาพของตนเอง เป็นต้น	1	1	1	100
25.	การจัดอบรมความรู้เกี่ยวกับการปรับตัวให้เข้ากับชีวิตประจำวันแก่ผู้สูงอายุ	1	1	1	100
26.	การให้ความรู้เกี่ยวกับการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสังคม การเมือง และเศรษฐกิจของประเทศและของโลก	1	1	1	100
27.	การจัดให้มีวิทยากรมาบรรยายธรรมและมีการจัดให้ฟังธรรมเทศนาในวันสำคัญเพื่อพัฒนาจิตใจ	1	1	1	100
28.	การจัดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาจิตใจแก่ผู้เกษียณอายุราชการ เช่น การฝึกสมาธิ การฟังธรรมที่มีประโยชน์	1	1	1	100
29.	การจัดการฝึกอบรมความรู้ด้านศาสนาและการนำหลักศาสนามาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน	1	1	1	100
30.	การจัดทัศนศึกษาหรือการไปดูงานในที่ต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์ตรงและเกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ	1	1	1	100
31.	การฝึกอบรมให้ความรู้ด้านการเกษตรเพื่อทำเป็นงานอดิเรกหรือเป็นอาชีพเสริม	1	1	1	100
32.	การจัดการอบรมเรื่องพืชสมุนไพรและการผลิตสินค้าและยาที่ทำมาจากพืชสมุนไพร	1	1	1	100

ข้อที่	ข้อความ	การพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ			ค่าเฉลี่ย %
		รศ.หวน พินธุพันธ์	รศ.ดร. ธาดา วิมลวัตรเวที	ผศ. เลิศ ชุนาค	
33.	การจัดกลุ่มสนใจทำกิจ กรรมร่วมกันเกี่ยวกับนาฏศิลป์ ดนตรี ลีลาศ รำวงมาตรฐาน ให้แก่ผู้สูงอายุ เป็นต้น	1	1	1	100
34.	การให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศิลปวัฒนธรรม ฯลฯ เพื่อนำไปใช้ในการเป็นวิทยากรหลังการเกษียณอายุราชการ	1	1	1	100
35.	การจัดให้ความรู้ใหม่ๆ เกี่ยวกับผู้เกษียณอายุราชการ เช่น พ.ร.บ. บำเหน็จบำนาญ กฎ ระเบียบ เกี่ยวกับการเกษียณอายุราชการ เป็นต้น	1	1	1	100
36.	การจัดให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายทางด้านทรัพย์สิน เช่น กฎหมายมรดก การทำพินัยกรรม เป็นต้น	1	1	1	100
37.	การฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องประชาธิปไตย พรรคการเมือง และการเลือกตั้งหรือเรื่องอื่นๆ	1	1	1	100
38	3. ด้านการศึกษาตามอัธยาศัย การได้รับข้อมูลข่าวสารความรู้ใหม่ๆ เพื่อให้ทันความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	1	1	1	100
39.	การได้รับข้อมูลข่าวสารด้านความรู้เกี่ยวกับการปรับตัวให้เข้ากับสภาพชีวิตประจำวันทางเศรษฐกิจ การเมือง และการศึกษา	1	1	1	100
40.	การได้รับข้อมูลด้านชมรมผู้สูงอายุและกิจกรรมที่จัดให้กับผู้สูงอายุในปัจจุบัน เพื่อสมัครเข้าเป็นสมาชิก	1	1	1	100
41.	การจัดให้มีข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับงานอาสาสมัครและการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ที่สามารถนำมาปฏิบัติได้	1	1	1	100

ข้อที่	พฤติกรรม	การพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ			ค่าเฉลี่ย %
		รศ.หวน พินธุพันธ์	รศ.ดร. ธาดา วิมลวัตรเวที	ผศ. เลิศ ชุนาค	
42.	การจัดให้มีข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในระบบราชการ เช่น การปฏิรูประบบราชการ	1	1	1	100
43.	การจัดให้มีข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายผู้สูงอายุ สิทธิประโยชน์ และการคุ้มครองที่จัดให้แก่ผู้สูงอายุ รวมทั้งโครงการต่างๆ ที่จัดให้แก่ผู้สูงอายุเป็นพิเศษ เช่น โครงการตรวจสุขภาพประจำปี เป็นต้น	1	1	1	100
44.	การจัดให้มีข่าวสารความรู้เกี่ยวกับการบำบัดรักษาสุขภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจ	1	1	1	100
45.	การให้จัดทำวารสารเรื่องการดูแลสุขภาพในวัยสูงอายุ โดยหน่วยงานของรัฐหรือเอกชน	1	1	1	100
46.	การจัดให้มีการพบปะสังสรรค์ระหว่างผู้สูงอายุเพื่อแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลระหว่างกัน	1	1	1	100
47.	การจัดแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนสำหรับผู้สูงอายุ เพื่อศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร ข้อมูลประเภทต่างๆ ด้วยตนเอง	1	1	1	100
48.	การจัดการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ โดยจัดให้มีศูนย์แนะแนวการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ ซึ่งจัดในสถานที่ต่างๆ ทั้งของภาครัฐบาลและเอกชน	1	1	1	100
49.	การจัดการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองโดยจัดแหล่งสื่อต่างๆ ให้ผู้สูงอายุได้ศึกษาค้นคว้า เช่น ห้องสมุดและแหล่งการเรียนรู้ประเภทต่างๆ เป็นต้น	1	1	1	100
50.	การจัดแหล่งสื่อประเภทต่างๆ เช่น รายการวิทยุ โทรทัศน์ สำหรับผู้สูงอายุให้มากขึ้น	1	1	1	100

ภาคผนวก ข.

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือการวิจัย

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

รองศาสตราจารย์ ดร.ธาดา วิมลวัตรเวที	อาจารย์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาควิชาสุขศึกษา คณะพลศึกษา
รองศาสตราจารย์หวน พันธุพันธ์	อดีตอาจารย์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์เลิศ ชูนาถ	อดีตอาจารย์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ภาคผนวก ค.
แบบสอบถามการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง

ความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุของอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามชุดนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการการศึกษาหลังการเกษียณอายุของอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ คำตอบที่ได้รับจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการนำไปวิเคราะห์เป็นภาพรวมเพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาสำหรับอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ตลอดจนอาจารย์ที่เกษียณอายุของมหาวิทยาลัยอื่น ๆ ต่อไป

2. แบบสอบถามในครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นข้อคำถามด้านข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุของอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการศึกษาในระบบ ด้านการศึกษานอกระบบ และด้านการศึกษตามอัธยาศัย

ตอนที่ 3 เป็นข้อคำถามปลายเปิดด้านข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการศึกษาหลังเกษียณอายุให้กับอาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการศึกษาในระบบ ด้านการศึกษานอกระบบ และด้านการศึกษตามอัธยาศัย ซึ่งผู้ตอบสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระเสรี

ขอความกรุณาท่านได้ตอบคำถามทุกข้อตามความเป็นจริง และให้ความคิดเห็นอย่างละเอียด เพื่อข้อมูลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ จะสามารถนำไปเป็นประโยชน์ในการสร้างรูปแบบของการศึกษาให้แก่อาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ หลังเกษียณอายุ ตลอดจนอาจารย์ที่เกษียณอายุในมหาวิทยาลัยอื่นๆ ได้ต่อไป ขอความกรุณาท่านตอบคำถามทุกข้อตามความเป็นจริง ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามครั้งนี้ไม่มีผลกระทบใด ๆ ทั้งสิ้นต่อตัวผู้ตอบ

ขอขอบพระคุณในความกรุณาของท่าน

นางจิตตินันท์ พรหมสุวรรณ

นิสิตปริญญาโท วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่

ภาคพิเศษ วันที่ 15 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ตอนที่ 1

ด้านข้อมูลส่วนตัว

คำชี้แจง โปรดตอบคำถามต่อไปนี้ให้ตรงกับความเป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่านมากที่สุด

ปัจจุบันเป็นสมาชิกของชมรมผู้สูงอายุใดต่อไปนี้ โปรดเลือก

☐ ชมรม ม.ก. อาวุโส

☐ ชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

1. เพศ

☐ ชาย

☐ หญิง

2. อายุ

☐ 60 – 70 ปี

☐ มากกว่า 70 ปีขึ้นไป

3. สถานภาพสมรส

☐ โสด

☐ สมรส

☐ หม้ายหรือหย่าร้าง

4. ระดับการศึกษา

☐ ปริญญาตรี

☐ ปริญญาโทขึ้นไป

5. จำนวนสมาชิกในครอบครัว

☐ 1 – 3 คน

☐ มากกว่า 3 คน

6. การทำงานหลังเกษียณอายุราชการที่ได้รับค่าตอบแทน

☐ มี

☐ ไม่มี

7. การเป็นสมาชิกชมรมหรือกลุ่มต่าง ๆ

[] เป็นสมาชิกเพียง 1 กลุ่ม

[] เป็นสมาชิกตั้งแต่ 2 กลุ่มขึ้นไป

8. รายได้ต่อเดือน

[] ต่ำกว่า 20,000 บาท

[] 20,000 – 30,000 บาท

[] สูงกว่า 30,000 บาทขึ้นไป

9. ปัจจุบันท่านอยู่รวมบ้านกับใคร

[] บุตรหลาน

[] คู่สมรส

[] บุตรหลานและคู่สมรส

[] ญาติ/หรือคนอื่นที่ไม่ใช่ญาติพี่น้อง

[] อยู่คนเดียว

10. ท่านเป็นสมาชิกของชมรมหรือกลุ่มใดบ้าง (เช่น สมาคมศิษย์เก่า สมาคมทางวิชาชีพ)

-1. ชื่อชมรมฯ

1.

2.

3.

0. กิจกรรมที่ทำ

1.

2.

3.

11. โปรดบอกกิจกรรมทางวิชาการที่ท่านชอบมากที่สุดมาสัก 3 ประการ (อาจจัดโดยชมรมผู้สูงอายุของท่านหรือที่อื่น ๆ)

1.

2.

3.

ตอนที่ 2

ความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุ

คำชี้แจง โปรดอ่านข้อความข้างล่างต่อไปนี้ แล้วใส่เครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับระดับความต้องการในการเรียนของท่านมากที่สุด ข้อละหนึ่งช่อง

ข้อที่	ข้อความ	ระดับความต้องการ				
		มากที่สุด 5	มาก 4	ปานกลาง 3	น้อย 2	น้อยที่สุด 1
1.	1. ด้านการศึกษาในระบบ การหาความรู้เพิ่มเติมหลังเกษียณอายุเพื่อให้สามารถปรับตัวได้					
2.	2. การเรียนในมหาวิทยาลัยหรือสถานศึกษาเพื่อปริญญาบัตรหรือวุฒิปัตร					
3.	3. การจัดการศึกษาให้แก่ผู้สูงอายุได้เรียนในสถาบันการศึกษาในระบบให้มากขึ้น โดยจัดรายวิชาต่าง ๆ เปิดสอนให้แก่ผู้สูงอายุอย่างหลากหลาย					
4.	4. สถาบันการศึกษาในระบบ เช่น มหาวิทยาลัยทำหน้าที่แหล่งการสอนให้แก่ผู้สูงอายุ					
5.	5. รัฐบาลสนับสนุนการศึกษาของผู้สูงอายุ เช่น ลดหรือไม่เก็บค่าเล่าเรียนหรือจัดการเรียนแบบให้เปล่าแก่ผู้สูงอายุในการเรียนทุกประเภท					
6.	6. การปรับเปลี่ยนยืดหยุ่นกฎระเบียบต่าง ๆ เกี่ยวกับการเรียนในสถาบันการศึกษาในระบบเพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าเรียนได้โดยสะดวก					
7.	7. สถาบันการศึกษาสำรวจความคิดเห็นของผู้สูงอายุว่าต้องการเรียนรายวิชาใดบ้างและในระดับใดบ้างก่อนการจัดการเรียนการสอนจริง					

ข้อที่	ข้อความ	ระดับความต้องการ				
		มากที่สุด 5	มาก 4	ปานกลาง 3	น้อย 2	น้อยที่สุด 1
8.	มหาวิทยาลัยเปิดการสอนให้แก่ผู้สูงอายุโดยจัดการเรียนร่วมกับนิสิตนักศึกษาทั่วไป					
9.	มหาวิทยาลัยขยายการจัดการศึกษาแบบทางไกลให้แก่ผู้สูงอายุเหมือนนิสิตนักศึกษาทั่วไป					
10.	มหาวิทยาลัยจัดเรื่องการเทียบโอนความรู้ให้แก่กลุ่มผู้สูงอายุเพื่อให้สามารถเรียนได้เหมือนนิสิตนักศึกษาทั่วไป					
11.	สถานศึกษาเปิดระบบการเรียนแบบใหม่ให้แก่ผู้สูงอายุได้สามารถลงเรียนรายวิชาที่ชอบได้โดยไม่ต้องเรียนเป็นหลักสูตรเต็มรูป					
12.	จัดหลักสูตรการเรียนในวิชาต่าง ๆ ที่มีความทันสมัยและเป็นที่ต้องการในปัจจุบัน เช่น กฎหมาย ธุรกิจ การค้า เศรษฐศาสตร์ ฯลฯ					
13.	2. ด้านการศึกษานอกระบบ การจัดแหล่งการเรียนรู้นอกระบบให้แก่ผู้สูงอายุอย่างหลากหลายในทุกท้องที่ทุกโอกาส โดยให้หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนร่วมกันจัด					
14.	การจัดการฝึกอบรมวิชาชีพระยะสั้นแก่ผู้สูงอายุทั้งจัดตั้งในหน่วยงานเองหรือจัดเป็นหน่วยเคลื่อนที่ที่เป็นกลุ่มสนใจ					
15.	การจัดประชุมสัมมนาเพื่อเพิ่มพูนความรู้ในด้านวิชาการ และส่งเสริมการพัฒนาดตนเอง เช่น พัฒนาความสามารถด้านต่าง ๆ และการทำงานที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม เป็นต้น					

ข้อที่	ข้อความ	ระดับความต้องการ				
		มากที่สุด 5	มาก 4	ปานกลาง 3	น้อย 2	น้อยที่สุด 1
16.	การจัดการให้ความรู้ให้เกิดทักษะอาชีพเพื่อการหารายได้เพิ่ม เช่น แต่งหนังสือ แพลหนังสือ เป็นต้น					
17.	การจัดการสอนด้านโหราศาสตร์ให้แก่ผู้สูงอายุเพื่อสามารถนำไปประกอบอาชีพได้					
18.	การจัดอบรมเรื่องอาชีพแพทย์แผนโบราณ เพื่อสามารถนำไปประกอบอาชีพได้					
19.	การฝึกอาชีพด้านต่าง ๆ เช่น การประกอบอาหารเพื่อเปิดร้านหรือเพื่อประกอบอาชีพด้านอาหารได้					
20.	การจัดให้ความรู้ในเรื่องการลงทุนและการสะสมทรัพย์สินในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การซื้อพันธบัตร การฝากเงินกับ สถาบันการเงินต่าง ๆ					
21.	การจัดให้มีความรู้เกี่ยวกับการวางแผนการใช้จ่ายเงินจากรายได้ประจำ เช่น เงินเดือนบำนาญ บำนาญ เป็นต้น					
22.	การจัดให้ความรู้ใหม่ ๆ เกี่ยวกับการลงทุนด้านธุรกิจ เช่น การจัดสรรที่ดิน การลงทุนในต่างประเทศ เป็นต้น					
23.	การจัดอบรมให้มีความเข้าใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและจิตใจของผู้ที่อยู่ในวัยสูงอายุ					
24.	การเชิญวิทยากรมาให้ความรู้เกี่ยวกับการรักษาสุขภาพของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุในเรื่องต่างๆ เช่น การออกกำลังกายที่ถูกวิธี การร่ำรวยเงิน โยคะ และการดูแลสุขภาพของตนเอง เป็นต้น					
25.	การจัดอบรมความรู้เกี่ยวกับการปรับตัวให้เข้ากับชีวิตประจำวันแก่ผู้สูงอายุ					

ข้อที่	ข้อความ	ระดับความต้องการ				
		มากที่สุด 5	มาก 4	ปานกลาง 3	น้อย 2	น้อยที่สุด 1
26.	การให้ความรู้เกี่ยวกับการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสังคม การเมือง และเศรษฐกิจของประเทศและของโลก					
27.	การจัดให้มีวิทยากรมาบรรยายธรรมและมีการจัดให้ฟังธรรมเทศนาในวันสำคัญเพื่อพัฒนาจิตใจ					
28.	การจัดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาจิตใจแก่ผู้เกษียณอายุราชการ เช่น การฝึกสมาธิ การฟังธรรมที่มีประโยชน์					
29.	การจัดการฝึกอบรมความรู้ด้านศาสนาและการนำหลักศาสนามาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน					
30.	การจัดทัศนศึกษาหรือการไปดูงานในที่ต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์ตรงและเกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ					
31.	การฝึกอบรมให้ความรู้ด้านการเกษตรเพื่อทำเป็นงานอดิเรกหรือเป็นอาชีพเสริม					
32.	การจัดอบรมเรื่องพืชสมุนไพรและการผลิตสินค้าและยาที่ทำมาจากพืชสมุนไพร					
33.	การจัดกลุ่มสนใจทำกิจกรรมร่วมกันเกี่ยวกับนาฏศิลป์ ดนตรี ลีลาศ รำวงมาตรฐาน ให้แก่ผู้สูงอายุ					
34.	การให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศิลปวัฒนธรรม ฯลฯ เพื่อนำไปใช้ในการเป็นวิทยากรหลังการเกษียณอายุราชการ					
35.	การจัดให้ความรู้ใหม่ ๆ เกี่ยวกับผู้เกษียณอายุราชการ เช่น พ.ร.บ. บำเหน็จบำนาญ กฎ ระเบียบเกี่ยวกับการเกษียณอายุราชการ เป็นต้น					

ข้อที่	ข้อความ	ระดับความต้องการ				
		มากที่สุด 5	มาก 4	ปานกลาง 3	น้อย 2	น้อยที่สุด 1
36.	การจัดให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายทางด้านทรัพย์สิน เช่น กฎหมายมรดก การทำพินัยกรรม เป็นต้น					
37.	ฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องประชาธิปไตย พรรคการเมือง และการเลือกตั้งหรือเรื่องอื่น ๆ					
38.	3. ด้านการศึกษาตามอัธยาศัย การได้รับข้อมูลข่าวสารความรู้ใหม่ ๆ เพื่อให้ทันความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี					
39.	การได้รับข้อมูลข่าวสารด้านความรู้เกี่ยวกับการปรับตัวให้เข้ากับสภาพชีวิตประจำวันทางเศรษฐกิจ การเมือง และการศึกษา					
40.	การได้รับข้อมูลด้านชมรมผู้สูงอายุและกิจกรรมที่จัดให้กับผู้สูงอายุในปัจจุบัน เพื่อสมัครเข้าเป็นสมาชิก					
41.	การจัดให้มีข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับงานอาสาสมัครและการใช้เวลาว่างของผู้สูงอายุที่เป็นประโยชน์ สามารถนำมาปฏิบัติได้					
42.	การจัดให้มีข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในระบบราชการ เช่น การปฏิรูประบบราชการ					
43.	การจัดให้มีข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายผู้สูงอายุ สิทธิประโยชน์ และการคุ้มครองที่จัดให้แก่ผู้สูงอายุ โครงการต่าง ๆ ที่จัดให้แก่ผู้สูงอายุเป็นพิเศษ เช่น โครงการตรวจสุขภาพประจำปี เป็นต้น					
44.	การจัดให้มีข่าวสารความรู้เกี่ยวกับการบำบัดรักษาสุขภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจ					

ข้อที่	ข้อความ	ระดับความต้องการ				
		มากที่สุด 5	มาก 4	ปานกลาง 3	น้อย 2	น้อยที่สุด 1
45.	การให้จัดทำวารสารเรื่องการดูแลสุขภาพในวัยสูงอายุ โดยหน่วยงานของรัฐหรือเอกชน					
46.	การจัดให้มีการพบปะสังสรรค์ระหว่างผู้สูงอายุเพื่อแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูล					
47.	การจัดแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนสำหรับผู้สูงอายุเพื่อการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร ข้อมูลประเภทต่าง ๆ ด้วยตนเอง					
48.	การจัดการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้สูงอายุโดยจัดให้มีศูนย์แนะแนวการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ ซึ่งจัดในสถานที่ต่าง ๆ ทั้งของภาครัฐบาลและเอกชน					
49.	การจัดการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองโดยจัดแหล่งสื่อต่าง ๆ ผู้สูงอายุได้ศึกษาค้นคว้า เช่น ห้องสมุด และแหล่งการเรียนรู้ประเภทต่าง ๆ เป็นต้น					
50.	การจัดแหล่งสื่อประเภทต่าง ๆ เช่น รายการวิทยุ โทรทัศน์ สำหรับผู้สูงอายุให้มากขึ้น					

ตอนที่ 3 ด้านข้อเสนอแนะ

คำชี้แจง ท่านมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการศึกษาหลังเกษียณอายุให้แก่อาจารย์ที่เป็นสมาชิกชมรม มก. อาวุโส และชมรมผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
อย่างไรบ้าง โปรดให้รายละเอียดและเขียนลงในช่องว่างข้างล่างนี้

1. ด้านการศึกษาในระบบ

ข้อเสนอแนะ.....

.....

.....

.....

2. ด้านการศึกษานอกระบบ

ข้อเสนอแนะ.....

.....

.....

.....

3. ด้านการศึกษาตามอัธยาศัย

ข้อเสนอแนะ.....

.....

.....

.....

4. ด้านอื่น ๆ (ถ้ามี)

ข้อเสนอแนะ.....

.....

.....

.....

ขอกราบขอบพระคุณอย่างยิ่ง

ผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ – ชื่อสกุล	นางจิตตินันท์ พรหมสุวรรณ
วัน เดือน ปีเกิด	19 กุมภาพันธ์ 2499
สถานที่เกิด	จังหวัดสมุทรสาคร
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	148 / 14 ถนนเอกชัย แขวงบางขุนเทียน เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร 10150
ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน	เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป 5
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2515	มัธยมศึกษา โรงเรียนภาษาอนุสรณ์
พ.ศ. 2518	ประกาศนียบัตรวิชาชีพ โรงเรียนตั้งตรงจิตรพณิชยการ
พ.ศ. 2520	ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง วิทยาลัยพณิชยการธนบุรี
พ.ศ. 2530	ปริญญาตรีครุศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยครูพระนคร
พ.ศ. 2547	การศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) การศึกษาผู้ใหญ่ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ